

เอกสารคู่มือ

ขั้นตอนและวิธีการจัดพิธีการ พิธีกรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี
ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

นายปริญญา จันเจริญ
นักวิชาการศึกษา

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

คำนำ

การอนุรักษ์ เผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ถือเป็นเครื่องชี้นำพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมในสังคมอีกประการหนึ่ง ที่จะช่วยสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นและความเป็นชาติไทย ให้ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง อีกทั้ง ยังเป็นการรวบรวมและสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีการและพิธีกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

หากมุ่งประเด็นถึงระบบ หลักการ วิธีการหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีการและพิธีกรรมที่มีอยู่บนความหลากหลายของแต่ละพื้นที่ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ ด้วยหลักการต้นแบบที่เป็นมาตรฐานสากลซึ่งอาจนำมาจากงานเอกสาร หนังสือ ตำราที่ดี หรือจากคำบอกเล่า คำสอนที่ดี ต่างก็ไม่สามารถนำหลักการต้นแบบหรือวิธีการต่างๆ ที่มีอยู่เหล่านั้นไปใช้ในการจัดระบบด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จได้เหมือนกันเสมอไป เพราะวิธีการดำเนินงานของแต่ละพื้นที่แต่ละหน่วยงานนั้นต่างมีขีดความสามารถและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ในส่วนของการนำหลักการบริหารจัดการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้รวบรวมเอกสารข้อมูลและขั้นตอนการดำเนินงานที่เหมาะสมกับพื้นที่ กล่าวคือ ความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยยึดหลักการต้นแบบที่มีอยู่ นำมาบูรณาการแบบสร้างสรรค์จัดเป็นโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ตามที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดทำขึ้น

เอกสารคู่มือ ขั้นตอนและวิธีการจัดพิธีการ พิธีกรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมเป็นผู้รวบรวมเรื่องราวสำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยเขียนอธิบายและบรรยายเชิงพรรณนา สร้างเป็นรูปแบบและรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานจากโครงการ/ กิจกรรมที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดทำขึ้นเป็นประจำทุกปีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นตัวชี้นำพัฒนาการและคุณภาพของงาน มุ่งหวังให้เกิดการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่ออย่างเป็นระบบขั้นตอน ให้ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถนำไปเป็นแนวทางให้กับผู้ศึกษาค้นคว้าหรือผู้สนใจในการจัดระบบด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้ต่อไปในอนาคต

นายปริญญญา จันเจริญ นักวิชาการศึกษา
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

๒๕๖๐

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

ส่วนที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพิธีการและพิธีกรรม

- ๑) ลักษณะของการจัดงาน
- ๒) ประเภทของศาสนพิธี
- ๓) การทำกำหนดการ และบัญชีพระสงฆ์
- ๔) การจัดสถานที่ประกอบพิธี
- ๕) การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และการจัดตั้ง
- ๖) แนวปฏิบัติในการจัดโต๊ะหมู่บูชา
- ๗) การส่งเทียนชนวน และการจุดธูปเทียนบูชา
- ๘) การจัดเตรียมจตุปัจจัยไทยธรรม และการประเคนสิ่งของแด่พระสงฆ์
- ๙) การวางพานพุ่ม
- ๑๐) การวางธูปเทียนแพและเครื่องทองน้อย

ส่วนที่ ๒ ขั้นตอน วิธีการและแนวทางการปฏิบัติงานจัดพิธีการและพิธีกรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จัดทำขึ้นเป็นโครงการ/กิจกรรม ดังนี้

- ๑) ประวัติพระพุทธรูปสำคัญ บรมครูประชานาถ สังฆราชอุทิศ
- ๒) พิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร
- ๓) พิธีทำบุญเลี้ยงพระ การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เพื่อบำเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสต่างๆ
 - ๓.๑ งานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร (๕๐ วัน) และ งานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล
สตมวาร (๑๐๐ วัน) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
 - ๓.๒ งานพิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์บุคคลทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัย
เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย
- ๔) พิธีถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
 - ๔.๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
 - ๔.๒ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
 - ๔.๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
 - ๔.๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สารบัญ (ต่อ)

ส่วนที่ ๓ ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไทย

- ๑) การแต่งกาย
- ๒) การกราบ, การไหว้
- ๓) มารยาทในการเข้าสังคม

บรรณานุกรม

ส่วนที่ ๑

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพิธีการและพิธีกรรม

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพิธีการและพิธีกรรม

คำว่า พิธี ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ หมายถึง น. งานที่จัดขึ้นตามลัทธิหรือความเชื่อถือ ตามขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อความขลังหรือความเป็นสิริมงคล เป็นต้น ; แบบอย่าง, ธรรมเนียม ; การกำหนด ดังนั้น พิธี กล่าวคือ แบบที่พึงปฏิบัติหรืองานที่จัดทำขึ้นตามลัทธิประเพณีเพื่อความขลัง

พิธี คือ แบบแผนหรือแนวทางการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน อันจะทำให้งานที่จัดขึ้นดำเนินไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว เรียบร้อยและเหมาะสม เป็นไปตามรูปแบบงานที่กำหนดหรือตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดงาน ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมดูแลและปฏิบัติพิธีนั้นเรียกว่า **พิธีกร** ซึ่งตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ หมายถึง น. ผู้ดำเนินการในทางพิธี เช่น พิธีกรในงานมงคลสมรส เป็นต้น ; ผู้ดำเนินรายการ เช่น พิธีกรในการสัมมนา เป็นต้น พิธีกรจึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่แนะนำ ช่วยเหลือ ควบคุม ตลอดจนลงมือปฏิบัติการในพิธีต่างๆ เพื่อดูแลให้พิธีนั้นๆ ดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เรียบร้อยและเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ของงาน ด้วยเหตุผลนี้ พิธีกรหรือผู้ดำเนินงาน จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องเกี่ยวกับพิธีการต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสุดท้ายของงานพิธี กล่าวคือ ต้องรู้และเข้าใจว่าปฏิบัติอะไรก่อน อะไรหลัง ช่วงไหนทำอะไร จัดอะไรเป็นอย่างไร สิ่งของอะไรควรอยู่ที่ใด และใครจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ ซึ่งหลักในการดำเนินงานของพิธีที่จะจัดขึ้นนั้น ต้องประกอบด้วยจุดรายละเอียดใหญ่ๆ หลายประการ อาทิเช่น สถานที่จัดงาน วัสดุอุปกรณ์ของใช้ที่จำเป็นในการจัดงาน กำหนดการหรือแนวทางในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนพิธี ซึ่งเรียกว่า **พิธีการ** ตามพจนานุกรมฉบับเดียวกัน ได้ให้ความหมาย หมายถึง น. การที่เกี่ยวกับพิธีและแบบหนังสือทางทูต ซึ่งความจริงแล้วคำว่า พิธีการ มาจากคำว่า วิธการ นั่นเอง

๑. ลักษณะของการจัดงาน

ในการจัดงานแต่ละครั้ง ผู้จัดงานจำเป็นต้องมีความเข้าใจในรูปแบบของการจัดงานเสียก่อน อาจกล่าวได้ว่าลักษณะของการจัดงาน คือ รูปแบบหรือแนวทางการจัดงาน ที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานหรือการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในลำดับต่อไปด้วย โดยสามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. งานทั่วไป ที่ชุมชนหรือชาวบ้านจัดตามประเพณีนิยม การจัดงานลักษณะนี้มีรูปแบบที่ไม่แน่นอน เป็นงานที่เกิดจากการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตามธรรมเนียมประเพณีนิยมของแต่ละท้องถิ่น

๒. งานพิธีการ หรืองานแบบทางการ เป็นงานที่หน่วยงานหรือส่วนราชการเป็นผู้จัดขึ้น โดยยึดหลักการปฏิบัติของสำนักพระราชวัง ในงานลักษณะนี้จำเป็นต้องมีระเบียบแบบแผนมากกว่างานแบบทั่วไปตามแบบประเพณีนิยม

เนื่องจากชาวไทยมีการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีการและพิธีกรรม ตามความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสวยงามและความพร้อมเพรียง กอปรกับวิถีชีวิตของชาวไทยเป็นวิถีแบบชาวพุทธ จึงทำให้พิธีการส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเรียกว่า **ศาสนพิธี** กล่าวคือ พิธีกรรมที่มีขึ้นเพื่อเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน เพื่อแสดงออกถึงความเชื่อทางพุทธศาสนา การประพฤติปฏิบัติศาสนพิธีต้องทำอย่างถูกต้องเป็นระเบียบ เกิดความสบายใจ ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีได้ ซึ่งโครงการ/ กิจกรรมที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้จัดขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นงานเกี่ยวกับพิธีการทางพุทธศาสนาหรือเรียกว่า ศาสนพิธี แทบทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้จัดงานจึงจำเป็นต้องมีความรอบรู้และเข้าใจอย่างละเอียดในรูปแบบของการจัดงานพิธีการและพิธีกรรมให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีได้เป็นอย่างดีด้วย

๒. ประเภทของศาสนพิธี

ศาสนพิธีในทางพุทธศาสนาแบ่งได้หลายประเภท ตามความต้องการของผู้ที่จะศึกษาว่าจะศึกษาในแนวใด เช่น แบ่งเป็นงานมงคลกับงานอวมงคล หรืองานศาสนพิธีสำหรับพระสงฆ์กับงานศาสนพิธีสำหรับพุทธศาสนิกชนประชาชนทั่วไป

๑. ศาสนพิธีในงานมงคล คือ การทำบุญเลี้ยงพระในงานมงคล เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญ เช่น ทำบุญวันเกิด ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน อุปสมบท หรือฉลองกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

๒. ศาสนพิธีในงานอวมงคล คือ การทำบุญที่เกี่ยวกับการตาย หรือทำในสิ่งที่คิดว่าร้ายให้กลายเป็นดี เช่น ทำบุญหน้าศพ ๗ วัน, ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน ทำบุญอุทิศ ทำบุญอุทิศบาป (ฟ้าผ่า) สัตว์ไม่เป็นมงคล ขึ้นบ้าน เป็นต้น

ศาสนพิธีทั้ง ๒ แบบนี้ ตามประเพณีนิยมในพระพุทธศาสนา มีวิธีการที่จะต้องจัดเตรียมการหลายอย่าง ดังนี้

ก) การนิมนต์พระ งานมงคลจะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ๕ รูป ๗ รูป หรือ ๙ รูป ส่วนงานอวมงคลจะนิมนต์พระสงฆ์มาโดยใช้คำว่า ขออาราธนาสวดพระพุทธมนต์ นิยมใช้พระ ๔ รูป ๘ รูป หรือ ๑๐ รูป เป็นต้น

ข) การจัดสถานที่ ควรดูแลบริเวณงานให้สะอาดเรียบร้อย สำหรับที่พระสงฆ์ควรปูลาดอาสนะให้สูงกว่าผู้เข้าร่วมพิธี โดยการยกให้สูงขึ้น ปูเสื่อหรือปูผ้าก็ได้

ค) การตั้งโต๊ะหมู่บูชา นิยมให้พระพุทธรูปตั้งอยู่ด้านขวาของพระสงฆ์หันพระพักตร์ออกทางเดียว กับพระสงฆ์ เรียกตามจำนวนของโต๊ะหมู่ที่ใช้ เช่น หมู่ ๓ หมู่ ๔ หมู่ ๕ หมู่ ๖ หมู่ ๗ หมู่ ๘ หมู่ ๑๒ หมู่ ๑๔ หมู่ ๑๕ ในงานแบบพิธีการถ้าสถานที่กว้างขวางพอ ควรจัดโต๊ะหมู่บูชา โดยใช้หมู่ ๙ แต่ถ้าสถานที่ไม่เอื้ออำนวย อาจใช้ หมู่ ๕ หรือหมู่ ๗ ก็ได้

ง) พระพุทธรูป ในงานแบบพิธีการจะตั้งพระพุทธรูปเพียงองค์เดียว มีขนาดพอเหมาะกับ โต๊ะหมู่บูชา ไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไป ความสูงของของพระพุทธรูปควรจะสูงกว่าเครื่องบูชาใดๆ หากต่ำไป ควรหาฐานวางรองเพื่อให้องค์พระพุทธรูปสูงขึ้นและดูสง่างาม อิริยาบถที่นิยมคือ นั่งหรือยืน โดย หากเป็นอิริยาบถนั่ง ซึ่งมีฐานกว้าง จะไม่ตั้งแจกันและเชิงเทียนที่โต๊ะที่ประดิษฐานพระพุทธรูป แต่ถ้าเป็น อิริยาบถยืน ซึ่งมีฐานแคบ จะสามารถจัดเครื่องบูชาได้ถูกต้องสมบูรณ์ตามแบบที่สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติกำหนด

จ) แท่นกราบ เป็นสิ่งจำเป็นอีกอย่างหนึ่งสำหรับงานแบบพิธีการ ซึ่งหากเคร่งครัดใน ศาสนพิธีจริงๆ ผู้เป็นประธานต้องกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์หน้าโต๊ะหมู่บูชา แต่เพื่อความสะดวก ในงานพระราชพิธีหรือรัฐพิธีหรืองานแบบพิธีการ จึงกราบบนที่กราบโดยอนุโลมถือเป็นการกราบ แบบเบญจางคประดิษฐ์

ฉ) การจัดเครื่องสักการบูชา มีการเชิญพระพุทธรูปมาตั้งบนโต๊ะหมู่บูชาให้เหมาะสมสวยงาม ถูกต้องตามพิธีการ ประกอบด้วย พานพุ่มดอกไม้ ไม่ใช่พานพุ่มเงิน-พุ่มทอง แจกันดอกไม้ กระจกรูปและ เชิงเทียน โดยมีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันไปตามขนาดของโต๊ะหมู่บูชาที่จัด สิ่งสำคัญคือควรจัดให้ถูกต้อง ตามแบบแผนที่กำหนด

ช) รูป รูปในกระถางรูปปักเรียงกันเป็นแนว ๓ ดอก ใช้บูชาคุณของพระพุทธเจ้า ๓ ประการ คือ

- พระปัญญาธิคุณ หมายถึง พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้มรรคธรรมอย่างเยี่ยม หาบุคคลอื่นเสมอ เหมือนพระองค์มิได้ ซึ่งได้แก่ อริยสัจ ๔ และปฏิจจสมุปบาท จึงได้ทรงพระนามว่า สัมมาสัมพุทธะ แปลว่า ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบแล้ว
- พระปริสุทธิคุณ หมายถึง การที่พระพุทธเจ้าห่างไกลจากกิเลสทั้งปวงบริสุทธิ์ เช่น ความมีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เกิดขึ้น ควรเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัสยินดีซึ่งถือว่าเป็นโลกธรรม ฝ่ายดี ๔ อย่าง และโลกธรรมฝ่ายที่ไม่ดี ๔ อย่าง มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา ซึ่งโลกธรรมทั้ง ๘ ไม่สามารถครอบงำพระองค์ได้
- พระกรุณาธิคุณ หมายถึง พระพุทธเจ้าเมื่อทรงตรัสรู้แล้วก็ได้ปิดบังหวงแหน สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้ แต่พยายามที่จะเผยแผร่ให้ชาวโลกได้รู้ และนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย ทั้งที่ถูกขัดขวางจากเจ้าลัทธิต่างๆ ทรงยอมกระทำด้วยขันติ จึงนับได้ว่าพระองค์มี พระมหากรุณาธิคุณแก่ชาวโลกทั้งมวล

รูปสามดอกจึงบูชาแทนพระคุณทั้งหมด ลักษณะของรูปต้องมีกลิ่นหอม แต่เป็นกลิ่นหอม ที่ทำให้กิเลสยุบตัวลง จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่าน รูปหมดแล้วก็ยังมีกลิ่นอบอวลเปรียบเหมือนกับพระพุทธคุณ ของพระพุทธเจ้า ที่ยังอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนมาจนถึงทุกวันนี้

ข) เทียน จะนิยมใช้จุดครั้งละ ๒ เล่ม โดยมีความหมายว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามี ๒ ประเภท กล่าวคือ พระวินัย ๑ เล่ม สำหรับฝึกหัดกาย วาจาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และพระธรรม ๑ เล่ม สำหรับอบรมจิตใจให้สงบระงับความชั่วทุจริตทุกประการ เทียนที่บูชาควรมีลักษณะเล่มใหญ่เหมาะกับพิธีการเพราะแสงสว่างจากเทียน เปรียบเสมือนพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ในการจุดเทียนต้องจุดเทียนด้านขวาของพระพุทธรูปหรือด้านซ้ายมือของผู้จุดก่อน เพราะถือว่าพระธรรมมีมาก่อนที่จะมีพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงค้นพบพระธรรมนั้น ประติสนาธรรมในเรื่องนี้ คือ แสงสว่างจากแสงเทียนมีวันดับ มีวันมืด แต่แสงสว่างอันล้ำเลิศคือ ปัญญา อันเกิดจากการปฏิบัติธรรม ย่อมสว่างรุ่งโรจน์ชั่วนิรันดร์

ฅ) ดอกไม้สำหรับบูชาพระสงฆ์ มีความหมายว่า ดอกไม้นานาชนิดที่มีอยู่ตามธรรมชาติก็จะสวยงามตามสภาพนั้นๆ เมื่อนำมาจัดสรรตกแต่ง ก็จะมีระเบียบสวยงามขึ้น เปรียบได้กับพระสงฆ์เมื่อยังเป็นคฤหัสถ์ก็มีกริยามารยาทตามฐานะตามตระกูล แต่เมื่อมาบวชในพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธรองค์ได้ทรงวางพระธรรมวินัยไว้เป็นแบบแผนให้ประพฤติปฏิบัติ พระสงฆ์ทุกรูปจึงต้องประพฤติปฏิบัติอยู่ในรูปแบบเดียวกัน จนเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย นำเคารพน่าเลื่อมใสศรัทธา เช่นเดียวกับดอกไม้ที่จัดสรรแล้วฉนั้น ดอกไม้ที่ใช้บูชาพระสงฆ์ นิยมใช้ดอกไม้ที่มีลักษณะสีสวยมีกลิ่นหอมและกำลังสดชื่น

ญ) ภาชนะสำหรับทำนํ้ามนต์ จะใช้บาตรหรือหม้อนํ้ามนต์หรือขันนํ้าพานรองก็ได้ แต่ไม่ควรใช้ขันเงินหรือขันทองเพราะไม่ควรแก่การจับต้องของพระสงฆ์ ใส่ນํ้าสะอาดไว้พอเหมาะ มีเทียนขี้ผึ้งวางไว้บนฝาภาชนะและมีเครื่องปะพรมนํ้าพระพุทธรมณฑ์ ซึ่งนิยมใช้หญ้าคามัดเป็นกำหรือจะใช้อย่างอื่นแทนก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม

ฎ) การโยงด้วยสายสิญจน์ ให้โยงจากซ้ายไปขวาของสถานที่หรือวัตถุ เช่น รอบบ้าน รอบรั้ว แล้วโยงมาที่ฐานพระพุทธรูปบนโต๊ะหมู่บูชาต่อมาที่ภาชนะสำหรับทำนํ้ามนต์แล้ววางไว้บนพาน

ฏ) การต้อนรับพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์มาถึงก็นิมนต์ให้พักในที่ที่เหมาะสม จัดเตรียมเครื่องรับรองพอควร เช่น นํ้าเย็น นํ้าร้อน นํ้าชา ตามโอกาส

ฐ) การดำเนินการ เมื่อพร้อมแล้ว เจ้าภาพจุดเทียน จุดธูปที่โต๊ะหมู่บูชา แล้วเริ่มอาราธนาศีลรับศีล อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์สวดมนต์ จนกระทั่งทำนํ้ามนต์

ฑ) การถวายภัตตาหาร เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธรมณฑ์ ถวายภัตตาหารแต่พระสงฆ์เสร็จแล้ว ผู้ร่วมพิธีถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา ผู้ร่วมพิธีกรวดนํ้า อุทิศส่วนกุศลที่ได้ทำ พระสงฆ์ปะพรมนํ้าพระพุทธรมณฑ์ เป็นอันเสร็จพิธี

ศาสนพิธีสำหรับพระสงฆ์ และศาสนพิธีสำหรับพุทธศาสนิกชน มีรายละเอียดดังนี้

๑. ศาสนพิธีสำหรับพระสงฆ์ หมายถึง พิธีกรรมที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เช่น พิธีอุปสมบท พิธีกฐิน พิธีในวันสำคัญทางพุทธศาสนา การทำสังฆกรรมต่างๆ

๒. ศาสนพิธีสำหรับพุทธศาสนิกชน เป็นระเบียบแบบแผนที่ผู้นับถือศาสนาพุทธ จะต้องประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งได้มีการจัดหมวดหมู่ไว้ ดังนี้

ก) กุศลพิธี คือ พิธีที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญกุศลในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การรักษาศูภโศภศีล การเวียนเทียน หรือการสวดมนต์ไหว้พระ

ข) บุญพิธี คือ การทำบุญตามประเพณีนิยมทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ได้แก่ การทำบุญเลี้ยงพระในงานวันเกิด งานมงคลสมรส หรือการทำบุญในงานศพ

ค) ทานพิธี คือ การถวายทานแด่พระสงฆ์โดยทั่วๆ ไป ได้แก่ การถวายสังฆทาน การถวายสลากภัต หรือถวายกฐิน ผ้าป่า

ง) ปกิณกพิธี คือ พิธีทั่วๆ ไปที่รวมไปถึงรัฐพิธีด้วย เช่น การแสดงความเคารพพระสงฆ์ วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันปิยมหาราช วันฉัตรมงคล วันจักรี เป็นต้น

ประโยชน์ของศาสนพิธี

๑. เป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีให้มีสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น
๒. เป็นการปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
๓. ทำให้เกิดความรักความสามัคคี แสดงถึงความร่วมมือที่เกิดขึ้นในหมู่คณะ
๔. เป็นสิ่งชักนำให้พุทธศาสนิกชน เว้นจากการทำชั่ว ทำความดีมีจิตใจผ่องใส
๕. สะท้อนความเจริญทางจิตใจของคนในสังคม เกิดความสุขใจ อิ่มเอมใจ ของผู้ประพฤติปฏิบัติ

คุณลักษณะของการประกอบศาสนพิธี

๑. มีวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดความสุข สงบสุข เกิดความเรียบร้อย ผู้ปฏิบัติเกิดความสุข และเกิดกุศล
๒. มีเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความสามัคคีในสังคม เกิดความร่วมมือร่วมใจในการที่จะให้พุทธศาสนาคงอยู่และสืบทอดต่อไป
๓. มีกระบวนการที่เรียบง่าย ไม่ฟุ่มเฟือย ยุ่งยาก ทุกคนยอมรับเป็นแนวทางที่จะปฏิบัติได้

๓. การทำกำหนดการ และบัญชีพระสงฆ์

การจัดทำกำหนดการ ถือเป็นอีกหนึ่งขั้นตอนก่อนเริ่มปฏิบัติงานจริง เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งกำหนดการ กล่าวคือ การกำหนดรายละเอียดรูปแบบของงานพิธีการนั้นๆ ผู้จัดงานจำเป็นต้องทำการออกแบบและกำหนดรูปแบบรายละเอียดต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในงานพิธีนั้นๆ ตามลำดับอย่างถูกต้อง อีกทั้ง ยังจะช่วยกำหนดระยะเวลาอย่างคร่าวๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติ หรือผู้เข้าร่วมพิธียึดถือและดำเนินงานไปในแนวทางเดียวกัน รายละเอียดในกำหนดการจะแสดงวัน เวลา

สถานที่ บุคคล และลำดับพิธีที่ถูกต้องไม่สับสน การทำกำหนดการจะช่วยให้มองเห็นรูปแบบโดยภาพรวมของงานพิธีนั้นๆ ทั้งนี้ กำหนดการจะเป็นตัวกำหนดความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์กับส่วนงานอื่นๆที่มีความสำคัญกับงานพิธีนั้นด้วย อาทิเช่น กำหนดการจะระบุหมวดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในงานพิธีหรือกำหนดการจะบอกหน้าที่ของบุคคลที่เป็นประธานในพิธีหรือผู้เข้าร่วมประกอบในพิธี เป็นต้น

ในส่วนของบัญชีพระสงฆ์ เป็นการจักระบบรายชื่อของพระสงฆ์ที่ทำการอาราธนาภินนัตมาจากวัดต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดลำดับพระสงฆ์เป็นไปอย่างถูกต้อง เมื่อมีบัญชีรายนามพระสงฆ์แล้วย่อมจะสะดวกในการจัดพระสงฆ์ให้ตรงกับพิธีที่ได้อาราธนานั้น รวมถึงความสะดวกในการถวายจตุปัจจัยไทยธรรมด้วย

๔. การจัดสถานที่ประกอบพิธี

การเลือกสถานที่ให้มีเหมาะสมกับรูปแบบของการจัดงาน ผู้จัดงานจำเป็นต้องคำนึงถึงความสะดวกและความเหมาะสมของงานพิธีนั้นๆ ทั้งนี้ อาจพิจารณาได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมงาน การจัดเตรียมสถานที่เพื่อเอื้อต่อการจัดเตรียมงานและการตกแต่ง ปริมาณโต๊ะ เก้าอี้ หรือสิ่งของอื่นๆ อีกทั้ง ยังต้องคำนึงถึงความถูกต้องของรูปแบบพิธีการและพิธีกรรม เช่น การตั้งโต๊ะหมู่บูชาพร้อมแท่นกราบพระพุทธรูปควรตั้งอยู่ด้านขวาของพระสงฆ์ หันพระพักตร์ของพระพุทธรูปออกทางเดียวกับพระสงฆ์ การจัดอาสนะสงฆ์ตั้งต่อจากโต๊ะหมู่บูชา (ยกเว้นสถานที่บังคับ จะตั้งด้านซ้ายก็ได้) เป็นต้น

สถานที่สำหรับประกอบศาสนพิธีหรือพิธีการต่างๆ ควรมีทางเข้าออกที่สะดวก มีการถ่ายเทของอากาศ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ อาทิเช่น สถานที่จอดรถ การให้บริการห้องสุขา หรือสภาพแวดล้อมโดยรวมมีความเหมาะสม ไม่มีสิ่งรบกวนต่างๆ อนึ่ง พื้นที่ที่จะใช้ในการจัดงานจะถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนของการจัดงาน และส่วนของของการเตรียมงาน โดยส่วนของการจัดงานไม่ควรมีพื้นที่เล็กจนเกินไป ซึ่งจะทำให้งานดูไม่สมเกียรติและเกิดความรู้สึกแออัดยัดเยียด ในกรณีสถานที่มีพื้นที่กว้างมากเกินไป ผู้จัดงานควรจัดพื้นที่ที่สำคัญ โดยอาจนำฉากหรือบอร์ดวางกันเพื่อเป็นการแบ่งเขตพื้นที่ที่ใช้ในการจัดงานให้เกิดความเหมาะสมและสวยงาม สำหรับพื้นที่ในส่วนของการเตรียมงานจะมีพื้นที่เพื่อจัดเตรียมไว้รองรับการดำเนินงานให้สะดวกยิ่งขึ้น เช่น ห้องพักรับรองพระสงฆ์ จุดลงทะเบียน โต๊ะวางชุดแก้วน้ำ เครื่องไทยธรรม หรือสิ่งของเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมถึงบริเวณพื้นที่การวางเครื่องเสียง ลำโพง และชุดควบคุมระบบไฟหรือระบบเสียง อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะของการจัดสถานที่จึงมีความสอดคล้องกับลักษณะรูปแบบของการจัดงานด้วย

๕. การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และการจัดตั้ง

หลังจากเรื่องการจัดเตรียมสถานที่สำหรับประกอบพิธีเรียบร้อยแล้ว ลำดับต่อไปเป็นเรื่องของการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในพิธีนั้นๆ ผู้จัดงานจำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจในรายละเอียดของพิธีการว่าพิธีใดควรใช้วัสดุอุปกรณ์อะไร ประเภทใด ทั้งนี้ ควรจำแนกเป็นหมวดหมู่ให้ชัดเจน อาทิเช่น หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีสงฆ์ ประกอบด้วย กระถางธูป เชิงเทียน เชิงเทียนชนวน ไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ก

แจกันใส่ดอกไม้ หรือพานพุ่ม สำลีสําหรับพันปลายรูป สายสิญจน์วางไว้บนพานรอง ชันนํ้ามนต์ เทียนสําหรับจุดทํานํ้ามนต์ ที่พรมนํ้ามนต์ หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีเปิดงาน ประกอบด้วย โถแป้งเจิม แผ่นทองคำเปลว ผ้าหรือกระดาษเช็ดมือ หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีบวงสรวง ประกอบด้วย พาน บายศรี อาหารคาวหวาน เป็นต้น

นอกจากการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ให้เหมาะสมกับพิธีการนั้นๆ แล้ว ผู้จัดงานจำเป็นต้องศึกษาในรายละเอียดด้วยว่าสิ่งใดควรจัดเตรียมอย่างไร สิ่งใดควรจัดวางจัดตั้งอยู่ในตำแหน่งใด เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งาน อาทิเช่น การจัดตั้งกระถางรูป เชิงเทียน บนโต๊ะหมู่บูชา โดยวางที่โต๊ะตัวกลาง แฉวล่างให้อยู่ในแนวเดียวกัน พันลํ้าสีและทาเชื้ออีกครั้งที่ปลายรูปและเทียน เป็นต้น ทั้งนี้ จะส่งผลให้พิธีการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่น เป็นไปตามลำดับขั้นตอนเกิดความถูกต้อง เหมาะสมและสวยงาม ไม่ทำให้พิธีเกิดความติดขัด ขลุกขลัก สับสนวุ่นวาย

๖. แนวปฏิบัติในการจัดโต๊ะหมู่บูชา

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา เป็นเรื่องของการจัดเตรียมในลำดับแรกๆ เป็นงานเบื้องต้นของงานศาสนพิธี เปรียบเสมือนเป็นจุดศูนย์รวมของงานศาสนพิธี การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชานั้นมีลักษณะคล้ายกันในรูปแบบการจัด แต่จะต่างกันเพียงจำนวนโต๊ะว่ามีมากน้อยเพียงใด เช่น หมู่ ๕ หมู่ ๗ หมู่ ๙ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องพิจารณาจากสถานที่จัดงานให้มีความเหมาะสมกับสถานที่นั้นๆ

ความเป็นมาของการจัดโต๊ะหมู่บูชา ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่สันนิษฐานว่าเดิมทีอาจจะวางสิ่งเคารพ วัตถุมงคล บนที่นั่งหรือบนแท่นมาก่อน ส่วนการจัดวางบนโต๊ะน่าจะได้แบบอย่างมาจากการตั้งโต๊ะนํ้าชาของชาวจีน ซึ่งชาวจีนเดินทางเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารทำมาหากินและค้าขายกับไทย จากจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๙๑ ครั้งเมื่อมีงานฉลองวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีการริเริ่มจัดโต๊ะบูชาเป็นครั้งแรก ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประกวดจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบต่างๆ ในพระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดารามถึง ๑๐๐ โต๊ะ และรูปแบบการจัดดังกล่าวได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

โดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลของ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการส่งเสริมพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง มีการจัดโต๊ะหมู่บูชาขึ้นเป็นพิเศษในสถานที่ราชการ องค์การ สโมสร สถาบันการศึกษาทั่วไป ซึ่งในครั้งแรกๆ มีการกราบบูชาพระรัตนตรัยอย่างเดียวเพราะยังไม่มีผู้กำหนดรูปแบบให้แน่ชัด

พลเอกมังกร พรหมโยธี เห็นว่าเมื่อเคารพพระรัตนตรัย (ศาสนา) แล้วก็ควรเคารพชาติ (ธงชาติ) และพระมหากษัตริย์ด้วย จึงมีการคํานับธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ในพิธีการต่างๆ ซึ่งถือเป็นแบบอย่างมานานพอสมควร จนกระทั่งมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ให้ถือวันพระราชสมภพเป็นวันเฉลิมฉลองของชาติไทย ลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ และกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตีพิมพ์หนังสือ เรื่อง การจัดโต๊ะหมู่บูชา ปีพ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งหากจะกล่าวถึงลักษณะของหลักการจัดโต๊ะหมู่บูชาตามที่ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้ จะขอจำแนกรูปแบบการจัดหลักๆ ออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีบำเพ็ญกุศลต่างๆ

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีบำเพ็ญกุศลต่างๆ ไป ตัวกลางแถวบนประดิษฐานพระพุทธรูป ตัวกลางแถวล่างสุดวางกระถางธูปและเชิงเทียนในแนวเดียวกัน โต๊ะที่เหลือจากนั้นวางแจกันดอกไม้ อาจวางเชิงเทียนประดับและพุ่มดอกไม้ได้ตามความสวยงาม อีกประการหนึ่ง คือ หากจัดในพระอุโบสถหรือศาลาการเปรียญที่มีพระประธานอยู่แล้ว และโต๊ะหมู่ตั้งตรงพระพักตร์พระประธานโต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบนสุดจะวางพานดอกไม้แทนพระพุทธรูปก็ได้ ลักษณะการใช้งาน อาทิเช่น งานมงคลสมรส งานขึ้นบ้านใหม่ งานพิธีพระราชทานปริญญาบัตร หรืองานพิธีเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาต่างๆ เป็นต้น

ภาพ ๑ การจัดโต๊ะหมู่ ๙ เพื่อใช้ในประกอบพิธีสงฆ์ทั่วไป

๒. การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการประชุมสัมมนาและการอบรม

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการจัดงานประชุมสัมมนาและการอบรม หรืออบรมที่ไม่มีพิธีสงฆ์ จะจัดเหมือนกับการจัดโต๊ะหมู่ในพิธีบำเพ็ญกุศลต่างๆ ไป เพียงแต่จะเพิ่มธงชาติซึ่งวางตั้งอยู่ด้านขวาของพระพุทธรูปหรือด้านซ้ายของผู้จัด และพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเท่านั้น วางตั้งอยู่ด้านซ้ายหรือด้านขวาของผู้จัด โดยให้โต๊ะหมู่ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปตั้งอยู่ตรงกลาง การจัดโต๊ะหมู่ในงานพิธีรูปแบบนี้มุ่งให้ผู้เข้าร่วมพิธีสำนึกในสถาบันสูงสุดทั้ง ๓ สถาบัน กล่าวคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ลักษณะการใช้งาน อาทิเช่น งานพิธีต่างๆ ของหน่วยงานราชการ สถานศึกษาหรือสถาบันต่างๆ งานเปิดประชุมสัมมนาและการอบรม งานมอบประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตรต่างๆ เป็นต้น

ภาพ ๒ การจัดโต๊ะหมู่ ๗ เพื่อใช้ในการประชุมสัมมนาและการอบรมต่างๆ

๓. การจัดโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะ ถวายสักการะ

การจัดโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะ ถวายสักการะ จะมีความแตกต่างจากทั้งสองแบบข้างต้นที่กล่าวมา กล่าวคือ การจัดโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะ ถวายสักการะ จะใช้ในการรับเสด็จหรือในการถวายสักการะเนื่องในวันสำคัญ การจัดรูปแบบนี้ไม่นิยมตั้งกระถางรูป เชิงเทียน หรือเชิงเทียนประดับโต๊ะตัวกลางแถวบนสุดประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ พระบรมรูป หรือพระรูป (สมเด็จพระสังฆราช) โต๊ะตัวกลางแถวล่างสุดวางเครื่องราชสักการะ รูปเทียนแพและกรวยดอกไม้ ส่วนโต๊ะที่เหลือจัดวางพานพุ่มและแจกันดอกไม้เท่าที่เห็นว่าสวยงามและเหมาะสม ไม่ต้องตั้งเสาธงชาติ

(ก) แบบตั้งพระบรมรูป

(ข) แบบตั้งพระบรมฉายาลักษณ์

ภาพ ๓ การจัดโต๊ะหมู่ ๗ เพื่อถวายราชสักการะ ถวายสักการะแบบที่ทรงมีพระชนม์อยู่

อนึ่ง ในการจัดโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะตามที่กล่าวมานั้น หมายถึงพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงมีพระชนม์อยู่ แต่สำหรับพระมหากษัตริย์ที่สวรรคตแล้ว โต๊ะหมู่ตัวกลางวางเครื่องสักการะ โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวล่างสุดวางเครื่องทองน้อย นอกนั้นจัดเหมือนกัน หากมีพิธีถวายราชสักการะแบบวางพานพุ่มด้วย จะต้องปล่อยให้โต๊ะหมู่ตัวริมซ้ายและขวาแถวล่างให้ว่างไว้ เมื่อถึงเวลาพิธี ประธานจะวางพานพุ่มทองที่โต๊ะตัวริมแถวล่างทางด้านขวา และวางพานพุ่มเงินที่โต๊ะตัวริมแถวล่างทางด้านซ้ายของพระบรมฉายาลักษณ์

ภาพ ๔ การจัดโต๊ะหมู่ ๔ เพื่อถวายราชสักการะ แบบพระมหากษัตริย์ทรงสวรรคตแล้ว

๔. การจัดโต๊ะหมู่บูชาหน้าศพหรืออัฐิ

การจัดโต๊ะหมู่บูชาหน้าศพหรืออัฐิ ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน เป็นเพียงขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม อาจจัดตั้งเพียงพุ่มดอกไม้ให้สวยงาม ไม่นิยมตั้งพานพุ่มประดับ ส่วนการตั้งที่บูชาช่วงบริเวณตรงกลาง ใช้โต๊ะหมู่ ๑ ตัวตั้งกระถางธูปและเชิงเทียน บางโอกาสจะใช้โต๊ะหมู่ ๒ ตัว สูงต่ำไม่เท่ากัน ตั้งเครื่องทองน้อย ทั้ง ๒ ที่ โต๊ะตัวสูงตั้งไว้ด้านในวางเครื่องทองน้อยบูชาธรรมโดยหันพุ่มดอกไม้ไปทางด้านนอก ส่วนโต๊ะหมู่ที่ต่ำกว่าตั้งไว้ด้านนอกวางเครื่องทองน้อยบูชาศพโดยหันพุ่มดอกไม้ไปทางด้านใน อาจกล่าวว่า จะบูชาสิ่งใด ให้หันด้านพุ่มดอกไม้ไปทางสิ่งนั้น บางรายใช้กระถางธูปและเชิงเทียน ๑ ชุด สำหรับบูชาศพตั้งไว้บนโต๊ะที่ต่ำกว่าด้านนอก ใช้เครื่องทองน้อย ๑ ชุดสำหรับศพบูชาธรรม ตั้งไว้บนโต๊ะที่สูงกว่าด้านในก็ได้

มีการตั้งโต๊ะหมู่อีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า โต๊ะชุด หรือ โต๊ะปักโต๊ะเคียง ประกอบด้วยโต๊ะหมู่ ๔ ตัว สูงต่ำลดหลั่นกันลงมา มีโต๊ะรอง ๑ ตัว จะใช้บูชาพระพุทธรูปหรืออัฐิก็ได้ เหมาะสมกับใช้ในสถานที่ที่มีพื้นที่จำกัด ตัวโต๊ะบนสุดประดิษฐานพระพุทธรูปหรือตั้งอัฐิ รองลงมาอีก ๒ ตัว ตั้งแฉกกันและพานดอกไม้ ตัวล่างสุดวางกระถางธูปและเชิงเทียน หรือเครื่องทองน้อยแล้วแต่กรณี บางรายว่าการตั้งโต๊ะชุดนี้เวลาตั้งต้องตั้งทแยงมุมโต๊ะฐานรองจึงจะสวยงามถูกต้อง

ภาพ ๕ การจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบโต๊ะชุด

๗. การส่งเทียนชนวน และการจุดธูปเทียนบูชา

เทียนชนวน คือ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก สำหรับประธานในพิธีใช้ในการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยหรือจุดในกรณีอื่นๆ มี ๒ แบบ คือ แบบที่เป็นเชิงและแบบที่เป็นด้าม เจ้าหน้าที่พิธีการที่เชิญเทียนชนวน มีข้อปฏิบัติดังนี้

การส่งเทียนชนวน เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พิธีการหรือผู้ส่งเทียนชนวน เมื่อใกล้ถึงกำหนดเวลาเริ่มพิธี เจ้าหน้าที่พิธีการหรือผู้ส่งเทียนชนวน เตรียมนั่งรอหรือยืนรออยู่ใกล้กับโต๊ะหมู่บูชา พร้อมกับไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ก พร้อมทั้งจะจุดเทียนชนวนได้ทันที

การถือเทียนชนวน ให้ถือด้วยมือขวา ถ้าเป็นเชิงเทียนให้หงายฝ่ามือ ใช้นิ้วชี้ถึงนิ้วก้อยรองได้ เชิงเทียน ใช้นิ้วหัวแม่มือจับที่เชิงเทียน ถ้าเป็นด้ามเทียนให้จับที่ปลายด้ามเทียนชนวน ไม่นิยมจับตรงกลาง เพราะจะทำให้ประธานในพิธีรับเชิงเทียนไม่สะดวก หรือทำให้ผู้ใหญ่ต้องรับของใต้มือผู้น้อย ซึ่งเป็นการไม่เหมาะสม

เมื่อเริ่มพิธี เจ้าหน้าที่พิธีการจุดเทียนชนวนแล้วเดินไปยืนรอหน้าโต๊ะหมู่บูชา ทางด้านขวามือของประธานในพิธี หากสถานที่ไม่อำนวยอาจส่งให้ทางซ้ายก็ได้

เมื่อประธานในพิธีเดินเข้ามาใกล้ ให้คำนับ ๑ ครั้ง แล้วนั่งคุกเข่าส่งเทียนชนวนให้ประธานในพิธี เอามือวางไว้ที่หน้าขา ไม่ต้องประนมมือ เพื่อเตรียมรับเทียนชนวนคืนเมื่อประธานในพิธีจุดเสร็จ

ประธานในพิธีจะกราบไหว้พระรัตนตรัยและคำนับพระบรมฉายาลักษณ์ และเจ้าหน้าที่พิธีการ หรือผู้ส่งเทียนชนวนทำการส่งเทียนชนวนให้ประธานโดยจับที่ปลายด้ามล่างสุดของเทียนชนวนด้วยมือขวา เพื่อให้ประธานจับด้ามทางด้านบนของเทียนชนวนได้สะดวก และในขณะที่ส่งนั้นให้เอนต้นเทียน เข้าหาตัวเองพอสมควร เพื่อมิให้น้ำตาเทียนหยดดูมือประธาน ในขณะที่ประธานกำลังจุดเทียนรูปพานั้น เจ้าหน้าที่พิธีการหรือผู้ส่งเทียนชนวนต้องระวังกริยา ท่าทางที่สำรวม มีความนอบน้อมและไม่กีดขวาง ประธาน อีกทั้ง ยังต้องคอยระวังเพราะเทียนชนวนอาจจะตกหรือดับ เจ้าหน้าที่พิธีการหรือผู้ส่งเทียนชนวน จึงจำเป็นต้องมีไหวพริบพร้อมที่จะคอยแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ และเมื่อหลังจากประธาน จุดเทียนและรูปเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่พิธีการหรือผู้ส่งเทียนชนวนทำหน้าที่คอยรับเทียนชนวน จากประธานโดยปฏิบัติเหมือนตอนส่ง แล้วจึงดับเทียนชนวนอย่างสุภาพ เช่น ใช้กรวยใบตอง กรวยกระดาษ หรือใช้มือโอบดับ แต่ไม่ควรใช้ปากเป่าเด็ดขาด

ส่วนการจุดรูปและเทียนบูชา เป็นหน้าที่ของประธานในพิธี เมื่อถึงกำหนดเวลาเริ่มพิธีหรือได้รับ สัญญาณ หรือพิธีกรประกาศเชิญประธานจะลุกจากที่นั่งไปยังโต๊ะหมู่บูชา ยืนหรือนั่งคุกเข่าห่างจาก โต๊ะหมู่บูชาตามสมควร รับเทียนชนวนจากเจ้าหน้าที่พิธีการหรือผู้ส่งเทียนชนวนด้วยมือขวา โดยให้จับ เหนือมือเจ้าหน้าที่พิธีการหรือผู้ส่งเทียนชนวนที่ด้ามเทียนชนวน เริ่มจุดเทียนเล่มแรกทางด้านซ้ายมือ ของประธานก่อน แล้วจึงจุดเทียนเล่มขวามือของประธาน เมื่อจุดเทียนครบแล้ว จึงจุดรูป ๓ ดอก โดยเริ่มจากซ้ายไปขวา บางโอกาสอาจจะรวบรูปทั้ง ๓ ดอกนั้นมาจุดต่อจากเทียนชนวนพร้อมกันเลยก็ได้ แล้วปกรวมกันกลางกระถางรูปหรือจะปักเรียงกันจากทางซ้ายไปขวาก็ได้

๘. การจัดเตรียมจตุปัจจัยไทยธรรม และการประเคนสิ่งของแด่พระสงฆ์

การถวายจตุปัจจัย ตามประเพณีโบราณ นิยมถวายจตุปัจจัย (ปัจจัย ๔) ได้แก่

๑. อายุ คือ ยารักษาโรค
๒. วรรณะ คือ เครื่องนุ่งห่ม
๓. สุขะ คือ เครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับภิกษุมี ๘ อย่าง เรียกว่า “อัฐบริขาร” ประกอบด้วย ผ้าจีวร ผ้าสังฆาฏิ ผ้าสบง ประคดเอน มีดโกน บาตร เข็มเย็บผ้า ธมกรก (เครื่องกรองน้ำ)
๔. พละ คือ อาหาร เครื่องบริโภคน้ำ

ไทยธรรม หมายถึง สิ่งของที่จะถวายพระสงฆ์ ส่วนไทยทาน หมายถึง ของให้เป็นทาน ดังนั้นของถวายพระสงฆ์จึงต้องเรียกว่าไทยธรรม ไม่ใช่ไทยทาน การถวายไทยธรรม นิยมถวายสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เรียกว่า “ทานวัตถุ ๑๐” ประกอบด้วย

๑. ภัตตาหารคาว หวาน
๒. น้ำ รวมทั้งเครื่องดื่มอันสมควรแก่สมณบริโภค
๓. เครื่องนุ่งห่ม เช่น ไตรจีวร ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว ฯลฯ
๔. ยานพาหนะ หรือปัจจัยค่าโดยสาร
๕. มਾਲย์ หรือดอกไม้ เครื่องบูชาชนิดต่างๆ
๖. ของหอม หมายถึง ธูปบูชาพระ
๗. เครื่องอุปโภค หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์ชำระร่างกาย เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ
๘. ที่นอนที่สมควรแก่สมณะ รวมทั้งผ้าห่ม หมอน มุ้ง ฯลฯ
๙. ที่อยู่อาศัย มีกุฏิ เสนาสนะ และเครื่องใช้ เช่น เติ่ง ตั่ง โต๊ะ เก้าอี้ ตู้ ฯลฯ
๑๐. เครื่องตามประทีป เช่น เทียน ตะเกียง น้ำมัน ไฟฟ้า ฯลฯ

ภาพ ๖ การจัดเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม

การประเคน ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ หมายถึง ก. การถวายของพระโดยวิธียกส่งให้ตามพิธีการที่กำหนดไว้ เช่น ประเคนอาหาร กล่าวคือ การถวายสิ่งของอันสมควรแก่สมณบริโภคใช้สอย ที่ไม่มีโทษทางพระวินัย พุทธบัญญัติ น้อมถวายให้แก่พระภิกษุสงฆ์ ด้วยกิริยาอาการแสดงถึงความเคารพ ศรัทธา โดยสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ชาย อาจนั่งคุกเข่าหรือยืนตามความเหมาะสมแก่สถานที่ ถ้าพระภิกษุสงฆ์นั่งเก้าอี้ ให้ผู้ประเคนยืน ถ้าพระภิกษุสงฆ์นั่งกับพื้นให้พืงนั่งคุกเข่า ยกสิ่งของที่จะถวายด้วยมือทั้งสองข้าง น้อมสิ่งของนั้นเข้าไปใกล้พระภิกษุสงฆ์ ผู้ประเคนควรอยู่ห่างจากพระภิกษุสงฆ์ประมาณ ๑ ศอก เมื่อถวายเสร็จแล้วให้ไหว้หรือกราบเพื่อแสดงความเคารพอีกครั้ง

หญิง กระทำเหมือนฝ่ายชายแต่ให้อยู่ในกิริยาสำรวม อาจยืนหรือนั่งพับเพียบตามความเหมาะสมแก่สถานที่ดังกล่าว ผู้ประเคนยกสิ่งของที่จะถวายด้วยมือทั้งสองข้าง แล้วน้อมวางบนผ้าที่พระภิกษุสงฆ์ทอดรับประเคนนั้น เมื่อถวายเสร็จแล้วให้ไหว้หรือกราบเพื่อแสดงความเคารพอีกครั้ง

๙. การวางพานพุ่ม

พานพุ่ม หมายถึงพานที่มีดอกไม้หรือวัสดุอื่นๆ นำมาประดิษฐ์ประดอยจัดแต่งเป็นทรงพุ่มแล้วนำไปวางบนพาน เพื่อนำไปเป็นเครื่องบูชาสักการะสิ่งที่เคารพนับถือ อาทิ พระรัตนตรัย พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และบรรพบุรุษที่เคารพนับถือ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเคารพและความรักดีในโอกาสต่างๆ พานพุ่มจึงถือว่าเป็นเครื่องบูชาสักการะชั้นสูงของไทย

ประเภทของพานพุ่ม

๑ พานพุ่มเทียน คือ การนำเทียนไขมาหลอมแล้วเทลงในแบบที่เป็นทรงพุ่ม เมื่อได้รูปร่างเทียนที่เป็นทรงพุ่มแล้ว จะนำมาวางไว้บนพาน เรียกว่า พุ่มเทียน ซึ่งถือเป็นโบราณราชประเพณีที่สถาบันพระมหากษัตริย์ได้สืบสานมาโดยลำดับในพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล ถวายพุ่มเทียน เนื่องในวันอาสาฬหบูชา และเทศกาลเข้าพรรษา ของทุกปี

๒ พานพุ่มดอกไม้ คือ ช่างประดิษฐ์ดอกไม้ไทยจะนำดอกไม้สดได้แก่ ดอกบัว ดอกกุหลาบ ดอกจำปี ดอกบานไม่รู้โรย หรือดอกไม้อื่นๆ มาจัดแต่งเป็นทรงพุ่ม มีลักษณะคล้ายพนมมือ นำมาตั้งไว้บนพาน แล้วนำไปตั้งบูชาพระรัตนตรัย หรือนำไปวางเป็นเครื่องสักการะซึ่งแล้วแต่กรณี

๓ พานพุ่มเงิน-พานพุ่มทอง คือ การนำผ้าตาตเงินตาตทองมาประดิษฐ์ แล้วนำมาจัดตกแต่งประกอบกับวัสดุหรือโฟมเป็นทรงพุ่ม นำมาตั้งไว้บนพาน แล้วนำไปตั้งบูชาหรือนำไปวางเป็นเครื่องสักการะซึ่งแล้วแต่กรณี

ก) พานพุ่มเทียน

ข) พานพุ่มดอกไม้

ค) พานพุ่มเงิน-พุ่มทอง

ภาพ ๗ ประเภทของพานพุ่ม

การวางพานพุ่ม มี ๒ แบบ คือ การตั้งเป็นเครื่องบูชา และการวางเป็นเครื่องสักการะ

การตั้งเป็นเครื่องบูชา เป็นการตั้งพานพุ่มไว้ประจำบนโต๊ะหมู่บูชาหรือสถานที่ที่จัดเตรียมไว้เพื่อใช้เป็นเครื่องบูชา หากพานพุ่มมีพู่ห้อยระย้าให้หันพู่ออกมาด้านหน้าผู้วาง หากเป็นพานพุ่มเงิน-พุ่มทอง ให้จัดตั้งพานพุ่มทองไว้ทางด้านขวาของพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระฉายาลักษณ์หรือด้านซ้ายมือของผู้วาง และวางพานพุ่มเงินไว้ทางด้านซ้ายของพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระฉายาลักษณ์หรือด้านขวามือของผู้วาง

การวางเป็นเครื่องสักการะ จะนิยมวางเพียง ๑ พาน หรือ ๑ คู่ ตามความเหมาะสม นิยมใช้แบบที่มีพระย้า โดยหันพุไปทางสิ่งที่จะทำการสักการะบูชา สำหรับการวางพุ่มเงิน-พุ่มทองเป็นเครื่องสักการะ ควรจัดผู้เชิญพาน ๒ คน เดินตามหลังผู้วาง สำหรับขั้นตอนในการวางพานพุ่มเงิน-พุ่มทองของ นายชวลิต ศิริภิรมย์ นักวิชาการศาสนา ๗ ฝ่ายพิธี กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้อธิบายว่า ให้วางพานพุ่มทองไว้ทางด้านขวามือของผู้วางก่อน แล้วจึงวางพานพุ่มเงินทางด้านซ้ายของผู้วาง โดยหันพุเข้าไปทางพระบรมฉายาลักษณ์ เมื่อวางเสร็จเจ้าหน้าที่ก็จะเชิญพานพุ่มทั้ง ๒ พานสลับกัน โดยให้พานพุ่มทองอยู่ด้านซ้ายมือผู้วาง และพานพุ่มเงินอยู่ขวามือผู้วางและหันพุออกเช่นเดียวกับการตั้งเป็นเครื่องบูชา

๑๐. การวางรูปเทียนแพ และเครื่องทองน้อย

รูปเทียนแพ ในพจนานุกรมเรียกว่า รูปแพเทียนแพ คือ รูปไม้ระกำ ๕ ดอก วางเรียงกันบนเทียน และเทียน ๕ เล่ม วางนอนเรียงใต้รูป มัดซ้อนกันและมีกรวยดอกไม้สด ๑ กรวย วางข้างบนรูปเทียนแพ เวลาใช้ให้เปิดที่ครอบออกแล้วจึงมอบให้ โดยจะใช้รูปเทียนแพในโอกาสต่างๆ ดังนี้

๑. พระสงฆ์ใช้สักการะ หรือทำวัตรอุปัชฌาย์อาจารย์
๒. พระสงฆ์ หรือคฤหัสถ์ ใช้เป็นเครื่องสักการะพระเถระผู้ใหญ่ ในโอกาสพิเศษ
๓. ใช้ตั้งบูชาพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในโอกาสต่างๆ
๔. ผู้น้อยใช้แสดงความเคารพหรือขอขมาต่อผู้ใหญ่

ก) พานรูปเทียนแพ

ข) พานเครื่องทองน้อย

ภาพ ๘ พานรูปเทียนแพและพานเครื่องทองน้อย

เครื่องทองน้อย เป็นเครื่องบูชาชนิดหนึ่ง ประกอบด้วยเชิงเทียน ๑ คู่ สำหรับปักรูปไม้ระกำ ๑ ที่ วางอยู่ด้านซ้ายมือของผู้จัด ปักเทียน ๑ ที่ วางอยู่ด้านขวามือของผู้จัด กรวยพุ่มดอกไม้ ๓ พุ่ม วางอยู่ด้านนอกตั้งรวมไว้บนพานรอง โดยจะใช้เครื่องทองน้อยในโอกาสต่างๆ ดังนี้

๑. บูชาพระบรมสารีริกธาตุ
๒. สักการะพระบรมศพ พระอัฐิ พระบรมอัฐิ พระบรมรูป พระบรมราชานุสาวรีย์หรือพระบรมฉายาลักษณ์ในรัชกาลก่อน
๓. ใช้เคารพศพ อัฐิ หรือรูปของผู้ล่วงลับไปแล้ว
๔. ใช้ตั้งให้ศพบูชาพระธรรมในพิธีเทศนา
๕. ใช้นำขบวนแห่ศพเวียนเมรุ

การตั้งเครื่องทองน้อยมีหลักในการจัดวาง กล่าวคือ หากต้องการเคารพบูชาสิ่งใดให้หันพุ่มดอกไม้ไปทางสิ่งนั้น กล่าวคือ ในการใช้เพื่อบูชาศพ จะหันด้านที่เป็นรูปเทียนออกมาด้านนอก คือ หันมาหาผู้จุดบูชา โดยรูปจะอยู่ด้านซ้ายมือ เทียนอยู่ด้านขวามือ จึงเรียกว่า “เครื่องนอก” สำหรับการตั้งให้ศพบูชาธรรมให้หันรูปเทียนไปทางด้านศพ เรียกว่า “เครื่องใน” ในทางปฏิบัติเจ้าภาพจะเป็นคนจุดแทนผู้เสียชีวิต

ก) แบบเครื่องนอก

ข) แบบเครื่องใน

ค) การจัดตั้งเครื่องทองน้อย

ภาพ ๙ เครื่องทองน้อย

ตามคตินิยม ในการจุดเครื่องทองน้อยให้จุดรูปก่อนเทียน ไม่เหมือนกับการบูชาพระรัตนตรัย ที่จะต้องจุดเทียนก่อนรูป เพราะรูป หมายถึง คุณความดีที่ผู้ตายสั่งสมไว้ ซึ่งคุณความดีนั้นเปรียบได้กับของหอม ซึ่งจะนำไปสู่สุขคติภูมิที่เปรียบประดุจแสงสว่าง ดังนั้น จึงจุดรูปก่อนแล้วจึงจุดเทียนภายหลัง

ส่วนที่ ๒

ขั้นตอน วิธีการและแนวทางการปฏิบัติงาน
พิธีการและพิธีกรรม

ขั้นตอน วิธีการและแนวทางการปฏิบัติงานจัดพิธีการและพิธีกรรม

ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

สำหรับเอกสารคู่มือ ขั้นตอนและวิธีการจัดพิธีการ พิธีกรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้ทำการรวบรวมขั้นตอนและวิธีการจากการปฏิบัติงานในพิธีการต่างๆ ตามที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในที่นี้ได้จัดทำเป็นเอกสารคู่มือ เขียนบรรยายแบบเชิงพรรณนา อ้างถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานแบบสากล โดยจำแนกเป็นโครงการ/ กิจกรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินงานและ จะเอื้อประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าสำหรับนำไปเป็นแนวทางในการจัดพิธีการในโอกาสต่อไป ซึ่งจะขอจำแนกโครงการ/ กิจกรรม ออกเป็น ๓ ส่วนงาน คือ

๑. งานศาสนพิธีและงานพิธีการแบบมงคล ประกอบด้วย

๑.๑ งานทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร

เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ และวันสำคัญอื่นๆ

๑.๒ งานทำบุญเลี้ยงพระ ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เนื่องในวันสถาปนามหาวิทยาลัย และวันสำคัญอื่นๆ

๑.๓ งานพิธีถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ดังนี้

๑.๓.๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

๑.๓.๒ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

๑.๓.๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

๑.๓.๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๒. งานศาสนพิธีและงานพิธีการแบบอวมงคล ประกอบด้วย

๒.๑ งานพิธีบำเพ็ญกุศล เนื่องในโอกาสต่างๆ ดังนี้

๒.๑.๑ พิธีบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร (๕๐ วัน) และ พิธีบำเพ็ญกุศลสप्तมวาร (๑๐๐ วัน)

๒.๑.๒ พิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์บุคคลทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัย

๓. งานส่งเสริมและสนับสนุนด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม

ขั้นตอนและวิธีการจัดพิธีการ พิธีกรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จึงเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม และระเบียบมารยาท พิธีการทางสังคมตามแนววิถีไทยหรือวัฒนธรรมไทย นับตั้งแต่เกิดจนตาย การกำหนดขั้นตอนปฏิบัติ ทั้งที่เป็นส่วนบุคคลและส่วนรวม ราชพิธีและรัฐพิธีที่ถูกสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน ถือเป็นมรดก อันล้ำค่าทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชนชาวไทย สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความเป็นไทย ความเป็นอารยธรรมไทย ควรค่าอย่างยิ่งที่จะให้ผู้ศึกษาค้นคว้า หรือผู้สนใจได้ศึกษาและยึดถือเป็น แนวทางปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมตามกาลเทศะ

พระพุทธสัพพัญญู บรมครูประชานาถ สังฆราชอุทิศ

พระพุทธสัพพัญญู บรมครูประชานาถ สังฆราชอุทิศ เป็นพระพุทธรูปประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงได้พระราชทานพระพุทธสัพพัญญู บรมครูประชานาถ สังฆราชอุทิศ ให้แก่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (วิทยาลัยครูนครสวรรค์ในขณะนั้น) นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้

พระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปปางคันธารราษฎร์ (ปางขอฝน) ซึ่งสมเด็จพระสังฆราช พระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) แห่งวัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม ได้สร้างประทานแก่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เมื่อทรงสร้างเสร็จแล้วยังไม่ได้ประทานให้ สมเด็จพระสังฆราช พระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) พระองค์ได้สิ้นพระชนม์เสียก่อน ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ จึงให้พระราชทานภายหลัง ซึ่งเป็นสมัยที่ นายประธาน จันทรเจริญ เป็นผู้อำนวยการและได้นำมาประดิษฐาน ณ ซุ้มปราศรัยทางด้านหน้าของสถาบัน เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญ เป็นสิริมงคลและนับเป็นที่พึงพอใจอันสำคัญของชาวมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภาพ ๑๐ ซุ้มปราศรัยองค์พระพุทธสัพพัญญู บรมครูประชานาถ สังฆราชอุทิศ

การปฏิบัติบูชา

พระพุทธสัพพัญญู บรมครูประชานาถ สังฆราชอุทิศ

๑. ไม่ปิดทองที่องค์พระพุทธสัพพัญญู
๒. ไม่ใช้แปรง หรือน้ำหอมผสมกับน้ำ ทา ราดรดที่องค์พระพุทธสัพพัญญู
๓. ไม่เล่นกีฬาบริเวณลาน เขตซุ้มปราศรัยพระพุทธสัพพัญญู
๔. ไม่นำอาหารมารับประทานในบริเวณ เขตซุ้มปราศรัยพระพุทธสัพพัญญู

เข้า – ออก มหาวิทยาลัยฯ ไหว้พระพุทธสัพพัญญู

เป็นสิริมงคล ตลอดให้เกิดปัญญา

คัดจากข้อเขียนของ อาจารย์บุญเรือง อินทวันต์
ในวารสารฝึกสอน วิทยาลัยครูนครสวรรค์ ฉบับที่ ๒

...ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าวันใดเดือนใด แต่คงราวๆ ต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ท่านผู้อำนวยการวิทยาลัยครูนครสวรรค์ อาจารย์ประธาน จันทระเจริญ มีความดำริด้วยศรัทธาอันแรงกล้าจะสร้างพุทธสถานขึ้นในวิทยาลัยครูนครสวรรค์

ข้าพเจ้าทราบประสงค์ก็ยินดียิ่ง หลังจากเรื่องผ่านสภาอาจารย์ในสมัยนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็ลองเข้าไปกรุยทางในกรุงเทพ เพื่อหาผู้มีศรัทธาร่วมในกุศลนี้ด้วย เช่น ไปพบอาจารย์จำรัส ดวงอิสาร หรือคามहुโณ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ชาวกรุง เป็นต้น อีกความประสงค์หนึ่งก็คือปรารถนาให้พุทธสถานแห่งนี้อยู่ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระสังฆราชอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) แห่งวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์ท่าเตียน)

ก่อนอื่น ข้าพเจ้าไปพบเพื่อนรักกันมาแต่ครั้งบวชพระ คือ คุณสุตใจ นิลวัฒน์ หัวหน้าแผนกนักเรียนต่างประเทศ ก.พ. เพราะเคยติดต่อสมาคมกับพระเถระผู้ใหญ่มาด้วยกันเป็นประจำ โดยเฉพาะเมื่อครั้งรับราชการอยู่ที่อังกฤษ คุณสุตใจเคยได้เฝ้าใกล้ชิดสมเด็จพระสังฆราชเป็นอย่างดี

เพื่อนและข้าพเจ้าหาโอกาสพบท่านเจ้าคุณ พระเทพโสภณ เลขานุการ สมเด็จพระสังฆราช จนได้โอกาสพาท่านผู้อำนวยการและอาจารย์คณะหนึ่งนำแปลนพุทธสถานไปเฝ้าสมเด็จพระสังฆราชที่โรงพยาบาลจุฬาฯ และทรงรับพุทธสถานไว้ในพระอุปถัมภ์ ทั้งจะประทานพระพุทธรูปไว้ประจำองค์หนึ่ง

กำหนดฤกษ์วันเททองหล่อพระพุทธรูป ในวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๑๖ เวลาประมาณ ๑๖ นาฬิกา ณ เขตพุทธาวาสวัดพระเชตุพนฯ วันนั้น ท่านผู้อำนวยการ อ.พูนศักดิ์ ประถมบุตร อ.สมิทธิ สระอุบล และข้าพเจ้า คุณสุตใจก็ไปร่วมในพิธีนี้ด้วย นอกจากสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานเททองแล้วยังมีรัฐมนตรีอีกหลายท่านไปร่วมเททองด้วย เมื่อสร้างเสร็จแล้วยังไม่ได้ประทานให้ พระองค์ก็สิ้นพระชนม์เสียก่อน ท่านเจ้าคุณพระเทพโสภณได้กรุณาเป็นธุระตลอดมา

เกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทำให้มีความปรวนแปรในสังคมบ้านเมืองของเราไปชั่วระยะหนึ่ง งานสร้างพุทธสถานที่ได้รวบรวมเงินศรัทธาบริจาคจากคณะอาจารย์และนักศึกษาประมาณ ๗๐,๐๐๐ บาท ก็เลยหยุดชะงักลง เมื่อเหตุการณ์เริ่มเข้าสู่รูปเข้ารอยแล้ว ได้ไปติดต่อถามท่านเจ้าคุณเทพฯ ท่านบอกว่า ลืมไปแล้ว เกือบให้คนอื่นไปเสียแล้วซี แต่พระเสร็จแล้ว จะกราบบังคมทูลในหลวงพระราชทานให้ในคราวเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานผ้าพระกฐิน ณ วัดพระเชตุพนฯ

วันนั้น ตรงกับวันพุธที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๗ ท่านผู้อำนวยการ คณะอาจารย์ และสภานักศึกษาได้พากันไปรับพระราชทาน ตามหมายกำหนดการของสำนักพระราชวัง เวลาประมาณ ๑๖.๓๐ น. (แต่กว่าจะถึงพิธีพระราชทานก็ราว ๑๘.๐๐ น.) ปรากฏความตามคำกราบบังคมทูลในการพระราชทานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ดังนี้

คำกราบบังคับทูลรายงานกิจการมูลนิธิ “ทุนพระพุทธยอดฟ้า” ในพระบรมราชูปถัมภ์
เบิกผู้โดยเสด็จพระราชกุศลเพิ่มทุนมูลนิธิฯ เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานพระกริ่ง “พระพุทธยอดฟ้า”

ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

และกราบบังคับทูลเชิญเสด็จฯ ทรงเจิมพระพุทธสัพพัญญู

และพระรูปสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ)

ในการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ประจำปี ๒๕๑๗

วันพุธที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๖.๓๐ น.

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ในนามแห่งคณะกรรมการมูลนิธิ “ทุนพระพุทธยอดฟ้า” ในพระบรมราชูปถัมภ์
ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลรายงานกิจการมูลนิธิฯ ดังนี้

๑. ยอดเงินมูลนิธิฯ ถึงสิ้นปี พ.ศ. ๒๕๑๖ มีทุน ๑๙,๐๔๑,๒๒๖.๘๒ บาท (สิบเก้าล้านสี่หมื่นหนึ่งพัน
สองร้อยยี่สิบหกบาทแปดสิบสองสตางค์)

๒. ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับเงินผลประโยชน์ ๑,๒๒๒,๕๙๔.๔๖ บาท (หนึ่งล้านสองแสนสองหมื่น
สองพันห้าร้อยเก้าสิบสี่บาทสี่สิบหกสตางค์)

๓. มีผู้โดยเสด็จพระราชกุศลเพิ่มทุนมูลนิธิฯ ๗๐๗,๐๔๕.๓๕ บาท (สามแสนหกหมื่นเจ็ดพัน
สี่สิบบาทสามสิบห้าสตางค์)

๔. ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ทางวัดได้ปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญ โดยรื้อเสาเดิมออกแล้วก่อใหม่
หล่อคอนกรีต ปูพื้นหินอ่อน เปลี่ยนข้อฟ้าใบระกาและกระเบื้องมุงหลังคา สิ้นเงินไปแล้ว ๔๕๒,๔๒๗.๙๒ บาท
และปฏิสังขรณ์กุฏิ ก. ๓๗ (พระครูปลัดสัจด์) ๓๗๗,๖๖๙.๕๐ บาท

คณะกรรมการมูลนิธิฯ ขอน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศล

และโดยที่ประชาชนเห็นประโยชน์ของมูลนิธิฯ นี้ ได้บริจาคเพิ่มทุนเป็นประจำปี ในงานเทศกาล
สงกรานต์ประจำปี แต่เนื่องด้วยในเทศกาลสงกรานต์ปีนี้ อยู่ในระหว่างงานพระศพสมเด็จพระสังฆราช
(ปุ่น ปุณฺณสิริ) จึงงดการจัดงานประจำปี ถึงกระนั้นก็ยังผู้มีศรัทธามาบริจาคทรัพย์เพิ่มทุนมูลนิธิฯ
โดยเสด็จขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เภิกผู้บริจาค้นั้นๆ เข้าเฝ้าฯ เพื่อรับพระราชทาน
พระกริ่งทองคำ “พระพุทธยอดฟ้า” ดังต่อไปนี้

๑. นายวิเชียร พงษ์เผ่าไทย (ผู้แทนสมาคมสำนักเชตุพน)	๕,๐๐๐ บาท
๒. ผู้แทนคณะปากคลองตลาด	๕,๐๐๐ บาท
๓. ผู้แทนคณะตลาดบ้านหม้อ	๕,๐๐๐ บาท
๔. นายอนันต์ อินทคุณจินดา	๕,๐๐๐ บาท

๕. นายติลก นิพัทธ์เจริญ	๕,๐๐๐ บาท
๖. นางสาวรรณา สมบุญดี	๕,๐๐๐ บาท
๗. นางอรรณณ ลิขิตศิริรัตน์	๕,๐๐๐ บาท
๘. นางอุไร หลั่นม่วง	๕,๐๐๐ บาท
๙. นางบุณนาค แจ่มนุช	๕,๐๐๐ บาท
๑๐. นายวัชร เชี่ยวชาญปัญญา	๕,๐๐๐ บาท
๑๑. นายกองเกียรติ จิตพิมลมาศ จ.ขอนแก่น	๕,๐๐๐ บาท
๑๒. นายสัมพันธ์ จ.นครราชสีมา	๕,๐๐๐ บาท

อนึ่ง ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ได้ทรงปรารภถึงการที่ทรงปลดภัยจากอันตรายในคราวเสด็จเข้ารับการผ่าตัดครั้งแรก จึงโปรดให้สร้างพระพุทธรูปปฏิมากร ขนาดเท่าพระองค์ขึ้นองค์หนึ่ง ทรงเททองหล่อเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๑๖ และโปรดประทานแก่วิทยาลัยครูจังหวัดนครสวรรค์ ตามที่ผู้อำนวยการวิทยาลัยครูแห่งนั้นทูลขอไว้ ถวายพระนามว่า พระพุทธสัพพัญญู บรมครูประชาชนาก สังฆราชอุทิศ แต่มิได้ประทานก็สิ้นพระชนม์เสียก่อน

และโดยที่คณะศิษยานุศิษย์ ในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ได้ระลึกถึงพระคุณูปการะ ที่ทรงมีต่อศิษยานุศิษย์ จึงได้หล่อพระรูปด้วยโลหะขนาดเท่าพระองค์ ๕ พระองค์ เพื่อประดิษฐานไว้ ณ วัดพระเชตุพน วัดปากน้ำภาษีเจริญ โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๗ วัดสุวรรณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี และตำหนักจิตตภาวันวิทยาลัย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พร้อมด้วยพระรูปขนาด ๙ นิ้ว จำนวน ๗๐๐ องค์ ขนาด ๕ นิ้ว จำนวน ๑,๐๐๐ องค์ สำหรับผู้ที่เคารพนับถือนำไปสักการบูชา โดยนายเสวต เทศธรรม เป็นผู้ปั้น นายกระสวย พิงปรีดา เป็นช่างหล่อ และได้ฝาละองธุลีพระบาท พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ได้มีพระมหากรุณาธิคุณ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเททองหล่อพระรูปนั้น เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๗.๐๐ น. นั้น

บัดนี้ พระพุทธสัพพัญญู และพระรูปหล่อสมเด็จพระสังฆราชทั้งหมด ได้สำเร็จเรียบร้อยและประกอบพิธีพุทธาภิเษก เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๗ แล้ว

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส อัญเชิญใต้ฝาละองธุลีพระบาท ทรงเจิมพระพุทธสัพพัญญู และพระราชทานแก่นายประธาน จันทรเจริญ ผู้อำนวยการวิทยาลัยครูนครสวรรค์ และทรงเจิมพระรูปสมเด็จพระสังฆราช เพื่อเป็นสิริมงคลแก่วิทยาลัยครูนครสวรรค์ และศิษยานุศิษย์ในสมเด็จพระสังฆราชสืบต่อไป.

ควรมิควรสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า พลตำรวจเอก พิชัย กุลละวณิช

(พิชัย กุลละวณิช)

กรรมการมูลนิธิฯ

หมายกำหนดการ

เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานผ้าพระกฐิน ณ วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม (รัชกาลที่ ๑)

วันพุธที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๗

เวลา ๑๕.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานผ้าพระกฐิน วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นวันที่ ๑ แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปยัง วัดสุทัศนเทพวรารามเป็นวันที่ ๒ เสร็จแล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินมายัง วัดพระเชตุพนเป็นวันที่ ๓ (เวลาประมาณ ๑๖.๓๐ น.)

๑. ทรงรับผ้าไตรจากเจ้าพนักงานศุภรัต เสด็จฯ เข้าในพระอุโบสถ
๒. ทรงวางผ้าไตรไว้เหนือพานแว่นฟ้า ซึ่งตั้งอยู่หน้าอาสนสงฆ์ ใกล้เจ้าอาวาส
๓. ทรงรับเทียนชนวนจากเจ้าพนักงานพระราชพิธีจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ และทรงจุดธูปเทียนถวายราชสักการะพระบรมราชสรีรางคาร รัชกาลที่ ๑ ทรงกราบ
๔. ทรงหยิบผ้าสำหรับห่มพระประธานที่วางอยู่บนหลังผ้าไตร พระราชทานเจ้าพนักงานภูษามาลา
๕. เจ้าพนักงานกองศาสนูปถัมภ์กราบบังคมทูลรายงานจำนวนพระสงฆ์จบแล้ว
๖. ทรงหยิบผ้าไตรที่พานแว่นฟ้านั้นพาตระหว่างพระกร แล้วประณมพระหัตถ์ ผินพระพักตร์สู่พระประธาน
๗. ทรงว่า “นโม ตัสสะฯ” จบ ๓ จบแล้ว
๘. ทรงวางผ้าไตรไว้บนพานแว่นฟ้าที่เดิม
๙. ทรงประเคนเทียนปาฏิโมกข์แด่พระองค์ ที่ ๒
๑๐. ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์ (พระสงฆ์ทำพิธีกฐินกรรม)
๑๑. พระสงฆ์ทำพิธีกฐินกรรมแล้วเสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยที่หน้าเจดีย์บรรจุพระอัฐิสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งประดิษฐานที่ม้าหมู่หน้าพระประธาน
๑๒. ทรงรับผ้าไตรจากเจ้าพนักงานทอดบนพระภูษาโยงที่อาสนสงฆ์ ๑๐ ไตร ประทับพระราชอาสน์ที่เดิม (พระสงฆ์สดับปกรณ์พระอัฐิสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส)
๑๓. พระสงฆ์ที่สดับปกรณ์ออกไปครองผ้าเสร็จกลับมานั่งยังอาสนะพร้อมแล้ว
๑๔. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชวงศ์ถวายเครื่องบริวาร พระกฐินแด่พระสงฆ์ผู้ครองผ้าพระกฐิน
๑๕. ทรงหลังทักษิณทก (พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก)

๑๖. พลเอก กฤษณ์ สีวะรา กรรมการมุลนิธิ “ทุนพระพุทธยอดฟ้า” ในพระบรมราชูปถัมภ์ กราบบังคมทูลรายงานกิจการมุลนิธิฯ กราบบังคมทูลเบิกผู้ที่บริจาคทรัพย์ โดยเสด็จพระราชกุศล เพิ่มทุนมุลนิธิฯ เข้ารับพระราชทานพระกริ่งพระพุทธยอดฟ้าและกราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ทรงเจิม พระพุทธสัพพัญญู และพระรูปสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณณสิริ)

๑๗. เสด็จฯ ไปกราบที่หน้าเครื่องนมัสการ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ

๑๘. เสด็จฯ ออกจากพระอุโบสถไปยังที่ประดิษฐาน พระพุทธสัพพัญญู และพระรูปสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณณสิริ)

๑๙. ทรงพระสุหร่าย ทรงเจิม พระพุทธสัพพัญญู และถวายผ้าทรงสะพัก โดยพระราชทานแก่ ผู้อำนวยการวิทยาลัยครูนครสวรรค์ (พระสงฆ์ในพระอุโบสถเจริญชัยมงคลคาถา พนักงานประโคนห้องชัย สังข์ แตร ดุริยางค์)

๒๐. เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่าย ทรงเจิม พระรูปสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณณสิริ) ขนาดเท่าพระองค์ ๕ พระรูป และถวายผ้าทรงสะพักทุกองค์

๒๑. ทรงพระสุหร่าย ทรงเจิม พระรูปขนาดเล็ก ๑๗ พระรูป

๒๒. เสด็จฯ ไปประทับรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินกลับ

ข้อบันทึก

วันพุธที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๖ “ประชุมสร้างพุทธสถาน จากไถอาวี่ ช.ฝ.ค.ของ บุญเรือง (๒๕๑๖)

วันศุกร์ที่ ๑๖ วันเสาร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ เดินทางเข้ากรุงเทพฯ จากไถอาวี่ ช.ฝ.ค.บุญเรือง (๒๕๑๖)

“พบเลขาฯ สมเด็จพระสังฆราชยินดีสนับสุนนเต็มที่

วันอาทิตย์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ ให้พระประธาน ๑ องค์ให้ส่งข่าวด่วน จะขึ้นแบบเหรียญที่ระลึก ให้ใช้ เหรียญสมโภชจะทำใหม่ เรื่องอื่นๆ ยินดีทุกอย่าง ให้เข้าเฝ้าได้ทุกโอกาสที่ ร.พ.ก็ได้

พิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร

พระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแก่พุทธศาสนิกชน เหมาะสมกับประเทศไทย ที่เป็นประเทศซึ่งดำเนินตามวิถีแห่งชาวพุทธ เพื่อให้ได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น การทำบุญตักบาตร ข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ และวันสำคัญอื่นๆ ที่ทาง สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้จัดขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษา ได้ร่วมกันทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร เพื่อความเป็นสิริมงคลและเพิ่มพูนคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้ง การทำบุญตักบาตร ในช่วงเวลาเช้าตรู่จะส่งผลให้จิตใจของผู้ร่วมทำบุญตักบาตรมีความสดชื่นเบิกบาน

ในด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การทำบุญตักบาตรยังเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้ร่วมอนุรักษ์ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้อยู่คู่กับสังคมไทย และหากมองถึงด้านทัศนคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชน การทำบุญตักบาตร เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ยังถือเป็นการเริ่มต้นสิ่งใหม่ ได้รับพรแต่สิ่งดีๆ ตั้งแต่ต้นปี ด้วยความเป็นสิริมงคล ส่งผลให้ประสบแต่ความสุขความเจริญ ทำให้จิตใจสงบไปตลอดทั้งปีอีกด้วย

ในรูปแบบขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน พิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์กำหนดจัดขึ้นนั้น จะแบ่งขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

๑. การนิมนต์พระสงฆ์และสามเณร

การกำหนดบัญชีรายนามและจำนวนพระสงฆ์ที่ทำการนิมนต์ เพื่อประกอบพิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งนั้น ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้อาราธนานิมนต์พระสงฆ์และสามเณร รวมทั้งสิ้น จำนวน ๙๙ รูป จากวัดต่างๆ ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กล่าวคือ

- วัดนครสวรรค์ พระอารามหลวง
- วัดโพธาราม พระอารามหลวง
- วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง
- วัดสุคตวราราม
- วัดพรหมจริยवास

การอาราธนานิมนต์พระสงฆ์และสามเณรจากวัดต่างๆ ในแต่ละครั้งนั้น ไม่สามารถระบุจำนวนที่แน่นอนได้ว่าวัดใดจะส่งพระสงฆ์และสามเณรเข้าร่วมรับบิณฑบาตได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนพระสงฆ์ที่ไม่เท่ากันของแต่ละวัดในขณะนั้นด้วย โดยได้ทำการนิมนต์ทั้งเป็นแบบด้วยวาจา และแบบหนังสือฎีกานิมนต์ ซึ่งประสานผ่านทางสำนักงานวัด หรือเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ โดยตรง

ตัวอย่างหนังสือฎีกาณิมนต์พระสงฆ์

ฎีกาณิมนต์

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

๓๙๘ หมู่ ๙ ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๖ ๒๑๙๑๐๐ ต่อ ๑๑๓๕ มือถือ ๐๘๑ ๐๔๑๕๔๒๔

วันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

ขอณิมนต์	พระสงฆ์และสามเณร วัดนครสวรรค์ พระอารามหลวง
ในการ	๑. ฉันทภัตตาหารเช้า พร้อมพระสงฆ์และสามเณร รวม ๙๙ รูป ๒. เจริญพระพุทธมนต์ พร้อมพระสงฆ์และสามเณร รวม ๙๙ รูป ๓. รับบิณฑบาตข้าวสารอาหารแห้ง พร้อมพระสงฆ์และสามเณร รวม ๙๙ รูป
งาน	ทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง เนื่องในวันขึ้นปีใหม่
กำหนดการ	วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๗.๐๐ – ๐๘.๓๐ น.
สถานที่	ลานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ขอได้โปรดเมตตาอนุเคราะห์รับนิมนต์ตามฎีกานี้ด้วยเถิด

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ แสงทอง)

ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

หมายเหตุ กราบอาราธนาเป็นการเฉพาะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์จัดพาหนะรับ-ส่งพระสงฆ์และสามเณร ในเวลา ๐๖.๕๐ น.

และได้จัดพาหนะขนย้ายข้าวสารอาหารแห้งแล้ว

๒. การจัดเตรียมสถานที่

เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีพระพุทธรูปประจำมหาวิทยาลัย กล่าวคือ พระพุทธสัพพัญญู บรมครูประชาชนาก สังฆราชอุทิศ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ บริเวณลานด้านหน้าของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ลานกิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจ และเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการประกอบพิธีทางพุทธศาสนาทุกประเภท

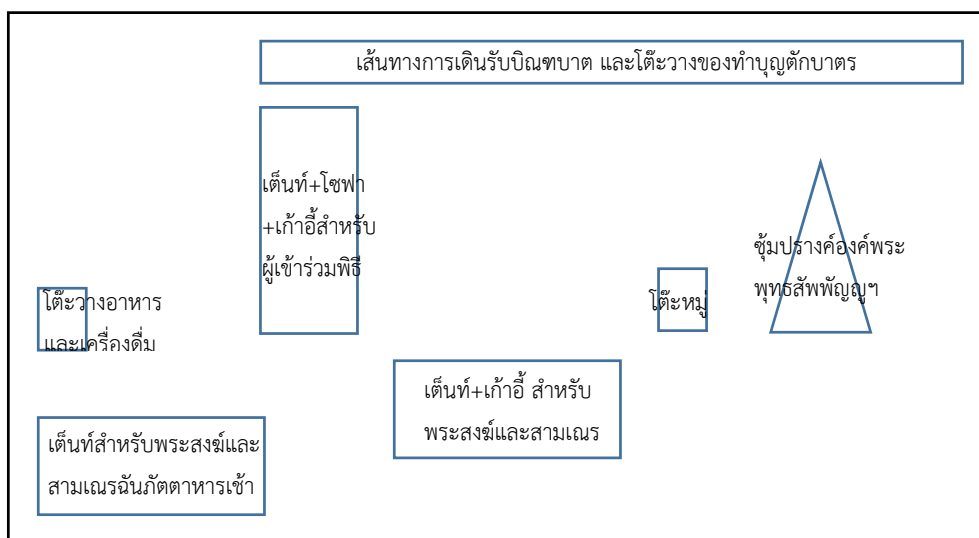
การจัดเตรียมสถานที่พิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ และวันสำคัญอื่นๆ นั้น ได้มอบหมายให้กลุ่มงานอาคารสถานที่และบริการ ของทางสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เป็นผู้ดูแลและจัดเตรียมสถานที่ โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม เป็นผู้ประสานงาน ออกแบบและกำหนดแผนผังการจัดวางอย่างละเอียด ประกอบไปด้วยส่วนพื้นที่ต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

๒.๑ ส่วนพื้นที่ของการฉันภัตตาหารเช้าของพระสงฆ์และสามเณร จำนวน ๙๙ รูป จัดเป็นเต็นท์ ภายในวางโต๊ะและเก้าอี้สำหรับเป็นสถานที่ฉันภัตตาหารเช้า และในบริเวณใกล้เคียงกันจัดโต๊ะวางอาหารและเครื่องดื่มสำหรับผู้เข้าร่วมงานพิธีหรือทีมงานจัดศาสนพิธีได้ร่วมรับประทานด้วย

๒.๒ ส่วนพื้นที่ของพิธีการและพิธีกรรม ประกอบด้วยชุดโต๊ะหมู่บูชา จัดตั้งเต็นท์ทางด้านขวาของปะรำพิธี ภายในเต็นท์วางเก้าอี้ จำนวน ๙๙ ตัว สำหรับเป็นอาสนสงฆ์ชั่วคราวในการเจริญพระพุทธมนต์ก่อนเริ่มเดินรับบิณฑบาต ส่วนในด้านขวาของปะรำพิธีจัดวางเต็นท์วางชุดโซฟา และเก้าอี้สำหรับคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาที่เข้าร่วมพิธีฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ด้วย

๒.๓ ส่วนพื้นที่ของเส้นทางเดินรับบิณฑบาตของพระสงฆ์และสามเณร จัดบนถนนด้านหน้าประตูทางเข้ามหาวิทยาลัย ยาวไปจนถึงบริเวณเสาธงชาติ เป็นเส้นทางตรงตลอดทั้งสาย จัดวางโต๊ะแบบคู่ขนาน พร้อมผ้าคลุมโต๊ะสวยงาม สำหรับให้ผู้เข้าร่วมงานได้วางของทำบุญตักบาตร

ผังรูปแบบในการจัดสถานที่งานพิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง

ตัวอย่างการจัดเตรียมสถานที่ และการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์

ภาพ ๑๑ การจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์บริเวณโต๊ะหมู่บูชา

ภาพ ๑๒ การจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์บริเวณปะรำพิธี

ภาพ ๑๓ การจัดสถานที่สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี

ภาพ ๑๔ การจัดเตรียมสถานที่สำหรับที่ฉันภัตตาหารเช้า
ของพระสงฆ์และสาธุชน

ภาพ ๑๕ การจัดเตรียมสถานที่สำหรับพิธี
ทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง

๓. การจัดเตรียมและการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์

การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับจัดตั้งเพื่อประกอบในพิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้กำหนดออกเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน ซึ่งวัสดุอุปกรณ์มีทั้งแบบที่ยืมจากวัดหรือหน่วยงานต่างๆ และแบบที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมจัดซื้อและมีอยู่แล้ว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและกำหนดการที่กำหนดขึ้น ดังจะขอจำแนกขั้นตอนการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์เป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีเจริญพระพุทธมนต์

- กระจกธูป และธูป ๓ ดอก	จำนวน ๑ ชุด
- เชิงเทียน	จำนวน ๑ คู่
- พานพุ่มดอกไม้ หรือแจกันดอกไม้	จำนวน ๗ พุ่ม
- ชันน้ำมัน และที่พรมน้ำมัน	จำนวน ๑ ชุด
- เทียนน้ำมัน	จำนวน ๑ เล่ม
- สายสัญญาณ พร้อมพานรอง	จำนวน ๑ ชุด
- โต๊ะหมู่บูชา พร้อมแท่นกราบ	จำนวน ๑ ชุด
- พรม	จำนวน ๑ ผืน
- แก้วพระสงฆ์	จำนวน ๙๙ ตัว
- โซฟาผู้บริหาร	จำนวน ๑ ชุด
- แก้วสำหรับผู้เข้าร่วมพิธี	จำนวน ๑๐๐ ตัว
- เต็นท์	จำนวน ๔ หลัง
- แท่นสำหรับดนตรีไทยบรรเลง (ถ้ามี)	จำนวน ๔ ตัว

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์และสามเณร ๙๙ รูป

- โต๊ะสำหรับพระฉันภัตตาหารเช้า	จำนวน ๒๐ ตัว
- แก้วสำหรับพระ	จำนวน ๙๙ ตัว
- โต๊ะสำหรับวางอาหารและเครื่องดื่ม	จำนวน ๕ ตัว

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง

- โต๊ะวางของทำบุญตักบาตร	จำนวน ๖๐ ตัว
- ผ้าคลุมโต๊ะ	จำนวน ๖๐ ผืน
- กระสอบสำหรับใส่ของทำบุญ	จำนวน ๕๐ ใบ

๔. ขั้นตอนและแนวทางในการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงานในพิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ และวันสำคัญอื่นๆ ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดขึ้นนั้น ขอจำแนกขั้นตอนการปฏิบัติงานออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๔.๑ ขั้นตอนการเตรียมงาน

การจัดทำโครงการ เพื่อเสนอรายการงบประมาณที่ใช้ในโครงการคำขอตั้ง งบประมาณต่อคณะผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง โดยภายหลังจากผู้บริหารอนุมัติโครงการเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรมไม่มีเงินทุนสำรองเป็นในการจัดเตรียมงาน จึงจำเป็นต้องทำการยืมเงิน จากทางมหาวิทยาลัยฯ เพื่อนำงบประมาณมาดำเนินการดังกล่าวไปพลางก่อน ทั้งนี้ เพื่อความรวดเร็ว ในการดำเนินงาน เสร็จแล้วให้ทำเบิกงบประมาณมาคืนให้กับมหาวิทยาลัยฯ ในภายหลังต่อไป

การกำหนดรูปแบบหรือการจัดทำกำหนดการ ซึ่งเป็นการกำหนดลำดับก่อน-หลัง ของงานพิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง พร้อมกันนี้ จำเป็นต้องประสานงานส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ จัดทำบันทึกข้อความหนังสือภายในมหาวิทยาลัยเพื่อเรียนเชิญประธานในพิธี คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาจัดเตรียมของทำบุญใส่บาตรเข้าร่วมพิธีดังกล่าว บันทึกข้อความขอประสาน การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ อีกทั้ง หนังสือราชการภายนอกมหาวิทยาลัยเพื่อประชาสัมพันธ์ เชิญชวนทั้งสื่อมวลชน ศิษย์เก่าและประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมงานดังกล่าวด้วย

๔.๒ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ตามที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดลำดับ พิธีการก่อน-หลังตามกำหนดการที่กำหนดไว้ โดยขออธิบายพิธีการเป็นขั้นตอน ดังนี้

เวลา ๐๗.๐๐ น.	พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ๙๙ รูป เดินทางถึงบริเวณปะรำพิธี
เจ้าหน้าที่ถวายภัตตาหารเช้า และน้ำปานะ
ณ สถานที่ที่จัดเตรียมไว้
เวลา ๐๗.๓๐ น.	ประธาน ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษา
พร้อมกัน ณ บริเวณลานพระพุทธรูป
เมื่อถึงเวลาที่กำหนดนัดหมาย หรือเห็นสมควรแล้ว ผู้จัดงาน
กราบอาราธนานิมนต์พระสงฆ์และสามเณร ๙๙ รูป
นั่งประจำเก้าอี้ ณ บริเวณปะรำพิธีที่จัดเตรียมไว้
เวลา ๐๗.๓๕ น.	พิธีกรเรียนเชิญ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ประธานในพิธี จุฑารูปเทียนบูชา หน้าโถ๊ะหมู่บูชา
(วงดนตรีไทยบรรเลงเพลงสาธุการ)
เสร็จแล้ว พิธีกร นำกล่าวเปล่งวาจาบูชาพระรัตนตรัย
และบทกราบนมัสการพระรัตนตรัย ว่า

อิมินา สักกาเรนะ พุทธัง ปูเชมะ

อิมินา สักกาเรนะ ธัมมัง ปูเชมะ

อิมินา สักกาเรนะ สังฆัง ปูเชมะ

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภาวะะวา พุทธัง ภาวะะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)

สวากขาโต ภาวะะวะตา ธัมโม ธัมมัง นมัสสามิ (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภาวะะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นมามิ (กราบ)

พิธีกรนำกล่าวคำอาราธนาศีล ว่า

นะโม ตัสสะ ภาวะะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภาวะะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภาวะะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ

ติสสะระณนะ สะหะ ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ

หุติยัมปิ มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ

ติสสะระณนะ สะหะ ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ

ติสสะระณนะ สะหะ ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ

กล่าวพระไตรสรณคมน์ พระสงฆ์กล่าวนำ ขรวาสว่าตาม

พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ

สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

หุติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ

หุติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ

หุติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

กล่าวสมาทานศีล พระสงฆ์กล่าวนำ ขรวาสว่าตาม

ปาณาติปาตา เวระมณี สีกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อะทินนาทานา เวระมณี สีกขาปะทัง สะมาทิยามิ

กาเมสุมิฉาจारा เวระมณี สีกขาปะทัง สะมาทิยามิ

มุสาวาทา เวระมณี สีกขาปะทัง สะมาทิยามิ

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐาณา เวระมะณี สีกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อิมานิ ปัญจสิกขา ปทานิ สะมาทิยามิ (๓ ครั้ง)
(ภิกษุกล่าว) ศีเลนะสุขคตังยันติ (ฆราวาสรับ) สาธุ
(ภิกษุกล่าว) ศีเลนะโมคะสัมปะทา (ฆราวาสรับ) สาธุ
(ภิกษุกล่าว) ศีเลนะนิพพุตังยันติ ตัสสมา ศีลัง วิโสทะเย (ฆราวาสรับ) สาธุ

พิธีกร นำกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

วิปตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสีหิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง
วิปตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสีหิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง
วิปตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสีหิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง

ประธานในพิธี จุติเทียนสำหรับทำน้ำพระพุทธรมนต์ ณ บริเวณเต็นท์ปะรำพิธีสงฆ์
พระสงฆ์ เดินประพรมน้ำพระพุทธรมนต์ บริเวณโดยรอบปะรำพิธี พร้อมทั้งสวดชัยันโตฯ
เสร็จแล้ว พิธีกร นำกล่าวคำถวายสังฆทาน

นะโมตัสสะ ะกะวะโตะ อะระหะโตะ สัมมาสัมพุทฺธัสสะ
นะโมตัสสะ ะกะวะโตะ อะระหะโตะ สัมมาสัมพุทฺธัสสะ
นะโมตัสสะ ะกะวะโตะ อะระหะโตะ สัมมาสัมพุทฺธัสสะ

อิมานิ มะยัง ภันเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ
ภิกขุสังฆัสสะ โอนะชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ
อิมานิ ภัตตานิ สะปะริวารานิ

ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ภัตตอาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้
แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์โปรดรับ ภัตตอาหารกับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย
เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

พระสงฆ์อนุโมทนา คณะผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา บุคลากร กรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศล
พระสงฆ์สวด อนุโมทนารัมคาถา

ยะถา วาริวะหา ปูรา ปะริปุเรนติ สาคะรัง
เอวะเมวะ อิตโต ทินนัง เปตานัง อุปะกัปปะติ
อิจฉิตัง ปัตถิตัง ตุมหัง ขิปปะเมวะ สะมิชณะตุ
สัพเพ ปุเรนตุ สังกัปปา จันโท ปิณณะระโส ยะถา
มะณิ โชติระโส ยะถา

สามัญญานุโมทนาคาถา

สัพพีติโย วิวัชขันตุ สัพพะโรโค วินัสสตุ

มา เต ภาวัตวันตะรายโ สุธี ที่ขมายโก ภาวะ

อะภาวะนะสาลีสสะ นิจจัง วุฑฒาปะจายิโน

จัตตาโร อัมมา วัฑฒันติ อายุ วัณโณ สุขัง พะลัง

เป็นอันเสร็จพิธีในช่วงเจริญพระพุทธมนต์

การทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร ๘๘ รูป

พิธีกรกล่าวเชิญชวนคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษา ยืนประจำโต๊ะวางของทำบุญที่จัดเตรียมไว้ เพื่อร่วมตักบาตรอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร เมื่อพร้อมแล้วเจ้าหน้าที่ นิมนต์พระสงฆ์และสามเณรเดินรับบิณฑบาต ระหว่างพระสงฆ์และสามเณรเดินรับบิณฑบาตตลอดเส้นทางนั้น จำเป็นต้องจัดนักศึกษาชายพร้อมถือกระสอบเพื่อถ่ายสิ่งของทำบุญออกจากบาตรของพระสงฆ์และสามเณร เมื่อสิ่งของทำบุญเต็มกระสอบแล้วจะวางกระสอบไว้เป็นจุดสำหรับให้รถขับเข้าขนย้ายได้สะดวก และเจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์และสามเณรขึ้นรถเพื่อไปส่งยังวัดต่างๆ เป็นอันเสร็จพิธีการเดินรับบิณฑบาต

๔.๓ ขั้นตอนการสรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากการประกอบพิธีการและพิธีกรรมทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณร เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่และวันสำคัญอื่นๆ จะได้รับสิ่งของข้าวสารอาหารแห้งที่ศาสนิกชนร่วมกันทำบุญตักบาตรเป็นจำนวนมาก ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดระบบสิ่งของทำบุญออกเป็น ๒ ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่มอบถวายให้แก่วัดต่างๆ ที่ร่วมส่งพระสงฆ์และสามเณรเข้าร่วมเดินรับบิณฑบาต และส่วนที่มอบเพื่อการกุศลให้แก่หน่วยงาน โรงเรียน หรือสถานสงเคราะห์ต่างๆ ที่อยู่ภายในพื้นที่เขตจังหวัดนครสวรรค์

ภายหลังการจัดงานพิธีการและพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้รวบรวมเป็นเอกสารจัดทำสรุปเล่มรายงานผลการดำเนินงานทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์และสามเณรเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ และวันสำคัญอื่นๆ พร้อมผลสำรวจความพึงพอใจในการจัดงานดังกล่าวแนบไว้ด้วยแล้ว

พิธีทำบุญเลี้ยงพระ การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

การทำบุญเลี้ยงพระ คือ บุญพิธี ซึ่งตามปกติที่ทำกัน มักนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ในสถานที่ที่ประกอบพิธีในตอนเย็น เรียกอย่างสามัญว่า สวดมนต์เย็น รุ่งขึ้นเวลาเช้าหรือบางกรณี เป็นเวลาเพล การถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์เรียกกันว่า เลี้ยงพระเช้าหรือ เลี้ยงพระเพล หรือเรียกอีกอย่างว่า ฉ้นเช้าหรือฉ้นเพล และในคราวเดียวกันก็มีการตักบาตรด้วย บางครั้งมีเวลาน้อยจะย่นระยะเวลามาทำพร้อมกันในวันเดียว ในตอนเช้าหรือตอนเพลตามความสะดวก โดยนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ก่อน จบแล้วถวายภัตตาหารให้เสร็จสิ้นในเวลาเดียวกัน อย่างนี้เรียกว่า ทำบุญเลี้ยงพระ

ในด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การทำบุญเลี้ยงพระนี้ นิยมทำทั้งในงานมงคลและงานอวมงคลทั่วไป ที่เรียกว่าทำบุญงานมงคลนั้น ได้แก่ การทำบุญเลี้ยงพระเพื่อความสุขความเจริญ แก่จิตใจหรือเกี่ยวกับการริเริ่มชีวิตใหม่เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามปรารถนาด้วยดีตลอดไป เช่น ทำบุญฉลองบวชพระใหม่ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญแต่งงาน หรือเรียกว่ามงคลสมรส เป็นต้น ส่วนที่เรียกว่า ทำบุญงานอวมงคล ได้แก่ การทำบุญเลี้ยงพระเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขโดยเหตุไม่สู้ดี เนื่องจากมีการตายเกิดขึ้นในวงญาติหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในครอบครัว การจัดงานทำบุญขึ้นนี้ เพื่อให้สำเร็จเป็นประโยชน์ เกื้อกูล และความสุขแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว และเพื่อเป็นมิ่งขวัญกำลังใจแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ งานทำบุญแบบนี้ เรียกว่า ทำบุญงานอวมงคล

การทำบุญเลี้ยงพระ ถวายภัตตาหารเช้าหรือภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดขึ้นเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์และวันสำคัญอื่นๆ เพื่อเจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระพุทธมนต์สำหรับอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้วายชนม์ผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้ง ยังเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้ร่วมอนุรักษ์ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทย หากมองถึงด้านทัศนคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชน การทำบุญเลี้ยงพระ ยังจะช่วยให้สภาพจิตใจสงบเกิดความเป็นสิริมงคลส่งผลให้ประสบแต่ความสุข ความเจริญได้อีกหนึ่งด้วย

ในรูปแบบขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน พิธีทำบุญเลี้ยงพระ ถวายภัตตาหารเช้าหรือภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้เคยจัดขึ้นนั้น ขอจำแนกออกเป็นโครงการ/ กิจกรรม จำนวน ๒ งาน คือ

งานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร (๕๐ วัน) และงานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลสप्तมวาร (๑๐๐ วัน)
เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

จากการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เวลา ๑๕.๕๒ น. ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช การสวรรคตของพระองค์สร้างความโศกเศร้าเสียใจต่อพสกนิกรชาวไทยทั่วทั้งแผ่นดิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่สนองงานตามแนวพระราชดำริ ซึ่งได้รับพระราชทานนาม “ราชภัฏ” และตราพระราชลัญจกรประจำพระองค์จากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เป็นตราประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่ง ปวงข้าพระพุทธเจ้าขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อม สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ ขอเจริญรอยตามพระยุคลบาทสืบสานพระราชปณิธาน ตลอดจนการปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทพระราชดำรัสที่เคยพระราชทานไว้เสมอมาให้สมกับคำว่า “คนของพระราชา ข้าของแผ่นดิน”

เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ น้อมรำลึกเพื่อแสดงความจงรักภักดี และแสดงความอาลัยในยามทุกขโศกที่เกิดความวิปโยกอาลัยของพสกนิกรทั้งประเทศ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จึงได้จัดพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร (๕๐ วัน) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เวลา ๐๘.๐๐ น.เป็นต้นไป ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และพิธีบำเพ็ญ พระราชกุศลสप्तมวาร (๑๐๐ วัน) ในวันศุกร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๘.๓๐ น.เป็นต้นไป ณ หอประชุม อมราวดี อาคารสำนักงานอธิการบดี (อาคาร ๑๔ ชั้น ๓) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จะแบ่งขั้นตอน และวิธีการการปฏิบัติงานออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

๑. การนิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์

การกำหนดบัญชีรายนามและจำนวนพระสงฆ์ที่ทำการนิมนต์ เพื่อประกอบพิธีทำบุญเลี้ยงพระถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์นั้น ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้กราบอาราธนานิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์จากวัดต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๐ รูป ทั้งนี้ เรียงลำดับตามยศพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ โดยกราบอาราธนานิมนต์พระสงฆ์เข้าร่วมในงานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร (๕๐ วัน) รายนามดังต่อไปนี้

พระเทพปริยัติเมธี ผศ.ดร.	เจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์
พระราชพุฒิเมธี	เจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์
พระครูสิริศิริรักษ์ ดร.	เจ้าคณะอำเภอแม่เปิน
พระครูนิวิฐศีลขันธ ดร.	เจ้าคณะอำเภอแม่วงก์
พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์ วัดไทรเหนือ
พระมหาประมาณ สิทธิเมธี	รองเจ้าคณะอำเภอดงพญา

พระครูสิริภุญญิต	เจ้าอาวาสวัดไทรใต้
พระครูนิรมิตสังกิจ	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนครสวรรค์
พระครูปริยัติโพธาราม	รองเจ้าอาวาสวัดโพธาราม พระอารามหลวง
พระมหาวิษณุกันต์ ปฎิภาณกิจ	รองผู้อำนวยการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา

และกราบอาราธนาณิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์จากวัดต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๐ รูป เข้าร่วมในงานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลสวดวาร (๑๐๐ วัน) รายนามดังต่อไปนี้

พระราชพุฒิเมธี	เจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์
พระราชรัตนเวที	รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์
พระครูสิริศรีรักษ์ ดร.	เจ้าคณะอำเภอแม่เปิน
พระครูนิวิฐศีลขันธ ดร.	เจ้าคณะอำเภอแม่วงก์
พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์ วัดไทรเหนือ
พระครูปริยัติโพธาราม	รองเจ้าอาวาสวัดโพธาราม พระอารามหลวง
พระครูสุตโพธาราม	วัดโพธาราม พระอารามหลวง
พระครูสิริโพธาราม	วัดโพธาราม พระอารามหลวง
พระครูนิพัทธ์โพธาราม	วัดโพธาราม พระอารามหลวง
พระครูปลัดกฤษฎา	วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง

การอาราธนาณิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์จากวัดต่างๆ จำเป็นต้องกราบอาราธนาณิมนต์ทั้งเป็นแบบด้วยวาจาและแบบหนังสือฎีกาณิมนต์ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่สามารถระบุได้ว่าพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ที่กราบอาราธนาณิมนต์นั้นจะสะดวกเข้าร่วมงานหรือไม่ บางครั้งอาจต้องอาศัยความสนิทใกล้ชิดกับพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์รูปนั้นๆ ด้วย ทั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรที่ปรึกษาทางด้านพิธีสงฆ์คอยให้คำแนะนำ และช่วยประสานกับทางพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์โดยตรง

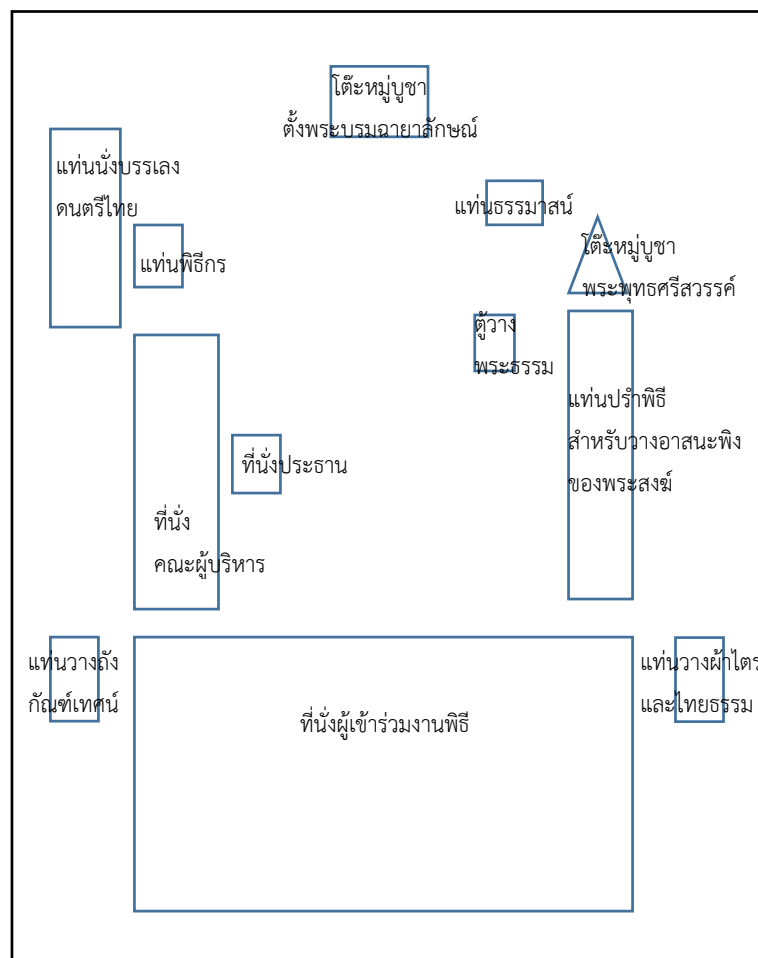
๒. การจัดเตรียมสถานที่

การจัดเตรียมสถานที่พิธีบำเพ็ญพระราชกุศลปฎิญาณสวดวาร (๕๐ วัน) และพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลสวดวาร (๑๐๐ วัน) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้น มีการกำหนดรูปแบบการจัดลักษณะงานที่เหมือนกัน โดยมีมอบหมายให้กลุ่มงานอาคารสถานที่และบริการของทางสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เป็นผู้ดูแลและจัดเตรียมสถานที่ โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม เป็นผู้ประสานงาน ออกแบบและกำหนดแผนผังการจัดวางอย่างละเอียดประกอบไปด้วยส่วนพื้นที่ต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

๒.๑ ส่วนพื้นที่รับรองพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ซึ่งทางเจ้าภาพสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้จัดเป็นพื้นที่เดียวกันกับพื้นที่สำหรับฉันภัตตาหารเพลของพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ จำนวน ๑๐ รูป โดยจัดวางโต๊ะและเก้าอี้สำหรับจัดวางภัตตาหารเพล กรณีนี้จัดเตรียมสถานที่สำหรับฉันภัตตาหารเพล แยกออกมาต่างหากจากแท่นอาสนะของพระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์

๒.๒ ส่วนพื้นที่ของพิธีการและพิธีกรรม ประกอบด้วยชุดโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย จำนวน ๑ ชุด พร้อมแท่นสำหรับวางอาสนะพิงของพระสงฆ์ จำนวน ๑๐ ชุด ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าทางขวา ของปะรำพิธี ด้านหน้าอาสนะสงฆ์วางแท่นสำหรับตั้งพระธรรม จำนวน ๑ ชุด ถัดเข้าไปวางแท่นธรรมาสน์ สำหรับพระเทศน์แสดงพระธรรมเทศนา จำนวน ๑ ชุด ส่วนด้านหน้าของห้องจัดตั้งชุดโต๊ะหมู่บูชา สำหรับวางพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จำนวน ๑ ชุด พร้อมติดตั้งเสาและผ้าสายโยงจากพระบรมฉายาลักษณ์ไปยังโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย ในบริเวณเดียวกัน จัดวางชุดโซฟาและเก้าอี้ตามความเหมาะสมสำหรับคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาที่เข้าร่วมประกอบพิธีฟังสวดพระพุทธมนต์ด้วย

ผังรูปแบบในการจัดสถานที่ปะรำพิธีงานบำเพ็ญพระราชกุศล

ตัวอย่างการจัดเตรียมสถานที่ และการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์
ในพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร (๕๐ วัน) ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภาพ ๑๖ การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาและวัสดุอุปกรณ์บริเวณปะรำพิธี

ภาพ ๑๗ การจัดสถานที่วางแท่นอาสนะฟังพระสงฆ์

ภาพ ๑๘ การจัดสถานที่สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี

ภาพ ๑๙ การจัดเตรียมสถานที่
สำหรับบรรเลงดนตรีไทยประกอบพิธี

ภาพ ๒๐ การจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์สำหรับงานพิธีการ

ตัวอย่างการจัดเตรียมสถานที่ และการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์
 ในพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลสวดวาร (๑๐๐ วัน)
 ณ ห้องอมราวดี อาคารสำนักงานอธิการบดี ชั้น ๓ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภาพ ๒๑ การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาและวัสดุอุปกรณ์บริเวณปะรำพิธี

ภาพ ๒๒ การจัดสถานที่วางแท่นอาสนะพึงพระสงฆ์

ภาพ ๒๓ การจัดสถานที่สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี

ภาพ ๒๔ การจัดเตรียมสถานที่
 สำหรับบรรเลงดนตรีไทยประกอบพิธี

ภาพ ๒๕ การจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์สำหรับงานพิธีการ

๓. การจัดเตรียมและการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์

การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับจัดตั้งเพื่อประกอบในพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้กำหนดออกเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน ซึ่งวัสดุอุปกรณ์มีทั้งแบบที่ยืมจากวัดหรือหน่วยงานต่างๆ และแบบที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมจัดซื้อและมีอยู่แล้ว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและกำหนดการที่กำหนดขึ้น ดังจะขอจำแนกการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์เป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีสวดพระพุทธรูป

- กระถางธูป และธูป ๓ ดอก	จำนวน ๑ ชุด
- เชิงเทียน และเทียน ๒ เล่ม	จำนวน ๑ คู่
- พานพุ่มดอกไม้ หรือแจกันดอกไม้	จำนวน ๗ พุ่ม
- ผ້ารองโยง พร้อมพานรอง	จำนวน ๑ ชุด
- ผ້าภาษาโยง พร้อมพานรอง	จำนวน ๑ ชุด
- โต๊ะหมู่บูชา พร้อมแท่นกราบ	จำนวน ๒ ชุด
- ที่กรวดน้ำ	จำนวน ๒๐ ชุด
- ขาดั่งตาลปัตร	จำนวน ๑๐ ชุด
- กระโถน	จำนวน ๑๐ ใบ
- พรมรอง	จำนวน ๕ ผืน
- อาสนะพึงพระสงฆ์	จำนวน ๑๐ ตัว
- โซฟาผู้บริหาร	จำนวน ๑ ชุด
- เก้าอี้สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี	จำนวน ๒๐๐ ตัว
- แท่นนั่งสำหรับดนตรีไทยบรรเลง	จำนวน ๔ ตัว

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

- ชุดที่นั่ง เครื่องเบญจรงค์	จำนวน ๑๐ ชุด
- โต๊ะสำหรับพระฉันภัตตาหาร	จำนวน ๒๐ ตัว
- เก้าอี้สำหรับพระ	จำนวน ๑๕ ตัว
- โต๊ะสำหรับวางอาหารและเครื่องดื่ม	จำนวน ๕ ตัว
- ชุดกับข้าว	

๔. ขั้นตอนและแนวทางในการดำเนินงาน

กระบวนการขั้นตอนและแนวทางในการดำเนินงานของพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้จัดขึ้นนั้น ขอจำแนกขั้นตอนการปฏิบัติงานออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๔.๑ ขั้นตอนการเตรียมงาน

การจัดทำโครงการ เพื่อเสนอรายการงบประมาณที่ใช้ในโครงการคำขอตั้งงบประมาณต่อคณะผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง โดยภายหลังจากผู้บริหารอนุมัติโครงการเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรมไม่มีเงินทุนสำรองเป็นในการจัดเตรียมงาน จึงจำเป็นต้องทำการยืมเงินจากทางมหาวิทยาลัยฯ เพื่อนำงบประมาณมาดำเนินการดังกล่าวไปพลางก่อน ทั้งนี้ เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินงาน เสร็จแล้วให้ทำเบิกงบประมาณมาคืนให้กับมหาวิทยาลัยฯ ในภายหลังต่อไป

การกำหนดรูปแบบหรือการจัดทำกำหนดการ ซึ่งเป็นการกำหนดลำดับก่อน-หลังของงานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล พร้อมกันนี้ จำเป็นต้องประสานงานส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ จัดทำบันทึกข้อความหนังสือภายในมหาวิทยาลัยเพื่อเรียนเชิญประธานในพิธี คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาเพื่อแต่งกายชุดปกติขาวและเข้าร่วมงานพิธีดังกล่าว บันทึกข้อความขอประสานการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ อีกทั้ง หนังสือราชการภายนอกมหาวิทยาลัยเพื่อประชาสัมพันธ์ เชิญชวนทั้งสื่อมวลชน ศิษย์เก่าและประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมงานดังกล่าวด้วย

๔.๒ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ตามที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดลำดับพิธีการก่อน-หลังตามกำหนดการที่กำหนดไว้ โดยขออธิบายพิธีการเป็นขั้นตอน ดังนี้

เวลา ๐๘.๐๐ – ๐๘.๓๐ น.

ผู้ร่วมพิธี พร้อมกัน ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เวลา ๐๘.๓๐ – ๐๙.๐๐ น.

- ชมวิดีโอพระราชนิพนธ์กิจ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

- วงดนตรีไทยประโคน (วงปีพาทย์นางหงส์บรรเลง)

- พิธีกรกล่าวต้อนรับ และชี้แจงรายละเอียด กำหนดการ

และขั้นตอนของพิธีการ

เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น.

พิธีบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศถวายเป็นพระราชกุศล ลำดับดังนี้

- เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา ขึ้นสู่ธรรมาสน์

- ประธานในพิธี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย หน้าโต๊ะหมู่บูชา

(วงดนตรีไทยบรรเลงเพลงสาธุการ)

- ประธานในพิธี จุดเครื่องบูชาทองน้อย (ชุดล่าง) และ

จุดเครื่องบูชาทองน้อย (ชุดบน) หน้าพระบรมฉายาลักษณ์

และกราบถวายบังคมพระบรมฉายาลักษณ์

- ประธานในพิธี จุดเทียนส่องธรรม หน้าตู้พระอภิธรรม

- เจ้าหน้าที่ อาราธนาศีลว่า

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

มะยังกันเต วิสูง วิสูง รักชนะนัตถายะ
ติสสะระณนะ สะหะ ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ
ทุติยัมปิ มะยังกันเต วิสูง วิสูง รักชนะนัตถายะ
ติสสะระณนะ สะหะ ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ
ตะติยัมปิ มะยังกันเต วิสูง วิสูง รักชนะนัตถายะ
ติสสะระณนะ สะหะ ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ

กล่าวพระไตรสรณาคมน์ พระสงฆ์กล่าวนำ ขรวาสว่าตาม

พุทฺธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทฺธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทฺธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

กล่าวสมาทานศีล พระสงฆ์กล่าวนำ ขรวาสว่าตาม

ปาณาติปาตา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
อะทินนาทานา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
กาเมสุมิฉาจारा เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
มุสาวาทา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐาณา
เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
อิมานิ ปญฺจสิกขา ปทานิ สะมาทิยามิ (๓ ครั้ง)
(ภิกษุกล่าว) ศีเลนะสุขคตังยันติ (ขรวาสรับ) สาธุ
(ภิกษุกล่าว) ศีเลนะโกคะสัมปะทา (ขรวาสรับ) สาธุ
(ภิกษุกล่าว) ศีเลนะนิพพุตังยันติ ตัสสมา ศีลัง วิโสทะเย
(ขรวาสรับ) สาธุ

- พระสงฆ์ แสดงพระธรรมเทศนา เมื่อจบแล้ว
- พิธีกรกล่าวเชิญประธานในพิธี ขึ้นถวายเครื่องไทยธรรมกัณฑ์เทศน์
- เจ้าหน้าที่ นิมนต์พระสงฆ์ลงจากธรรมมาสน์ กลับมานั่ง
ณ อาสนะสงฆ์เดิม

เจ้าหน้าที่นำกล่าวคำอาราธนาศีลอีกครั้ง และกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

วิปัติปะฏิพาหะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา

สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง

วิปัติปะฏิพาหะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา

สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง

วิปัติปะฏิพาหะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา

สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง

- พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธรูป จบแล้ว
- เจ้าหน้าที่ ลาดผ้าขาวรองโยง และลาดผ้าภูษาโยง
- เจ้าหน้าที่ เทียบผ้าไตร ๑๐ ชุด
- ประธานในพิธีและผู้มีเกียรติ ทอดผ้าบังสุกุล บนผ้าภูษาโยง
เบื้องหน้าพระสงฆ์ทั้ง ๑๐ รูป
- พระสงฆ์ ๑๐ รูป สดับปกรณ์ (พิจารณาผ้าบังสุกุล)
- เจ้าหน้าที่ เก็บผ้าขาวรองโยง และผ้าภูษาโยง
- เจ้าหน้าที่ เทียบจตุปัจจัยเครื่องไทยธรรม ๑๐ ชุด
- ประธานในพิธีและผู้มีเกียรติ ถวายจตุปัจจัยเครื่องไทยธรรม
- เจ้าหน้าที่ กล่าวคำถวายภัตตาหาร
- พระสงฆ์ทั้งนั้น อนุโมทนา
- ประธานในพิธี และคณะผู้บริหาร กรวดน้ำ
- เป็นอันเสร็จพิธีในช่วงสวดพระพุทธรูป
- ประธานในพิธี กราบลาพระรัตนตรัย หน้าโต๊ะหมู่บูชา และกราบลาพระสงฆ์
- เจ้าหน้าที่ นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป ฉน์ภัตตาหารเพล ในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้

๔.๓ ขั้นตอนการสรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากการประกอบพิธีการและพิธีกรรมงานทำบุญเลี้ยงพระ พิธีบำเพ็ญพระราชกุศล ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้จัดขึ้นนั้น เนื่องจากเป็นหน่วยงาน สถาบันการศึกษาขนาดใหญ่ของจังหวัด จึงยึดหลักการดำเนินงานตามแบบแผนของพระราชวัง กล่าวคือ หมายกำหนดการราชพิธี ซึ่งมีการปรับกำหนดการให้เหมาะสมกับข้อจำกัดด้านเวลา และสถานที่

ภายหลังการจัดงานพิธีการและพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้รวบรวมเป็นเอกสาร จัดทำสรุปเล่มรายงานผลการดำเนินงาน พร้อมผลสำรวจความพึงพอใจในการจัดงานดังกล่าวแนบไปด้วยแล้ว

งานพิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์บุคคลทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ถือกำเนิดจาก “โรงเรียนฝึกหัดครูมูลสิกกรรม” ประจําณพลนครสวรรค์ ซึ่งเริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๖๕ และได้ยกฐานะขึ้นเป็น “วิทยาลัยครู” “สถาบันราชภัฏ” และ “มหาวิทยาลัยราชภัฏ” โดยลำดับ ดังนั้นวันที่ ๑๕ สิงหาคม จึงถือเป็นวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยในการจัดงานวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย เพื่อให้คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้ร่วมรำลึกถึงความสำคัญของมหาวิทยาลัย และตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการพัฒนาความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยต่อไป

ในด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การทำบุญพิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์บุคคลที่ทำความคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย ถือเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยคณะผู้บริหาร คณาจารย์ทั้งเก่า-ใหม่ เจ้าหน้าที่บุคลากร ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้ร่วมอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทย และหากมองถึงด้านทัศนคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชน การทำบุญเลี้ยงพระในครั้งนี้ ยังถือเป็นการสำนึกในพระคุณแสดงความกตัญญูกตเวทิตอบแทนพระคุณที่ผู้วายชนม์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เสียสละกำลังและทุนทรัพย์ ที่บุกเบิกสร้างสถาบันการศึกษาแห่งนี้อีกด้วย

ในรูปแบบวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติงานพิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์กำหนดจัดขึ้นนั้น จะแบ่งขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

๑. การนิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์

การกำหนดบัญชีรายนามและจำนวนพระสงฆ์ที่ทำการนิมนต์ เพื่อประกอบพิธีทำบุญเลี้ยงพระถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์นั้น ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้กราบอาราธนานิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์จากวัดต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๙ รูป ทั้งนี้ เรียงลำดับตามยศพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ โดยกราบอาราธนานิมนต์พระสงฆ์เข้าร่วมในงานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล รายนามดังต่อไปนี้

พระเทพปริยัติเมธี ผศ.ดร.	เจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์
พระราชพุฒิเมธี	เจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์
พระครูสิริศิริรักษ์ ดร.	เจ้าคณะอำเภอแม่เปิน
พระครูนิวริฐศีลขันธ ดร.	เจ้าคณะอำเภอแม่วงก์
พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์ วัดไพรเหนือ
พระครูสิริภุญญิต	เจ้าอาวาสวัดไพรใต้

พระครูนิรมิตสังฆกิจ	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนครสวรรค์
พระครูปริยัติโพธารามกุล	รองเจ้าอาวาสวัดโพธาราม พระอารามหลวง
พระครูนิทัศน์โพธารามิยุต	วัดโพธาราม พระอารามหลวง

การอาราธนานิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์จากวัดต่างๆ จำเป็นต้องกราบอาราธนานิมนต์ทั้งเป็นแบบด้วยวาจาและแบบหนังสือฎีกานิมนต์ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่สามารถระบุได้ว่าพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ที่กราบอาราธนานิมนต์นั้นจะสะดวกเข้าร่วมงานหรือไม่ บางครั้งอาจต้องอาศัยความสนิทใกล้ชิดกับพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์รูปนั้นๆ ด้วย ทั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรที่ปรึกษาทางด้านพิธีสงฆ์คอยให้คำแนะนำ และช่วยประสานกับทางพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์โดยตรง

๒. การจัดเตรียมสถานที่

การจัดเตรียมสถานที่พิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยนั้น มีการกำหนดรูปแบบการจัดลักษณะงานคล้ายกับงานพระราชพิธี ต่างกันตรงไม่ต้องตั้งชุดโต๊ะหมู่บูชาพระบรมฉายาลักษณ์ โดยมอบหมายให้กลุ่มงานอาคารสถานที่และบริการของทางสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เป็นผู้ดูแลและจัดเตรียมสถานที่ โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรมเป็นผู้ประสานงาน ออกแบบและกำหนดแผนผังการจัดวางอย่างละเอียด ประกอบไปด้วยส่วนพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

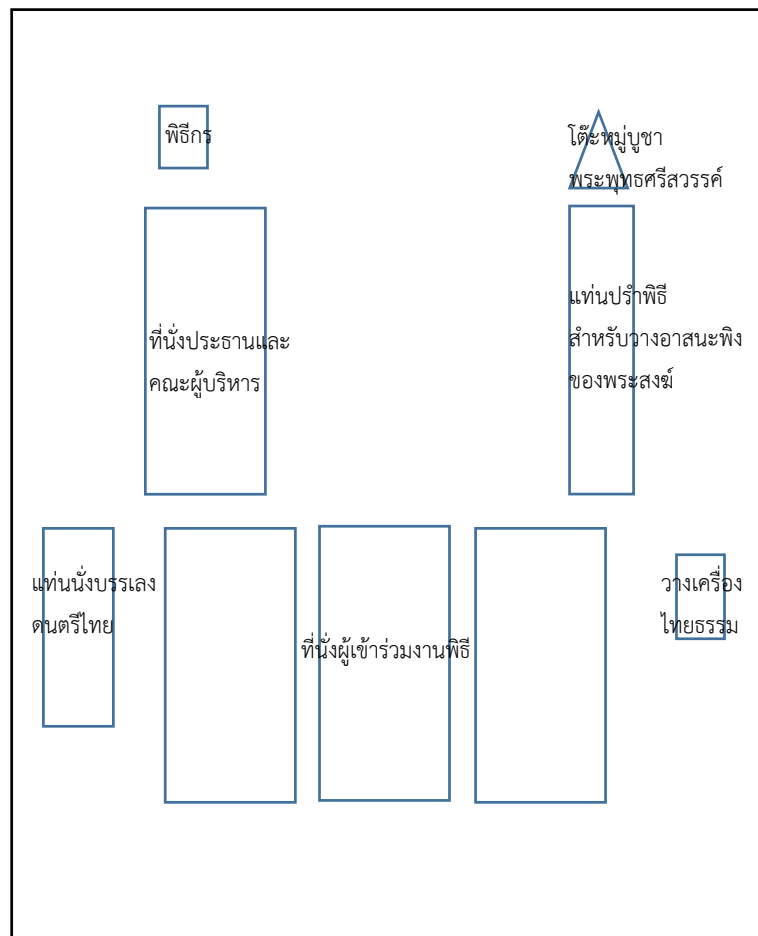
๒.๑ ส่วนพื้นที่รับรองพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ซึ่งทางเจ้าภาพสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้จัดเป็นพื้นที่แยกออกมาต่างหากจากพื้นที่สำหรับจัดงานพิธีการ

๒.๒ ส่วนพื้นที่ของพิธีการและพิธีกรรม ประกอบด้วยชุดโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัยจำนวน ๑ ชุด พร้อมแท่นสำหรับวางอาสนะพิงของพระสงฆ์ จำนวน ๙ ชุด ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าทางขวาของปราสาทพิธี ในบริเวณเดียวกันกับผังตรงข้ามอาสนะพระสงฆ์จัดวางชุดโศภาและเก้าอี้ตามความเหมาะสมสำหรับคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาที่เข้าร่วมประกอบพิธีฟังพระสวดพระพุทธมนต์ด้วย

๒.๓ ส่วนพื้นที่สำหรับจัดเตรียมงาน อาทิ จุดเตรียมภัตตาหารถวายแด่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นจุดเตรียมเครื่องภัตตาหารเป็นชุดโตก จำนวน ๑๐ ชุด สำหรับยกถวายแด่พระสงฆ์ จัดวางพักจตุปัจจัยเครื่องไทยธรรม จัดในพื้นที่ที่สะดวกและเหมาะสมต่อการขนย้ายเพื่อให้ประธานและผู้เข้าร่วมงานถวายแด่พระสงฆ์ และจุดควบคุมระบบเครื่องเสียงและลำโพง โดยวางชิดผนังทางด้านใดด้านหนึ่ง

๒.๔ ส่วนพื้นที่สำหรับจัดวางเครื่องบวงสรวงเทพเทวดานางฟ้า เจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาคุ้มครองมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำเป็นต้องวางกลางแจ้ง โดยตั้งโต๊ะคลุมผ้าขาวสวยงาม หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือตะวันออกเฉียงเหนือ

ผังรูปแบบในการจัดสถานที่ปะรำพิธีงานบำเพ็ญพระราชกุศล

ตัวอย่างการจัดเตรียมสถานที่ และการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์ ในพิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัย

ภาพ ๒๖ การจัดตั้งโถงหมู่บูชา วัสดุอุปกรณ์ และวางแท่นอาสนะพิกพระสงฆ์

ตัวอย่างการจัดเตรียมสถานที่ และการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์
ในพิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัย

ภาพ ๒๗ การจัดสถานที่สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี

ภาพ ๒๘ การจัดเตรียมสถานที่
สำหรับบรรเลงดนตรีไทยประกอบพิธี

ภาพ ๒๙ การจัดเตรียมสถานที่และวัสดุอุปกรณ์
สำหรับจัดเตรียมภัตตาหารถวายพระ

ภาพ ๓๐ การจัดสถานที่สำหรับตั้งโต๊ะบวงสรวง

๓. การจัดเตรียมและการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์

การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับจัดตั้งเพื่อประกอบในพิธีบำเพ็ญกุศลที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้กำหนดออกเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน ซึ่งวัสดุอุปกรณ์มีทั้งแบบที่ยืมจากวัดหรือหน่วยงานต่างๆ และแบบที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมจัดซื้อและมีอยู่แล้ว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและกำหนดการที่กำหนดขึ้น ดังจะขอจำแนกเป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีสวดพระพุทธรูป

- กระถางธูป และธูป ๓ ดอก	จำนวน ๑ ชุด
- เชิงเทียน และเทียน ๒ เล่ม	จำนวน ๑ คู่
- พานพุ่มดอกไม้ หรือแจกันดอกไม้	จำนวน ๗ พุ่ม
- โต๊ะหมู่บูชา พร้อมแท่นกราบ	จำนวน ๑ ชุด
- ที่กรวดน้ำ	จำนวน ๓ ชุด
- ขาดั่งตาลปัตร	จำนวน ๙ ชุด
- ตาลปัตรประจำมหาวิทยาลัย	จำนวน ๙ ชุด
- อาสนะพึงพระสงฆ์	จำนวน ๑๐ ตัว
- กระโถน	จำนวน ๑๐ ใบ
- พรมรอง	จำนวน ๕ ผืน
- เสื่อ	จำนวน ๒ ผืน
- โซฟาผู้บริหาร	จำนวน ๑ ชุด
- เก้าอี้สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี	จำนวน ๘๐ ตัว
- แท่นนั่งสำหรับดนตรีไทยบรรเลง	จำนวน ๔ ตัว

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

- ชุดก้นน้ำ เครื่องเบญจรงค์	จำนวน ๙ ชุด
- ชุดโตก เครื่องเบญจรงค์	จำนวน ๑๐ ชุด
- โต๊ะสำหรับวางอาหารและเครื่องดื่ม	จำนวน ๕ ตัว
- เก้าอี้	จำนวน ๑๐ ตัว

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายบวงสรวง

- ธูป	จำนวน ๑ แพ็ค
- เทียน	จำนวน ๑ คู่
- พานทอง	จำนวน ๑๕ พาน
- ดอกไม้แจกัน	จำนวน ๑ คู่
- ผลไม้ ต้องมีกล้วย ๒ หวี มะพร้าว ๒ ลูก	จำนวน ๓ - ๕ อย่าง

- ข้าวปากหม้อ	จำนวน ๑ ถ้วย
- หัวหมู	จำนวน ๑-๒ หัว
- ไก่ต้ม พร้อมเครื่องใน	จำนวน ๑-๒ ตัว
- เป็ด พร้อมเครื่องใน	จำนวน ๑ ตัว
- ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง	จำนวน ๑ จาน
- สুরา	จำนวน ๑ ขวด
- น้ำดื่ม	จำนวน ๑ แก้ว
- พวงมาลัยตามแต่จำนวนที่ต้องใช้	

๔. ขั้นตอนและแนวทางในการดำเนินงาน

กระบวนการขั้นตอนและแนวทางในการดำเนินงานของพิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์ บุคคลทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้จัดขึ้นนั้น ขอจำแนกขั้นตอนการปฏิบัติงานออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๔.๑ ขั้นตอนการเตรียมงาน

การจัดทำโครงการ เพื่อเสนอรายการงบประมาณที่ใช้ในโครงการคำขอตั้ง งบประมาณต่อคณะผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง โดยภายหลังจากผู้บริหารอนุมัติโครงการเรียบร้อยแล้ว แต่เนื่องจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรมไม่มีเงินทุนสำรองเป็นในการจัดเตรียมงาน จึงจำเป็นต้องทำการยืมเงิน จากทางมหาวิทยาลัยฯ เพื่อนำงบประมาณมาดำเนินการดังกล่าวไปพลางก่อน ทั้งนี้ เพื่อความรวดเร็ว ในการดำเนินงาน เสร็จแล้วให้ทำเบิกงบประมาณมาคืนให้กับมหาวิทยาลัยฯ ในภายหลังต่อไป

การกำหนดรูปแบบหรือการจัดทำกำหนดการ ซึ่งเป็นการกำหนดลำดับก่อน-หลัง ของงานพิธีบำเพ็ญกุศล พร้อมกันนี้ จำเป็นต้องประสานงานส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ จัดทำบันทึกข้อความ หนังสือภายในมหาวิทยาลัยเพื่อเรียนเชิญประธานในพิธี และผู้ร่วมงาน อาทิ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาเพื่อเข้าร่วมงานพิธีดังกล่าว บันทึกข้อความขอประสานการจัดเตรียม วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ อีกทั้ง หนังสือราชการภายนอกมหาวิทยาลัยเพื่อประชาสัมพันธ์ เชิญชวน ทั้งสื่อมวลชน ศิษย์เก่าและประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมงานดังกล่าวด้วย

๔.๒ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ตามที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดลำดับ พิธีการก่อน-หลังตามกำหนดการที่กำหนดไว้ โดยขออธิบายพิธีการเป็นขั้นตอน ดังนี้

- เวลา ๐๖.๓๐ น. คณะผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา เจ้าหน้าที่บุคลากร พร้อมกัน
- เวลา ๐๗.๐๐ น. พิธีกรเรียนเชิญประธานในพิธี ตามลำดับดังนี้
- พิธีกรเชิญอุปนายกสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
 - จุดธูปเทียนบูชา ณ ชุ่มพรางค์พระพุทธรูปสำคัญ

- พิธีกรเชิญ ตัวแทนอาจารย์อาวุโส จุฑาธุชเทียนบุชาพระรัตนตรัย
- คณะผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา บุคลากร กล่าวคำอาราธนาศีลรับศีล และฟังพระภิกษุสงฆ์ เจริญพระพุทธมนต์
- พิธีกรเชิญอธิการบดีมหาวิทยาลัย จุฑาเทียนน้ำมนต์
- เจ้าหน้าที่ เทียบจุดปัจจัยเครื่องไทยธรรม ๑๐ ชุด
- ประธานในพิธีและผู้มีเกียรติ ถวายจุดปัจจัยเครื่องไทยธรรม
- พิธีกรนำกล่าวคำถวายภัตตาหาร คำถวายสังฆทาน
- เจ้าหน้าที่ เทียบจุดปัจจัยเครื่องไทยธรรม ๑๐ ชุด
- ประธานในพิธีและผู้มีเกียรติ ถวายจุดปัจจัยเครื่องไทยธรรม
- เบื้องหน้าพระสงฆ์
- เจ้าหน้าที่ กล่าวคำถวายภัตตาหาร
- พระสงฆ์ทั้งนั้น อนุโมทนา
- ประธานในพิธี และคณะผู้บริหาร กรวดน้ำ
- เป็นอันเสร็จพิธีในช่วงเจริญพระพุทธมนต์
- ประธานในพิธี กราบลาพระรัตนตรัย หน้าโต๊ะหมู่บูชา และกราบลาพระสงฆ์
- พระสงฆ์ ๙ รูป ฉน์ภัตตาหารเข้า ณ แทนอาสนะสงฆ์ โดยมีเจ้าหน้าที่ดูแลอย่างใกล้ชิด
- พิธีกรเชิญประธานในพิธีและแขกผู้มีเกียรติ ร่วมไหว้บวงสรวงเทพเทวดานางฟ้า เจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- ในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้

๔.๓ ขั้นตอนการสรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากการประกอบพิธีการและพิธีกรรมงานทำบุญเลี้ยงพระ ในพิธีบำเพ็ญกุศลแด่ผู้วายชนม์ บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับมหาวิทยาลัย เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้จัดขึ้นนั้น ถือเป็นวันดีวันพิเศษอีกวันหนึ่งที่ได้รวมคณะครู-อาจารย์ทั้งเก่า-ใหม่ ศิษย์เก่า-ศิษย์ปัจจุบัน รวมถึงบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับทางมหาวิทยาลัย ได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งภายหลังการจัดงานพิธีการและพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้รวบรวมเป็นเอกสารจัดทำสรุปเล่มรายงานผลการดำเนินงานพร้อมผลสำรวจความพึงพอใจในการจัดงานดังกล่าวแนบไปด้วยแล้ว

พิธีถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

พิธีถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบรมวงศานุวงศ์แห่งราชวงศ์จักรี ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดมาสำหรับจัดพิธีถวายชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยยึดถือปฏิบัติตามแบบกำหนดการที่สำนักพระราชวังและแบบที่จังหวัดนครสวรรค์ได้ดำเนินการไว้เป็นแบบอย่าง ซึ่งจัดแบบอนุโลมตามหมายกำหนดการของสำนักพระราชวังกำหนดระบุไว้ ๓ แบบ กล่าวคือ

แบบที่ ๑ มีเพียงการลงนามถวายชัยมงคล

รูปแบบนี้เป็นพิธีแบบจัดตั้งพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ ตั้งโต๊ะหมู่ประดับดอกไม้แจกันพานพุ่มให้สวยงาม วางพานรูปเทียนแพกรวยดอกไม้บนโต๊ะหมู่ตัวกลางแถวกลาง จัดตั้งโต๊ะ-เก้าอี้สำหรับลงนามถวายชัยมงคลได้ด้านใดด้านหนึ่งของห้อง จัดเตรียมสมุดพร้อมปากกาลงนามไว้บนโต๊ะด้วย ในการลงนามถวายชัยมงคล ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว ประชาชนแต่งชุดสากลหรือชุดสุภาพ โดยสำนักพระราชวังกำหนดเวลาในหมายกำหนดการลงนามถวายพระพรชัยมงคล ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๗.๐๐ น. และเมื่อลงนามในสมุดแล้ว ยืนหันหน้าไปทางพระบรมฉายาลักษณ์ ถวายคำนับแล้วกลับ

กำหนดการในแบบที่ ๑ นี้ ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เคยจัดบ้างหลายกรณี อาทิเช่น การลงนามถวายชัยมงคล เนื่องในวันคล้ายวันประสูติ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ครบรอบ ๑๐๐ ปี เป็นต้น

แบบที่ ๒ มีการลงนามถวายชัยมงคล และประชุมสดุดีถวายชัยมงคล

รูปแบบนี้จัดสถานที่เหมือนกับแบบที่ ๑ ยกเว้นที่สำหรับลงนามถวายชัยมงคล ให้จัดแยกไว้ต่างหากอีกที่หนึ่ง หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารซึ่งเห็นว่าเหมาะสม เช่น ด้านหน้าหอประชุม เป็นต้น ส่วนภายในห้องประชุมนั้นปล่อยว่างไว้ ในแบบที่ ๒ นี้ ผู้เข้าร่วมพิธีมาถึงลงนามแล้วรออยู่ก่อน พิธีเริ่มประมาณเวลา ๑๐.๓๐ น. อนุโลมตามหมายกำหนดการของสำนักพระราชวัง ข้าราชการแต่งชุดเครื่องแบบปกติขาว ประชาชนแต่งชุดสากล ชุดไทยหรือชุดสุภาพ เมื่อใกล้เวลาให้ประชุมพร้อมกันในห้อง จัดให้ข้าราชการยืนแถวหน้า ให้ประชาชนยืนแถวหลัง หันหน้าไปทางพระบรมฉายาลักษณ์ ถึงเวลาประธานเข้าสู่ห้องประชุม เดินตรงไปที่โต๊ะหมู่เปิดกรวยที่ครอบกระทงดอกไม้ที่วางอยู่บนรูปเทียนแพออกแล้ววางกรวยไว้ด้านข้าง ถอยออกมาถวายคำนับพระบรมฉายาลักษณ์ พร้อมกับผู้ที่ชุมนุมอยู่ในที่นั้น ประธานอ่านสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายชัยมงคล เมื่อประธานอ่านสดุดีถวายชัยมงคลจบแล้ว ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี พอเพลงจบถวายคำนับพร้อมกัน เป็นอันเสร็จพิธี

กำหนดการในแบบที่ ๒ นี้ เป็นกำหนดการที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ยึดเป็นแนวทางในการดำเนินงานมาโดยตลอด ดังจะอธิบายในรายละเอียดต่อไป

แบบที่ ๓ มีการลงนามถวายชัยมงคล และบำเพ็ญกุศลถวายพระราชากุศล

รูปแบบนี้จัดสถานที่โดยทั่วไปยังคงเหมือนกับแบบที่ ๒ แต่เนื่องจากในพิธีจะมีพระสงฆ์ร่วมด้วย การเตรียมการต้องเพิ่มการจัดอาสนสงฆ์ การตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย การจัดเครื่องไทยธรรมตลอดจนอาหารคาวหวานที่จะถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ควรจัดอาสนสงฆ์ไว้ทางด้านซ้ายของพระบรมฉายาลักษณ์ ตั้งโต๊ะหมู่บูชาไว้ด้านขวามือของพระสงฆ์ งานนี้ไม่ต้องตั้งชั้นน้ำมนต์ แต่วางสายสิญจน์รอบโต๊ะตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูป เหลือกลุ่มสายสิญจน์ใส่พานไว้ด้านหน้าประธานสงฆ์ หันเก้าอี้ที่นั่งของประธานหันเข้าหาพระสงฆ์ ควรตั้งเก้าอี้ให้ต่ำกว่าอาสนสงฆ์เล็กน้อย ส่วนการจัดเก้าอี้ที่นั่งของข้าราชการและประชาชนผู้ร่วมงานทั่วไป ให้จัดหันหน้าไปทางประธาน เว้นระยะห่างจากเก้าอี้ประธานพอสมควร

พระสงฆ์ที่จะอาราธนานิมนต์มาในพิธี ต้องเป็นพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ มีพัดยศ ต้องแจ้งให้พระสงฆ์นำพัดยศมาในพิธีด้วย เมื่อใกล้เวลาจะเริ่มพิธี พิธีกรเชิญข้าราชการ ผู้มีเกียรติ ประชาชนผู้เข้าร่วมพิธีประชุมพร้อมกัน อาราธนาพระสงฆ์เข้านั่ง ณ อาสนสงฆ์ ถวายน้ำเย็น น้ำร้อน และเครื่องรับรองตามสมควร เมื่อถึงเวลาประธานเดินตรงไปที่โต๊ะหมู่บูชา เจ้าหน้าที่ส่งเทียนชนวน ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบที่แท่นกราบ ๓ ครั้ง ลูกขึ้นหันไปทางพระบรมฉายาลักษณ์ ถวายความเคารพ แล้วกลับไปนั่งที่ประธาน พิธีกรอาราธนาศีล ทุกคนรับศีลจบแล้ว ประธานลุกไปเดินไปที่ด้านหน้าโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ ทุกคนในที่ประชุมยืนขึ้น พระสงฆ์ตั้งพัดยศขึ้นตั้ง ประธานเปิดฝากรวยที่ครอบกระทงดอกไม้บนธูปเทียนแพวางไว้ด้านข้าง ถอยออกมาถวายความเคารพพร้อมกับผู้ที่ประชุมอยู่ในที่นั้น ประธานอ่านคำสวดถวายพระพรชัยมงคลจบแล้วถวายความเคารพพร้อมกัน พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เมื่อเพลงจบแล้ว ถวายความเคารพอีกครั้งหนึ่ง

กำหนดการในรูปแบบนี้ ส่วนใหญ่ทางจังหวัดนครสวรรค์เป็นเจ้าภาพจัดงานสำหรับเชิญชวนหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ห้างร้าน และประชาชนทั้งจังหวัดเข้าร่วมพิธี แต่ในส่วนของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มิได้นำมายึดเป็นแบบแผนในการปฏิบัติงาน เนื่องจากเป็นพิธีใหญ่ อีกทั้งบุคลากรของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมีจำนวนน้อย และส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงจึงทำให้ไม่เหมาะสมกับการประสานงานที่เกี่ยวข้องกับพิธีสงฆ์

พิธีถวายชัยมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ (สืบเนื่องมาจากองค์ท่านสวรรคต) เหล่าอาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย ล้วนประจักษ์ชัดและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ ก่อเกิดคุณูปการอนเอนกอนันต์แก่ประเทศชาติและประชาชนโดยตลอด เป็นพระมหากรุณาธิคุณถึงที่สุดแก่พสกนิกรทั่วหล้า นับเป็นบุญแห่งปวงไทยยิ่งแท้ที่ได้อยู่ได้ร่มพระบรมโพธิสมภารบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่สนองงานตามแนวพระราชดำริซึ่งได้รับพระราชทานนาม “ราชภัฏ” และตราพระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์จากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นตราประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่ง ปวงข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อม สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ ยังคงเจริญรอยตามพระยุคลบาท สืบสานพระราชปณิธาน ตลอดจนการปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทพระราชดำรัสที่เคยพระราชทานไว้เสมอมาให้สมกับคำว่า “คนของพระราชา ข้าของแผ่นดิน”

ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ดังนั้นเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลและน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ทรงมีพระเมตตาต่อพสกนิกรชาวไทย และเพื่อเป็นการทำความดีถวายพ่อหลวงในโอกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษานี้ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จึงจะจัดพิธีถวายชัยมงคลแด่พระองค์ท่านขึ้น เพื่อเป็นการปลุกจิตสำนึกคณะผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา และผู้เข้าร่วมพิธีให้มีความยึดมั่นในความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

อีกทั้งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชยังทรงดำรงพระองค์เป็นพ่อผู้เป็นแบบอย่างให้แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด รัฐบาลจึงกำหนดให้วันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปีเป็นวันพ่อแห่งชาติ และเพื่อให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้ร่วมกันตระหนักถึงบทบาทและพระคุณอันยิ่งใหญ่ของผู้ที่เป็นพ่อร่วมกัน สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จึงจัดให้มีการคัดเลือกพ่อผู้เป็นแบบอย่างทั้งระดับคณะ และระดับมหาวิทยาลัยขึ้นพร้อมกันนี้ได้จัดกิจกรรมสำหรับนิทรรศการเผยแพร่ ชุด “ราชภัฏ กับ การตามแนวพระราชดำริ” เพื่อยกย่อง เชิดชู และเผยแพร่เกียรติคุณให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยและประชาชนสืบไป

พิธีถวายชัยมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงปฏิบัติภารกิจน้อยใหญ่นานัปการ ทั้งในฐานะที่ทรงเป็น “สมเด็จพระบรมราชินีของไทย” ซึ่งเปรียบเป็นพระผู้เป็นที่พึ่งของปวงชนชาวไทย และในฐานะที่ทรงเป็น “คู่พระราชหฤทัย” แห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

พระราชกรณียกิจในด้านต่างๆ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ล้วนแต่ยังประโยชน์แก่ชาวไทยโดยถ้วนหน้ากว้างขวางครอบคลุมหลายสาขา ทั้งด้านการศึกษา การศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การแพทย์และสาธารณสุข การต่างประเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งพระราชภารกิจใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ พระองค์ทรงมีพระราชดำริในการจัดตั้งโครงการต่างๆ มากมายโดยคำนึงถึงความสุขสงบให้เกิดแก่ชาวไทยเป็นสำคัญ ทรงช่วยแบ่งเบาพระราชภารกิจในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ ทั้งโดยเสด็จเคียงคู่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและที่เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์เองไปทรงเยี่ยมราษฎรในชนบททั่วทุกภูมิภาค อีกทั้งยังทรงเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตท่ามกลางสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยปัญหามากมายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พระราชกรณียกิจในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนอีกประการหนึ่ง ท่านยังทรงพระเมตตาต่อการสร้างอาชีพ สร้างชื่อเสียงให้แก่ปวงชนชาวไทย กล่าวคือโครงการศิลปาชีพพิเศษในสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เพื่อเป็นการสร้างอาชีพเสริมมีรายได้ทดแทนซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างน่าภาคภูมิใจ ด้วยความวิจิตรบรรจงทั้งงดงามคู่ควรค่าแห่งเมืองสยาม ทำให้ชาวต่างชาติได้เห็นว่า การดำรงไทยและความเป็นวิถีไทยไม่แพ้ชาติใดในโลก

เนื่องในโอกาส ๑๒ สิงหาคม มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กำหนดจัดพิธีถวายชัยมงคลแด่พระองค์ เพื่อเป็นการน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระองค์ร่วมกัน อีกทั้งในฐานะที่พระองค์ทรงดำรงพระองค์เป็นแม่ผู้เป็นแบบอย่างให้แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด รัฐบาลจึงกำหนดให้วันที่ ๑๒ สิงหาคมของทุกปี เป็นวันแม่แห่งชาติเพื่อยกย่อง เชิดชูและเผยแพร่เกียรติคุณให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยและประชาชนสืบไป

พิธีถวายชัยมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงปฏิบัติภารกิจน้อยใหญ่นานัปการในฐานะที่ทรงเป็นองค์รัชทายาท ทรงเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท และเป็นพระราชโอรสพระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเปรียบเป็นที่พึ่งของปวงชนชาวไทยที่ทรงเป็นสยามมกุฎราชกุมารพระองค์ที่ ๓ ของไทย

พระราชกรณียกิจในด้านต่างๆ ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ล้วนแต่ยังประโยชน์แก่ชาวไทยโดยถ้วนหน้า ทรงช่วยแบ่งเบาพระราชภารกิจ ทั้งโดยเสด็จตามพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และที่ทรงเสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์เองในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ ทรงเยี่ยมราษฎรในชนบททั่วทุกภูมิภาค อีกทั้งยังทรงเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตท่ามกลางสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยปัญหามากมาย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

พระราชกรณียกิจในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีกว้างขวางครอบคลุมหลายสาขา ทั้งด้านการทหาร การบิน การศึกษา การศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข การเกษตร การต่างประเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พระองค์ทรงมีพระราชดำริในการจัดตั้งโครงการต่างๆ อีกมากมาย โดยคำนึงถึงความสุขสงบให้เกิดแก่ชาวไทยเป็นสำคัญ

ในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พระองค์ทรงเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรมอบให้แก่บัณฑิตด้วยพระองค์เอง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อเหล่ามหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งตลอดมา รัฐบาลจึงประกาศให้วันที่ ๒๘ กรกฎาคมของทุกปี เป็นวันพระราชสมภพแห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท รัชกาลที่ ๑๐ แห่งราชวงศ์จักรี

พิธีถวายชัยมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระปรีชาสามารถทางวิชาการเป็นเลิศ อันมีอาจพรรณาได้ครบถ้วน อีกทั้ง ยังทรงเป็นเอกอัครราชูปถัมภกด้านมรดกวัฒนธรรมไทย ทรงพระปรีชาสามารถทางศิลปะ ดนตรีไทยและวรรณศิลป์เป็นเลิศ

พระราชกรณียกิจอื่นนั้น นอกจากจะทรงพ่อนพระราชภาระพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชแล้ว ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ ทรงแบ่งเบาพระราชภาระมากมายครอบคลุมงานสำคัญ อันเป็นประโยชน์หลักของบ้านเมืองเกือบทุกด้าน ด้วยพระกรุณาธิคุณอันประเสริฐ ที่มีแก่ปวงพสกนิกรชาวไทยเสมอมา ใต้ฝ่าละอองพระบาทยังทรงรับพระราชภาระโครงการต่างๆ อาทิ โครงการฝึกอาชีพในโรงเรียน โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา และทรงพระเมตตาโดยยึดหลักการอนุรักษ์วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ที่ดำเนินงานต่อกิจการทั้งปวงดังประจักษ์อยู่

ในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์นั้น ได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดหอวัฒนธรรม จังหวัดนครสวรรค์ และทรงเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ รวมทั้งสิ้น ๓ ครั้งด้วยกันที่พระองค์ทรงมีพระกรุณาเมตตาต่อชาวมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มาโดยตลอด

วันคล้ายวันพระราชสมภพ ๒ เมษายนของทุกปี ด้วยทรงใส่พระทัยในด้านมรดกวัฒนธรรมไทย รัฐบาลได้ประกาศให้วันเดียวกันนี้เป็นวันอนุรักษ์มรดกไทย เพื่อยกย่อง เชิดชูและเผยแพร่เกียรติคุณ ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยและประชาชนสืบไป

ในรูปแบบขั้นตอนและวิธีการการปฏิบัติงาน พิธีถวายชัยมงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์กำหนดจัดขึ้นนั้น มีลักษณะงานคล้ายกับที่สำนักพระราชวังและที่จังหวัดนครสวรรค์จัดขึ้น โดยอนุโลมจัดกำหนดการเป็น การยึดหลักแนวทางการปฏิบัติงานแบบที่ ๒ จะแบ่งขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

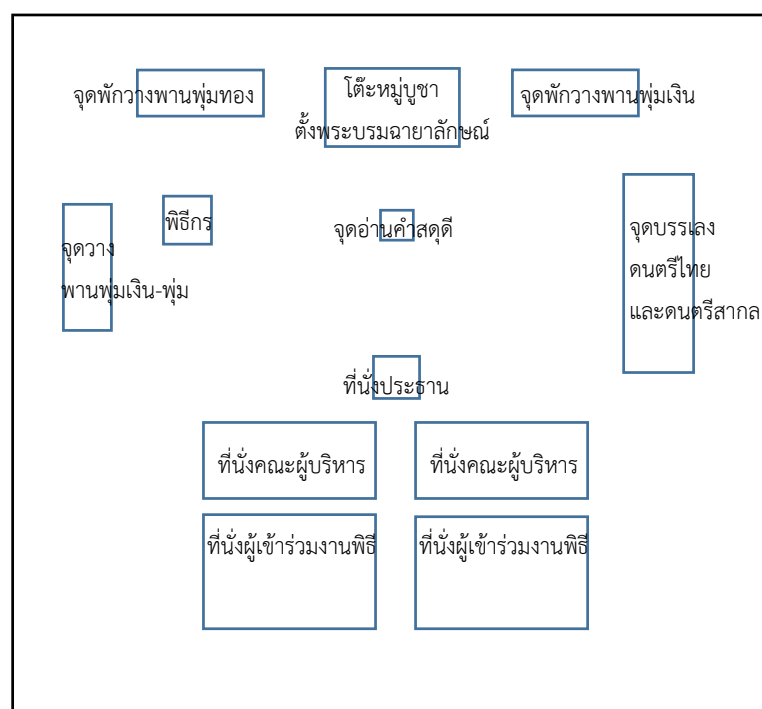
๑. การจัดเตรียมสถานที่

การจัดเตรียมสถานที่พิธีถวายชัยมงคล เถลิงพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีนั้น มีการกำหนดรูปแบบการจัดลักษณะงานเป็นแบบแผนเดียวกัน โดยยึดหลักตามที่สำนักพระราชวังและที่จังหวัดนครสวรรค์จัดขึ้น โดยอนุโลมจัดกำหนดการให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ซึ่งมอบหมายให้กลุ่มงานอาคารสถานที่และบริการของทางสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เป็นผู้ดูแลและจัดเตรียมสถานที่ โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรมเป็นผู้ประสานงาน ออกแบบและกำหนดแผนผังการจัดวางอย่างละเอียด ประกอบไปด้วยส่วนพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

๑.๑ ส่วนพื้นที่ของพิธีการและพิธีกรรม ประกอบด้วยชุดโต๊ะหมู่บูชา จำนวน ๑ ชุด จัดตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ จัดวางพานพุ่มดอกไม้บนโต๊ะหมู่ตัวกลางแถวกลางวางพานกรวยดอกไม้วางบนรูปเทียนแพ ส่วนโต๊ะหมู่ตัวซ้ายและขวาแถวล่างวางไว้สำหรับให้คณะผู้บริหารขึ้นวางพานพุ่มเงินพุ่มทอง จัดเตรียมโต๊ะพักวางพานพุ่มเงิน-พุ่มทองทั้งด้านซ้ายและขวาของบนเวที จัดตั้งโพเดียมไว้กลางปะรำพิธีสำหรับเป็นที่ของประธานอ่านคำสดุดี จัดวางโต๊ะสำหรับลงนามถวายชัยมงคลด้านหน้าซ้ายมือของเวที ในบริเวณเดียวกันจัดชุดโซฟาสำหรับประธานและเก้าอี้ตามความเหมาะสมสำหรับคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาที่เข้าร่วมประกอบพิธีถวายชัยมงคลด้วย

๑.๒ ส่วนพื้นที่สำหรับจัดเตรียมงาน อาทิ จัดวางพานพุ่มเงิน-พุ่มทอง และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องสำหรับมอบในพิธีด้านล่างเวที แทนนิ่งสำหรับนักดนตรีบรรเลงเพลงประกอบ ในลำดับพิธี และจุดควบคุมระบบโปรเจ็คเตอร์ฉายภาพวิดีโอทัศน์ ระบบเครื่องเสียงและลำโพง โดยวางชิดผนังทางด้านใดด้านหนึ่ง

ผังรูปแบบในการจัดสถานที่ปะรำพิธีถวายชัยมงคล

ตัวอย่างการจัดเตรียมสถานที่ และการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์
ในพิธีถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา

ภาพ ๓๑ การจัดสถานที่ การตั้งโต๊ะหมู่และพระบรมฉายาลักษณ์

ภาพ ๓๒ การจัดสถานที่สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี

ภาพ ๓๓ การจัดเตรียมสถานที่
สำหรับบรรเลงดนตรีไทยประกอบพิธี

ภาพ ๓๔ การจัดแถวของนักศึกษาช่วยงาน
ถือพุ่มเงิน-พุ่มทอง

๒. การจัดเตรียมและการจัดตั้งวัสดุอุปกรณ์

การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับจัดตั้งเพื่อประกอบในพิธีถวายชัยมงคล เถลิงพระชนมพรรษาที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้กำหนดออกเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน ซึ่งวัสดุอุปกรณ์มีทั้งแบบที่ยืมจากวัดหรือหน่วยงานต่างๆ และแบบที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรมจัดซื้อและมีอยู่แล้ว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและกำหนดการจัดขึ้น ดังจะขอจำแนก เป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีถวายชัยมงคล

- โต๊ะหมู่บูชา	จำนวน ๑ ชุด
- พระบรมฉายาลักษณ์ ร.๙	จำนวน ๑ บาน
- พานพุ่มดอกไม้ หรือแจกันดอกไม้	จำนวน ๗ พุ่ม
- พานกรวยดอกไม้บนรูปเทียนแพ	จำนวน ๑ พาน
- แฟ้มคำกล่าว พร้อมพานรอง	จำนวน ๑ ชุด
- พรมรอง	จำนวน ๕ ผืน
- โซฟาผู้บริหาร	จำนวน ๑ ชุด
- เก้าอี้สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี	จำนวน ๑๐๐ ตัว
- โต๊ะสำหรับปักวางพานพุ่มเงิน-พุ่มทอง	จำนวน ๔ ตัว
- แท่นนั่งสำหรับดนตรีไทยบรรเลง	จำนวน ๔ ตัว

หมวดวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในฝ่ายพิธีมอบรางวัลพื่อผู้เป็นแบบอย่างที่ดี

- โล่หรือใบประกาศเกียรติคุณ	จำนวน ๖ ชุด
- มालย์สำหรับมอบให้ผู้เป็นแบบอย่างที่ดี	จำนวน ๖ พวง
- โต๊ะสำหรับวางของ	จำนวน ๕ ตัว
- เก้าอี้	จำนวน ๖ ตัว

๓. ขั้นตอนและแนวทางในการดำเนินงาน

กระบวนการขั้นตอนและแนวทางในการดำเนินงานของพิธีถวายชัยมงคล เถลิงพระชนมพรรษา ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้จัดขึ้นนั้น ขอจำแนกขั้นตอนการปฏิบัติงานออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ ขั้นตอนการเตรียมงาน

การจัดทำโครงการ เพื่อเสนอรายการงบประมาณที่ใช้ในโครงการคำขอตั้งงบประมาณต่อคณะผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง โดยภายหลังจากผู้บริหารอนุมัติโครงการเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรมไม่มีเงินทุนสำรองเป็นในการจัดเตรียมงาน จึงจำเป็นต้องทำการยืมเงินจากทางมหาวิทยาลัยฯ เพื่อนำงบประมาณมาดำเนินการดังกล่าวไปพลางก่อน ทั้งนี้ เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินงาน เสร็จแล้วให้ทำเบิกงบประมาณมาคืนให้กับมหาวิทยาลัยฯ ในภายหลังต่อไป

การกำหนดรูปแบบหรือการจัดทำกำหนดการ ซึ่งเป็นการกำหนดลำดับก่อน-หลัง
ของงานพิธีถวายชัยมงคล พร้อมกันนี้ จำเป็นต้องประสานงานส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ จัดทำบันทึก
ข้อความหนังสือภายในมหาวิทยาลัยเพื่อเรียนเชิญประธานในพิธี และผู้ร่วมงาน อาทิ คณะผู้บริหาร
คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาเพื่อเข้าร่วมงานพิธีดังกล่าว บันทึกข้อความขอประสาน
นักศึกษาช่วยงาน การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ อีกทั้ง หนังสือราชการภายนอกมหาวิทยาลัย
เพื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนทั้งสื่อมวลชน ศิษย์เก่าและประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมงานดังกล่าวด้วย

๓.๒ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ตามทีสํานักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้จัดลำดับ
พิธีการก่อน-หลัง โดยใช้กำหนดการนี้กับงานพิธีถวายชัยมงคล เถลิงพระชนมพรรษาของทุกพระองค์
ขออธิบายพิธีการเป็นขั้นตอน ดังนี้

เวลา ๐๘.๓๐ น.

คณะผู้บริหาร คณาจารย์ ข้าราชการพลเรือน เจ้าหน้าที่บุคลากร
นักศึกษา และนักเรียนโรงเรียนสาธิต พร้อมกัน

ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เวลา ๐๙.๐๐ น.

ประกอบพิธีถวายราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติฯ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- พิธีกรเชิญประธานถวายเครื่องสักการะ พานพุ่มเงิน-พุ่มทอง
และเปิดกรวยดอกไม้

- พิธีกรเชิญตัวแทนหัวหน้าศูนย์/สำนักผู้มาร่วมพิธีถวายเครื่องสักการะ
พานพุ่มเงิน -พุ่มทอง ตามลำดับดังนี้

๑. คณบดีคณะครุศาสตร์
๒. คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
๓. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
๔. คณบดีคณะวิทยาการจัดการ
๕. คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๖. ผู้อำนวยการสำนักงานอธิการบดี
๗. ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน
๘. ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ
๙. ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
๑๐. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
๑๑. ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๑๒. ประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการพลเรือน
๑๓. นายกสโมสรอาจารย์และข้าราชการพลเรือน

๑๔. นายกสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

๑๕. นายกสโมสรเจ้าหน้าที่บุคลากร

๑๖. นายกองค์การบริหารนักศึกษา ภาคปกติ

๑๗. นายกองค์การบริหารนักศึกษา ภาค กศ.บป.

- พิธีกรเชิญประธานกล่าวถวายราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติ

(เมื่อประธานกล่าวจบ ทุกคนถวายความเคารพ)

- ผู้เข้าร่วมพิธีทุกคน ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี

(เมื่อร้องเพลงจบ ทุกคนถวายความเคารพ)

(กรณีพระบรมวงศานุวงศ์ที่มีศักดิ์ต่ำกว่าสมเด็จพระบรมราชินี

ให้ใช้เพลงมหาชัย เป็นเพลงเกียรติยศ)

- รำถวายพระพร

เป็นอันเสร็จพิธีถวายชัยมงคล

หากมีกิจกรรมมอบใบประกาศเกียรติคุณ เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ

เนื่องในโอกาสต่างๆ ให้จัดในลำดับต่อไป ดังนี้

- พิธีกรอ่านประวัติพ่อหรือแม่ผู้เป็นแบบอย่างของมหาวิทยาลัยและคณะ
หรือประวัติผู้แต่งกายด้วยผ้าไทยในทุกโอกาสตามความเหมาะสม

- พิธีกรเชิญประธานมอบเกียรติบัตรให้พ่อหรือแม่ผู้เป็นแบบอย่าง
ของมหาวิทยาลัยและคณะ หรือบุคคลตัวอย่างด้านผู้แต่งกายด้วยผ้าไทย

- พิธีกรเชิญลูกของพ่อหรือแม่ผู้เป็นแบบอย่างของมหาวิทยาลัยและคณะ
มอบพวงมาลัยให้พ่อ (ผู้เข้าร่วมพิธีทุกคน ร่วมร้องเพลงไครหนอ)

- เป็นอันเสร็จพิธีมอบรางวัล

พิธีกรเชิญเยี่ยมชมซุ้มนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติฯ

และร่วมลงนามถวายชัยมงคล

๓.๓ ขั้นตอนการสรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากการประกอบพิธีการและพิธีกรรมงานพิธีถวายชัยมงคล เฉลิมพระชนมพรรษา
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เติ้จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี ที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้จัดขึ้นนั้น
ซึ่งภายหลังการจัดงานพิธีการและพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้รวบรวมเป็นเอกสารจัดทำสรุปเล่ม
รายงานผลการดำเนินงาน พร้อมผลสำรวจความพึงพอใจในการจัดงานดังกล่าวแนบไว้ด้วยแล้ว

ส่วนที่ ๓

ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม

ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไทย

ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไทย

ชาติไทยเจริญรุ่งเรืองมาช้านาน ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลายหลายในสังคมไทย เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในรูปของความเชื่อ ศีลธรรมจริยธรรม ค่านิยม แนวความคิด รวมทั้ง พิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมไทยเรานั้นมีมากมาย ล้วนเป็นมรดกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสังคม นับว่าคนไทยในปัจจุบันโชคดีที่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่งดงามไว้ปฏิบัติ เป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลานได้สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้

คำว่า **ขนบธรรมเนียม** ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า น. แบบอย่าง ที่นิยมกันมา ส่วนคำว่า **ประเพณี** ให้ความหมายว่า น. สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี **ขนบธรรมเนียมประเพณี** จึงหมายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เลือกปฏิบัติ ตามค่านิยมในทางที่ดีงาม และเป็นที่ประสงค์ของคนส่วนใหญ่ โดยปฏิบัติสืบทอดกันเรื่อยมาจนกลายเป็น ความเชื่อว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละสังคม แตกต่างกันไป หากสังคมใดอยู่ใกล้ชิดกัน ประเพณีย่อมคล้ายคลึงกันได้ เพราะมีการไปมาหาสู่กัน ทำให้ประเพณีเลื่อนไหลกันได้ ซึ่งประเพณีของสังคมยังเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมอีกด้วย

ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม เป็นแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันที่ปฏิบัติกันมา จนเคยชินแต่ต้องไม่ขัดแย้งกัน เป็นเรื่องของทุกคนควรทำแม้มีผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิดก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่อาจถูกตำหนิได้ว่าไม่มีมารยาท ไม่รู้จักกาลเทศะ เช่น การแต่งกาย การรับประทานอาหาร มารยาท การเข้าสังคม เป็นต้น ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมสามารถแยกลักษณะออกเป็น ๖ ประเภท คือ

๑. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตหรือส่วนบุคคล เป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวโดยเฉพาะ อาทิ การเกิด การบวช การศึกษาเล่าเรียน การแต่งงาน การตายหรืองานศพ เป็นต้น

๒. ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลหรือสังคมส่วนร่วม เป็นขนบธรรมเนียมที่ทุกคนในชาติต้องกระทำ ร่วมกัน อาทิ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันปีใหม่ เป็นต้น

๓. ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในวันสำคัญทางศาสนา โดยศาสนิกชน พร้อมใจกันไปร่วมงาน อาทิ งานทอดกฐิน วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น

๔. ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพหรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นขนบธรรมเนียมที่เกิดจากความเชื่อ เกี่ยวกับอาชีพท้องถิ่น อาทิ ประเพณีแห่นางแมว ประเพณีสู้วัวกระทิง ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นต้น

๕. พระราชพิธี เป็นงานที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งตามพระราชประเพณี โดยพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจนั้นๆ หรือโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ ไปปฏิบัติแทนพระองค์ อาทิ การถวายผ้าพระกฐินหลวง พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีฉัตรมงคล เป็นต้น

๖. รัฐพิธี เป็นงานที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้กำหนดจัดขึ้น เพื่อจัดเฉลิมฉลองงานระดับชาติ อาทิ งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา งานถวายบังคมพระบรมราชานุสาวรีย์

ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยทุกท้องถิ่นหรือทุกภูมิภาค มีความสำคัญต่อคนไทยในแต่ละภาค กล่าวคือ ภาคกลาง เช่น ประเพณีอัฐมพระดำน้ำ ประเพณีวิ่งควาย ตักบาตรเทโว ทำขวัญข้าว เป็นต้น ภาคใต้ เช่น ประเพณีบุญเดือนสิบ ประเพณีชักพระ ประเพณีวิ่งเปรต ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นต้น ภาคเหนือ เช่น ประเพณีรดน้ำคำหัว ประเพณีปอยส่างลอง ประเพณีเป็ง เป็นต้น และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีผีตาโชน เป็นต้น ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มี วัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ควรส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดก ของสังคมสืบไป

ความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม ล้วนแสดงให้เห็นความคิดและความเชื่อที่สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่และความเป็นมาที่สำคัญ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมไทย ดังนั้น ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวไทย ดังนี้

๑. ความเป็นสิริมงคล ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยนั้น ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและ พราหมณ์ พิธีกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานั้น เป็นความเชื่อเรื่องของความเป็นมงคลแก่ชีวิต

๒. ความสามัคคี ความเสียสละ ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องฝึกจิตใจให้รู้จักเป็นผู้เสียสละ จะเห็นได้จากงานบุญต่างๆ มักเกิดการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน เช่น การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย ทำให้เกิดความรักความสามัคคี เป็นต้น

๓. การมีสัมมาคารวะ ถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอย่างหนึ่ง แสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน อ่อนโยนความมีมารยาทไทย

๔. ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ช่วยทำให้คนไทยอยู่ในกรอบที่ดีงาม ถือว่าเป็นเครื่องกำหนด พฤติกรรมได้อย่างหนึ่ง

๕. ขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจะแตกต่างกัน แต่ทุกคนก็มีความรู้สึก ว่าทุกคนเป็นคนไทย ความเป็นชาติเดียวกัน และสามารถบ่งบอกถึงความเป็นมาของชาติได้

ในส่วนของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้กำหนดขนบธรรมเนียม ประเพณีนิยมตามแบบที่ได้รับจากการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากคนรุ่นเก่าถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ โดยใช้ขอบข่าย ของคำว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม ที่เคยยึดถือปฏิบัติเสมอมา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุน และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมให้คงอยู่คู่สังคมไทยสืบไป สำนักศิลปะและวัฒนธรรม จึงได้รณรงค์โดยกำหนดค่านิยมทางสังคมสำหรับให้คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์นำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน มีความพร้อมเพียงและปฏิบัติให้เป็นทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดีทั้งแก่ตนเอง มหาวิทยาลัย และขยายผลที่สั่งสมต่อไปสู่สังคมในวงกว้าง

ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไทย ที่ทางสำนักศิลปะ และวัฒนธรรมได้กำหนดขึ้น ต้องการให้เห็นเป็นธรรมเนียมการดำเนินชีวิตด้านขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม ของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร และนักศึกษาภายในรั้วมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยขอมุ่งเน้น พัฒนาใน ๓ ด้าน ประกอบด้วย

๑) ด้านการแต่งกาย

การสวมใส่ผ้าไทยในทุกโอกาสตามความเหมาะสม อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ วัน ซึ่งสำนักศิลปะ และวัฒนธรรมได้กำหนดให้ร่วมกันสวมใส่ผ้าไทยพร้อมเพรียงกันในทุกวันศุกร์ ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนความเป็น เอกลักษณ์ของชาติไทย ส่งเสริมให้เกิดรายได้ภายในท้องถิ่น และยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทย

๒) ด้านการกราบ การไหว้

เป็นการแสดงความเคารพตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ซึ่งสำนักศิลปะและวัฒนธรรม จึงขออนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดการกราบ การไหว้ แบบถูกต้องตามหลักวิธี สำหรับนำไปใช้ ในชีวิตประจำวัน โดยรวบรวมเนื้อหาให้ศึกษาถึงขั้นตอนกันต่อไป

และ ๓) ด้านมารยาทในการเข้าสังคม

เพื่อให้รู้จักการวางตัว สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะประจำตัวของบุคคล อันได้แก่ ความมีสัมมาคารวะ ความสุภาพอ่อนน้อม ความมีระเบียบวินัยและพฤติกรรมอันดีงามในรูปแบบต่างๆ ที่จำเป็นต้องศึกษาถึงกฎ กติกา มารยาทในการเข้าสังคมร่วมกัน

ในลักษณะของขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไทย สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ได้ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ของกระทรวงวัฒนธรรมเป็นหลักสำคัญ เพื่อใช้ในการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นมาตรฐานสากล สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

การแต่งกาย

คนไทยมีการแต่งกายซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยมาเป็นเวลาช้านาน และได้มีวิวัฒนาการของเครื่องแต่งกายมาตามลำดับ โดยได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมการแต่งกายของต่างประเทศเข้ามาในรูปแบบต่างๆ จนถึงปัจจุบันคนไทยยังคงยึดถือปฏิบัติด้านการแต่งกายอันเป็นที่ยอมรับถึงแนวทางการแต่งกายแบบสากลตามโอกาส ตามกาลเทศะและความเหมาะสมเสมอมา

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในฐานะตัวแทนด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม และสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางสนับสนุนให้คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรได้ร่วมกันแต่งกายและสวมใส่ผ้าไทยในทุกโอกาสตามความเหมาะสมอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ วัน ซึ่งสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้กำหนดให้ร่วมกันสวมใส่ผ้าไทยโดยพร้อมเพรียงกันในทุกวันศุกร์ และในโอกาสงานพิธีการสำคัญๆ อาทิ งานวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ เป็นต้น อีกทั้ง ยังได้สนับสนุนให้นักศึกษาแต่งกายด้วยชุดนักศึกษาตามระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้

๑. ชุดเครื่องแต่งกายผ้าไทยของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร เพื่อใช้สวมใส่ในการปฏิบัติงานหรือเข้าร่วมในงานพิธีการสำคัญๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์กำหนด

๑.๑ ชุดผ้าไทยสำหรับผู้ชาย ยังไม่มีรูปแบบเป็นทางการ แต่ปัจจุบันได้รับแบบเสื้อพระราชทานของชายไทย สำหรับใช้สวมใส่ควบคู่กับกางเกงสีสุภาพหรือสีเดียวกันกับเสื้อ อันเป็นเอกลักษณ์และเป็นแบบที่นิยมสวมใส่ในโอกาสต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ชุดไทยแขนสั้น ใช้สีเรียบจางหรือมีลวดลายสุภาพ สวมใส่ในโอกาสธรรมดาทั่วไป หรือในการปฏิบัติงาน หรือในโอกาสพิธีการกลางวัน และอาจใช้สีเข้มได้ในโอกาสพิธีการเวลากลางคืนได้

ภาพ ๓๕ แบบเสื้อสุภาพบุรุษแขนสั้น

- ชุดไทยแขนยาว ใช้สีเรียบจางหรือมีลวดลายสุภาพ สวมใส่ในโอกาสพิธีการเวลากลางวัน และอาจใช้สีเข้มในโอกาสพิธีการเวลากลางคืน

ภาพ ๓๖ แบบเสื้อสุภาพบุรุษแขนยาว

- ชุดไทยแขนยาวมีผ้าคาดเอว ใช้ในโอกาสพิธีการที่สำคัญมากๆ
- ชุดในโอกาสไปงานศพ ให้สวมใส่เสื้อแขนสั้นหรือแขนยาวสีขาว กางเกงสีดำหรือสีขาวทั้งชุด หรือสีดำทั้งชุด

ภาพ ๓๗ แบบเสื้อสุภาพบุรุษแขนยาวมีผ้าคาดเอว

๑.๒ ชุดผ้าไทยสำหรับผู้หญิง มีการพระราชทาน **ชุดไทยพระราชนิยม** เป็นชื่อเรียก เครื่องแต่งกายแบบไทยของสุภาพสตรี ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชดำริ ให้ออกแบบ ทรงมีพระราชวินิจฉัยและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งชื่อชุดไทยประยุกต์ ทั้ง ๘ แบบ สำหรับนำไปสวมใส่และเพื่อเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายชุดประจำชาติของสตรีไทย ไว้ใช้ในโอกาสต่างๆ ซึ่งมิได้ทรงกำหนดบังคับให้ชุดไทยประยุกต์ดังกล่าวเป็นแบบแผนเครื่องแต่งกายที่สุภาพสตรีไทยทุกคนต้องแต่ง เพียงแต่ทรงมีพระราชนิยมทรงฉลองพระองค์แบบต่างๆ นั้น ซึ่งชุดไทยประยุกต์ ทั้ง ๘ แบบที่กล่าวมานั้น ประกอบด้วย

- ชุดไทยเรือนต้น คือ ชุดไทยลำลอง ใช้ผ้าฝ้ายหรือผ้าไหม มีลายริ้วตามขวางหรือตามยาว หรือใช้ผ้าเกลี้ยงมีเชิงขึ้นยาวจรดข้อเท้า ป้ายหน้า เสื้อใช้ผ้าสีตามริ้วขึ้นหรือเชิงขึ้น จะตัดกับขึ้นหรือสีเดียวกันก็ได้ เสื้อคอละท่อนกับขึ้น แขนสามส่วนกว้างพอสบาย ผ่าอก ดุมห้าเม็ด คอกลมตื้นๆ ไม่มีขอบตั้ง เหมาะใช้แต่งไปในงานที่ไม่เป็นพิธีและต้องการความสบาย เช่น ไปงานกฐินต้นหรือเที่ยวเรือ เทียนน้ำตก

ภาพ ๓๘ แบบชุดไทยเรือนต้น

- ชุดไทยจิตรลดา คือ ชุดไทยพิธีกลางวัน ใช้ผ้าไหมเกลี้ยง มีเชิง หรือเป็นยกดอกทั้งตัวก็ได้ ตัดแบบเสื้อคนละท่อนกับซิ่น ซิ่นยาว ป้ายหน้าอย่างแบบลาลอง เสื้อแขนยาว ผ่าอก คอกลม มีขอบตั่งน้อยๆ ใช้ในงานที่ผู้ชายแต่งเต็มยศ เช่น รับประทานของพระประเทศที่มาเยือนอย่างเป็นทางการที่สนามบิน ผู้แต่งไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แต่เนื้อผ้าควรงดงามให้เหมาะสมโอกาส

ภาพ ๓๙ แบบชุดไทยจิตรลดา

- ชุดไทยอมรินทร์ คือ ชุดพิธีตอนค่ำ ใช้ผ้ายกไหมที่มีทองแกม หรือยกทองทั้งตัว เสื้อคนละท่อนกับซิ่น ไม่มีเข็มขัด ถ้าเป็นผู้สูงอายุจะใช้คอกลมกว้างๆ ไม่มีแขนขอบตั่ง แขนสามส่วนก็ได้ เพราะความสวยงามอยู่ที่เนื้อผ้า และเครื่องประดับที่จะใช้ให้เหมาะสมกับงานเลี้ยงรับรอง ไปดูละคร ในตอนค่ำและงานเฉพาะในพระราชพิธีสวนสนามในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ผู้แต่งชุดไทยอมรินทร์ ประดับเครื่องอิสริยาภรณ์

ภาพ ๔๐ แบบชุดไทยอมรินทร์

- ชุดไทยบรมพิมาน คือ ชุดไทยพิธีตอนค่ำ ใช้ผ้าไหมยกดอก หรือยกทองมีเชิงหรือยกทั้งตัวก็ได้ ตัดเสื้อและซิ่นแบบติดกัน ซิ่นมีจีบ ข้างหน้ามีชายพก ยาวจรดข้อเท้า คาดเข็มขัดไทย เสื้อแขนยาว คอกลมมีขอบตั่ง ผ่าด้านหลังหรือด้านหน้าก็ได้ ใช้เครื่องประดับตามสมควร แบบนี้เหมาะสำหรับผู้มีรูปร่างสูงบาง สำหรับใช้ในงานเต็มยศและครึ่งยศ เช่น งานอุทยานสโมสรหรืองานพระราชทานเลี้ยงอาหารอย่างเป็นทางการในคืนที่มีอากาศเย็น ผู้แต่งชุดไทยบรมพิมาน ประดับเครื่องอิสริยาภรณ์

ภาพ ๔๑ แบบชุดไทยบรมพิมาน

- ชุดไทยจักรี คือ ชุดไทยประกอบสไบเฉียง ใช้ผ้ายกมีเชิงหรือยกทั้งตัว ซิ่นมีจีบยกข้างหน้า มีชายพก ใช้เข็มขัดไทยคาด ท่อนบนเป็นสไบ จะเย็บให้ติดกับซิ่นเป็นท่อนเดียวกัน หรือจะมีสไบหม่ต่างหากก็ได้ เปิดบ่าข้างหนึ่งชายสไบคลุมไหล่ ทั้งชายด้านหลังยาวพอสมควร ความสวยงามอยู่ที่เนื้อผ้า การเย็บ และรูปทรงของผู้สวมใส่ ใช้เครื่องประดับงดงามสมโอกาสในเวลาค่ำคืน

ภาพ ๔๒ แบบชุดไทยจักรี

- ชุดไทยดุสิต คือ ชุดไทยคอกว้างไม่มีแขน ใช้ในงานกลางคืน แทนชุดราตรีแบบตะวันตก ตัวเสื้ออาจเย็บติดหรือแยกคนละท่อนกับชั้น ชิ้นใช้ผ้าไหมยกเงินหรือยกทองอย่างแบบไทยอมรินทร์ ไทยบรมพิมาน และ ไทยจักรี ตัวชั้นยาวมีจีบยกข้างหน้าและชายพกใช้เข็มขัด ผิดกันตรงตัวเสื้อ คือเป็นเสื้อไม่มีแขน คอด้านหน้าและหลังต่ำเล็กน้อยผาด้านหลังตัวเสื้อ ปักเป็นลวดลายด้วยไข่มุกลูกปัดหรือเลื่อม ฯลฯ ใช้ในงานพระราชพิธีที่กำหนดให้แต่งกายเต็มยศ ผู้แต่งอาจใช้เครื่องประดับแบบไทยหรือตะวันตก ตามควรแก่โอกาส

ภาพ ๔๓ แบบชุดไทยดุสิต

- ชุดไทยจักรพรรดิ คือ ชุดไทยห่มสไบคล้ายไทยจักรี แต่ว่ามี ลักษณะเป็นพิธีทองมากกว่า ท่อนบนมีสไบจีบรองสไบทับ ปักเต็มยศบน สไบชั้นนอก ตัวชั้นใช้ผ้าไหมหรือยกทอง เอวจีบ ข้างหน้ามีชายพกห่มแพร จีบแบบไทย สีสดกับผ้านุ่งเป็นชั้นที่หนึ่งก่อน แล้วใช้ผ้าห่มปกอย่างสตรี บรรดาศักดิ์สมัยโบราณห่มทับแพรจีบอีกชั้นหนึ่ง ตกแต่งด้วยเครื่องประดับ อย่างสวยงาม ใช้สวมในพระราชพิธีหรืองานพิธีต่างๆ ที่ยิ่งใหญ่ระดับชาติ

ภาพ ๔๔ แบบชุดไทยจักรพรรดิ

- ชุดไทยศิวาลัย คือ ชุดไทยที่มีลักษณะเหมือนชุดไทยบรม พิมาน แต่ว่าห่มสไบปักทับเสื้ออีกชั้นหนึ่ง ชิ้นใช้ผ้าไหมหรือยกทอง เอวจีบ มี ชายพก ตัวเสื้อใช้ผ้าสีทองเหมือนสีเนื้อ ตัดแบบแขนยาวคอกกลมผ่าหลัง เย็บ ติดกับผ้าชั้นคล้ายแบบไทยบรมพิมานห่มฟ้าปักลายไทยอย่างแบบไทย จักรพรรดิ โดยไม่ต้องมีแพรจีบรองพื้นก่อน ผู้แต่งใช้ในงานพระราชพิธีหรือ งานพิธีเต็มยศเหมาะแก่การใช้แต่งช่วงอากาศเย็น

ภาพ ๔๕ แบบชุดไทยศิวาลัย

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ขอเชิญชวนคณะอาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรทุกท่าน
แต่งกายด้วยผ้าไหม ผ้าทอ ผ้าฝ้าย หรือผ้าไทย
ในทุกวันศุกร์
และใช้เลขไทยในทุกโอกาสตามความเหมาะสม

ร่วมสนุกกับกิจกรรมโดนใจ เพียงส่งภาพถ่ายผู้แต่งกายด้วยผ้าไทย
และรับของที่ระลึก ได้ที่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. ๐๓๓๕ มือถือ ๐๘ ๑๐๔๑ ๕๔๒๔

องค์ความรู้

๑. การแต่งกายด้วยผ้าไทย เป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย
๒. การใช้ผ้าไทย จะช่วยส่งเสริมให้เกิดรายได้ภายในท้องถิ่น
๓. ภูมิปัญญาผ้าไทย ออกแบบมาให้เหมาะสมกับภูมิประเทศของไทย
๔. การแต่งกายด้วยผ้าไทย จึงเป็นการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไทย

ลายผ้า..ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ภาพ ๔๖ ป้ายเชิญชวนคณะอาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์สวมใส่ผ้าไทย

๒. ชุดเครื่องแต่งกายของนักศึกษา

ระเบียบมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
พ.ศ. ๒๕๕๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๒) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๗ ประกอบกับมติสภามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในคราวประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๙ สภามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้ เรียกว่า “ระเบียบมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๙”

ข้อ ๒ ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๙ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๔ และให้ใช้ฉบับนี้แทน

ข้อ ๔ บรรดา ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใด ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๕ ในระเบียบนี้

“มหาวิทยาลัย” หมายความว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

“สภามหาวิทยาลัย” หมายความว่า สภามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

“อธิการบดี” หมายความว่า อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

“รองอธิการบดี” หมายความว่า รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

“คณบดี” หมายความว่า คณบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

“นักศึกษา” หมายความว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ข้อ ๖ การแต่งกายของนักศึกษา กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

(๑) การแต่งกายของนักศึกษาหญิงในโอกาสปกติ

(ก) เสื้อเชิ้ตสีขาวปกปลายแหลม แขนสั้นความยาวเหนือข้อศอก ห้ามพับแขน เนื้อผ้าเกลี้ยง เนื้อผ้าไม่ยืดและไม่บาง ผ่าอกตลอด ติดกระดุมโลหะตรามหาวิทยาลัยห้าเม็ด ไม่มีกระเป๋าทัวเสื้อขนาดพอเหมาะตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด ไม่จับเกล็ด และไม่ติดลูกไม้ ติดเข็มมหาวิทยาลัยที่อกเสื้อด้านซ้าย ความยาวของเสื้อสามารถใส่ไว้ในกระโปรงได้สะดวก

(ข) กระโปรงสีดำหรือสีกรมท่า ไม่ใช่ผ้ายีนส์และไม่ใช่ผ้าลูกไม้ แบบเรียบสุภาพตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด ความยาวของกระโปรงนักศึกษาให้อยู่ระดับเข่า

(ค) สายเข็มขัดหนังสีดำ หัวเข็มขัดตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด
 (ง) รองเท้าคัทชูหนังหรือหนังเทียมสีดำ ส้นสูงไม่เกินห้าเซนติเมตร หรือรองเท้าผ้าใบสีดำ หรือสีขาว ไม่มีลวดลาย

(๒) การแต่งกายของนักศึกษาหญิงในโอกาสพิเศษ

(ก) เสื้อเจ็ดสีขาวยกปลายแหลม เหมือนการแต่งกายในโอกาสปกติ กัดกระดุมคอติดเครื่องหมายมหาวิทยาลัย

(ข) กระโปรงเข็มขัด รองเท้าและถุงเท้าเหมือนการแต่งกายในโอกาสปกติ

(๓) การแต่งกายของนักศึกษาชายในโอกาสปกติ

(ก) เสื้อเจ็ดสีขาวยาวสั้นหรือแขนยาว ผ่าอกตลอด ไม่พับแขน ไม่ใช้ผ้ายัด ไม่มีลวดลาย เนื้อผ้าหนา ตัวเสื้อขนาดพอเหมาะตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนดใส่ชายเสื้อไว้ในกางเกงและผูกเนกไทตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด

(ข) กางเกงขายาวสีดำหรือสีกรมท่า ไม่ใช้ผ้ายีนส์ เนื้อผ้าไม่มีลวดลาย ตัดแบบเรียบสุภาพ

(ค) สายเข็มขัดหนังสีดำ หัวเข็มขัดตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด

(ง) รองเท้าคัทชูหนังหรือหนังเทียมสีดำ หรือรองเท้าผ้าใบสีดำ ถุงเท้าสีดำ

(๔) การแต่งกายของนักศึกษาชายในโอกาสพิเศษ

(ก) เสื้อเจ็ดสีขาวยาวตามรูปแบบการแต่งกายในโอกาสปกติ แต่เป็นแขนยาวเท่านั้นและผูกเนกไทตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด

(ข) กางเกงตามรูปแบบเข็มขัด รองเท้า และถุงเท้าเหมือนการแต่งกายในโอกาสปกติ

(ค) สายเข็มขัดหนังสีดำ หัวเข็มขัดตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด

(ง) ถุงเท้าสีดำ และรองเท้าคัทชูหนังหรือวัสดุหนังเทียมสีดำ

(๕) ชุดกีฬาสำหรับใช้ในวิชาเฉพาะ

(ก) ชุดกีฬา ตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด

(ข) ถุงเท้าสีขาว รองเท้าผ้าใบสีขาวหรือสีดำ ไม่มีลวดลาย ทรงสุภาพ

(๖) นักศึกษาที่แต่งกายตามข้อกำหนดของศาสนาใด อนุโลมให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาสนานั้น

(๗) ผอม หน้า และเครื่องประดับ

(ก) นักศึกษาหญิง ผอมสี่เหลี่ยม ทรงแบบเรียบร้อย ถ้าไว้ผมยาวต้องรวบให้เรียบร้อย แต่งหน้าให้เรียบไม่ฉูดฉาด ไม่ใช้เครื่องประดับที่มีค่าหรือไม่เหมาะสม

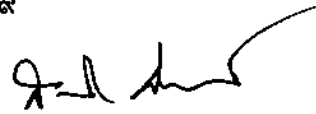
(ข) นักศึกษาชาย ต้องตัดผมแบบเรียบ ผอมสี่เหลี่ยม ทรงแบบเรียบ ไม่ไว้หนวดเครา และไม่ใส่เครื่องประดับที่มีค่าหรือไม่เหมาะสม

(๘) การแต่งกายในการเรียนวิชาพลศึกษา การเรียนภาคปฏิบัติการ และการฝึกภาคสนาม หรืออื่นๆ ให้เป็นไปตามประกาศของมหาวิทยาลัย

ข้อ ๗ ให้อธิการบดี หรือรองอธิการบดีที่ได้รับมอบหมายและคณะเป็นผู้กำกับดูแลให้นักศึกษาปฏิบัติตามระเบียบนี้

ข้อ ๘ ให้อธิการบดีรักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ โดยให้มีอำนาจออกประกาศหรือคำสั่ง เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบนี้ และเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดในกรณีเกิดปัญหาจากการใช้ระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

(ศาสตราจารย์สมบัติ ชำรงธัญวงศ์)

นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภาพ ๔๗ ป้ายเชิญชวนนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์แต่งกายด้วยชุดนักศึกษา

การกราบ การไหว้

การกราบไหว้ เป็นอิริยาบถที่มีมือทั้งสองข้างประนมนิ้วชิดกัน ปลายนิ้วจรดกันไม่ให้ปลายนิ้วแยกออกจากกัน ถือเป็นกิจกรรมารยาทที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ไทย อีกทั้ง ยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะประจำตัวของบุคคล อันได้แก่ ความมีสัมมาคารวะ ความสุภาพ ความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเคารพยกย่องให้เกียรติผู้อื่น การกราบไหว้จึงเป็นวิธีที่ใช้ในการแสดงความเคารพที่อยู่คู่กับของคนไทยมาช้านาน ในที่นี้ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ขอจำแนกอิริยาบถของการกราบไหว้ออกเป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่ การกราบ และการไหว้ เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาและสามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมแก่เหตุการณ์ สถานที่และเวลาที่ควรประพฤติปฏิบัติ กล่าวคือ

๑. การกราบ

การกราบ เป็นการแสดงความเคารพด้วยวิธีการนั่ง ประนมมือขึ้นเสมอหน้าผาก แล้วน้อมศีรษะลงจรดพื้นหรือจรดมือ ณ ที่ใดที่หนึ่ง แล้วน้อมศีรษะลงบนมือนั้น เช่น กราบลงบนตักก็อนุโลมถือว่าเป็นกราบ ถ้าหมอบแล้วน้อมศีรษะจรดมือที่ประนมถึงพื้น เรียกว่า หมอบกราบ เป็นต้น การกราบมี ๒ ลักษณะคือการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ และการกราบผู้ใหญ่

๑.๑ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์

ใช้กราบพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ หมายถึง การที่ให้อวัยวะทั้ง ๕ กล่าวคือ เข่าทั้ง ๒ ข้าง มือทั้ง ๒ ข้าง และหน้าผาก ให้จรดพื้น การกราบจะมี ๓ จังหวะ และจะต้องนั่งอยู่ในท่าเตรียมกราบ

ชาย นั่งคุกเข่าปลายเท้าตั้ง นั่งบนส้นเท้า มือทั้งสองวางบนหน้าขาทั้งสองข้าง เรียกว่า ท่าเทพบุตร
หญิง นั่งคุกเข่าปลายเท้าราบ นั่งบนส้นเท้า มือทั้งสองวางบนหน้าขาทั้งสองข้าง เรียกว่า ท่าเทพธิดา
จังหวะที่ ๑ เรียกว่า อัญชลี ยกมือขึ้นประนมระหว่างอก ปลายนิ้วชิดกันตั้งขึ้นแนบตัวไม่กางศอก
จังหวะที่ ๒ เรียกว่า วันนา ยกมือขึ้น พร้อมกับก้มศีรษะ โดยให้ปลายนิ้วชี้จรดหน้าผาก
จังหวะที่ ๓ เรียกว่า อภิวาท ทอดมือลงกราบ ให้มือและแขนทั้งสองข้างลงพร้อมกัน มือคว่ำห่างกันเล็กน้อย พอให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างมือได้

ชาย ให้กางศอกทั้งสองข้างลง ต่อจากเข่าขนานไปกับพื้น หลังไม่โก่งงอ

หญิง ให้ศอกทั้งสองข้างคร่อมเข่าเล็กน้อย

เมื่อทำสามจังหวะให้ครบสามครั้ง แล้วยกมือขึ้น จบโดยให้ปลายนิ้วชี้จรดหน้าผาก แล้วปล่อยมือลงวางบนหน้าขาทั้งสองข้าง การกราบไม่ควรให้ช้าหรือเร็วเกินไป

๑.๒ การกราบผู้ใหญ่

ใช้กราบผู้ใหญ่ที่อาวุโสกว่าตัวเรา รวมทั้ง ผู้มีพระคุณ ได้แก่ บิดา มารดา ครู-อาจารย์และผู้ที่เราเคารพนับถือ กราบเพียงครั้งเดียว โดยที่ผู้กราบทั้งชายและหญิงนั่งพับเพียบ ทอดมือทั้งสองข้างลงพร้อมกัน ให้แขนทั้งสองคร่อมเข่าที่อยู่ด้านล่างเพียงเข่าเดียว มือประนม ค้อมตัวลงให้หน้าผากแตะส่วนบนของมือที่ประนม ในขณะที่กราบไม่ควรกระดกนิ้วหัวแม่มือขึ้นรับหน้าผาก

๒. การไหว้

การไหว้ เป็นการแสดงความเคารพด้วยวิธีการยืนหรือนั่งอยู่ ประนมมือขึ้นเสมอหน้าอก แล้วน้อมศีรษะลงจรดมือ แล้วค้อมตัวลง การไหว้มี ๓ ลักษณะคือ การไหว้พระรัตนตรัยหรือพระสงฆ์ การไหว้บิดา มารดา ครูอาจารย์หรือญาติผู้ใหญ่ และการไหว้บุคคลผู้ที่เคารพนับถือทั่วไป

๒.๑ การไหว้พระรัตนตรัยหรือพระสงฆ์

นิยมแสดงความเคารพพระรัตนตรัยด้วยการไหว้ เมื่อนั่งเก้าอี้หรือนั่งอยู่ เมื่อพนมมือแล้ว ให้งอเข่าขึ้นจรดหน้าผาก ปล่อยให้ปลายนิ้วมือจรดระหว่างคิ้วค้อมศีรษะ ลงให้ปลายนิ้วจรดต้นผม แพนมมือให้ชิดหน้าผาก ค้อมตัวให้มาก ผู้ชายให้ยื่นส้นเท้าชิด ปลายเท้าแยกเล็กน้อย ผู้หญิงให้ก้าวขาขาออกไปข้างหน้าเล็กน้อยแล้วย่อตัวไหว้

๒.๒ การไหว้บิดามารดา ครูอาจารย์ และญาติผู้ใหญ่

ให้พนมมือน้อยขึ้นจนนิ้วหัวแม่มือจรดปลายจมูก ปลายนิ้วชี้จรดระหว่างคิ้ว ผู้ชายค้อมตัวลงเล็กน้อย ผู้หญิงก้าวขาขาไปข้างหน้าเล็กน้อยแล้วย่อตัวลงแต่พองาม

๒.๓ การไหว้บุคคลผู้ที่เคารพนับถือทั่วไป

ให้พนมมือเออปลายนิ้วแม่มือจรดปลายคาง นิ้วชี้จรดปลายจมูกก้มหน้าเล็กน้อยพองาม การไหว้ซึ่งกันและกันนั้น นิยมปฏิบัติเพื่อความเหมาะสมแก่ชั้นและวัยของบุคคลนั้นๆ มี ๓ แบบ คือ

๒.๓.๑ การไหว้บุคคลผู้มีอายุมากกว่า หรือผู้ใหญ่ที่อาวุโสกว่า

สำหรับผู้ผู้น้อยปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ โดยถือหลักมีชาติกำเนิดสูงกว่า มีคุณธรรมความดีได้รับยกย่องให้เป็นผู้ปกครอง บังคับบัญชา และมีอายุแก่กว่าตน การไหว้นิยมยกกระพุ่มมือขึ้นไหว้ให้ปลายนิ้วชี้อยู่ระหว่างคิ้วนิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่บนตั้งจมูกพร้อมกับก้มศีรษะน้อมตัวลงพองาม สายตามองดูท่านด้วยความเคารพอ่อนน้อมถ่อมตน

๒.๓.๒ การไหว้บุคคลผู้มีอายุเสมอกัน

นิยมยกมือกระพุ่มขึ้นไหว้ ให้ปลายนิ้วชี้อยู่ที่ตั้งจมูก นิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่ที่คางก้มศีรษะเล็กน้อยสายตามองกันและกัน ด้วยความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน

๒.๓.๓ การไหว้บุคคลผู้มีอายุน้อยกว่า

เป็นวิธีสำหรับผู้ใหญ่รับไหว้ผู้น้อย นิยมยกมือกระพุ่มมือขึ้นประนมระดับอก ตั้งอยู่ระหว่างส่วนล่างของหน้า ให้ปลายนิ้วชี้ตั้งขึ้นอยู่ที่ปลายจมูก ปลายนิ้วหัวแม่มืออยู่ที่คาง สายตามองดูผู้ไหว้ด้วยความปรารถนาดี

นอกจากอิริยาบถของการกราบและการไหว้แล้ว ยังมีอิริยาบถที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความเคารพ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคามมีสัมมาคารวะ ความสุภาพ ความอ่อนน้อมถ่อมตน และการรู้จักเคารพยกย่องให้เกียรติผู้อื่นในรูปแบบอื่นๆ อีกหลายวิธี อาทิ การประนมมือ การคำนับ รวมถึงการแสดงความเคารพในเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นการแสดงความเคารพแทบทั้งสิ้น ดังจะขออธิบายในรายละเอียด ดังนี้

๓. การประนมมือ

นิยมใช้แสดงความเคารพพระรัตนตรัยหรือพระสงฆ์ ในขณะที่ฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม ฟังพระธรรมเทศนา เป็นต้น ซึ่งมีขั้นตอนของวิธีการประนมมือ โดยยกมือทั้งสองขึ้นประกบกัน ตั้งเป็นกระพุ่มมือ ประนมไว้ระหว่างอก ให้ปลายมือตั้งขึ้น ข้างบนนิ้วมือทั้งสองข้าง ทุกนิ้วแนบชิดสนิทกัน อย่าให้เหลื่อมล้ำกัน อย่าให้กางห่างออกจากกัน ข้อศอกทั้งสองแนบชิดชายโครง การประนมมือนี้เป็นกิริยาอาการที่แสดงความเคารพพระรัตนตรัย จึงนิยมทำด้วยความเรียบร้อยตั้งใจ นิยมตั้งกระพุ่มไว้ระหว่างอก เอียงกับลำตัวประมาณ ๔๕ องศา ไม่ยกให้สูงจรดคางหรือจรดปาก ไม่ปล่อยปลายมือให้ตกต่ำลงมาวางอยู่ที่ท้องหรือวางไว้ที่หน้าตักหรือหัวเข่า

๔. การคำนับ

ให้ยืนตรงขาชิด ปลายเท้าแยกพองาม มือทั้งสองแนบข้างลำตัว ค้อมตัวพอประมาณ ก้มศีรษะลงเล็กน้อย แล้วตั้งศีรษะโดยเงยหน้าขึ้นช้าๆ พร้อมตั้งลำตัวขึ้นอยู่ในท่าตรง การคำนับนี้ส่วนมากเป็นการปฏิบัติของชาย แต่ให้ใช้ปฏิบัติได้ทั้งชายและหญิงเมื่อแต่งเครื่องแบบและไม่ได้สวมหมวก

อนึ่ง หากเป็นการเข้าเฝ้าฯ ภายนอกอาคาร โดยผู้เฝ้าฯ แต่งกายสวมเครื่องแบบและสวมหมวก ต้องถวายความเคารพด้วยการทำวันทยหัตถ์ ถ้าไม่สวมเครื่องแบบแต่สวมหมวกอื่นที่ไม่ใช่หมวกเครื่องแบบต้องถอดหมวกออกก่อนแล้วใช้วิธีถวายคำนับ

๕. การแสดงความเคารพพระมหากษัตริย์

๕.๑ การถวายบังคม เป็นราชประเพณีถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ ในงานพระราชพิธีสำคัญ ก่อนที่จะถวายบังคมต้องนั่งอยู่ในท่าเตรียมคือ นั่งคุกเข่าปลายเท้าตั้ง นั่งบนส้นเท้าเช่นเดียวกันทั้งชายและหญิง มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง ชายนั่งแยกเข่าได้เล็กน้อย หญิงนั่งเข่าชิด การถวายบังคมแบ่งออกเป็น ๓ จังหวะ ดังนี้

จังหวะที่ ๑ ยกมือขึ้นประนมระหว่างอก ปลายนิ้วตั้งขึ้นแนบตัว ไม่กางศอก

จังหวะที่ ๒ ยกมือที่ประนมขึ้น ให้ปลายนิ้วหัวแม่มือจรดหน้าผาก เงยหน้าขึ้นเล็กน้อย

จังหวะที่ ๓ ลดมือกลับลงตามเดิมมาอยู่ ในจังหวะที่ ๑ กระทำให้ครบ ๓ ครั้ง โดยจบลงแบบจังหวะที่ ๑ แล้วจึงลดมือลงวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง การถวายบังคมดังกล่าวนี้ หญิงมีโอกาสใช้น้อย ซึ่งจะใช้ในกรณีที่มิชายกับหญิงไปถวายบังคมร่วมกัน ถ้ากรณีเป็นหญิงล้วนให้ใช้วิธีหมอบกราบ

๕.๒ การหมอบกราบ ใช้แสดงความเคารพพระมหากษัตริย์ลงมาถึงพระบรมวงศานุวงศ์ ในโอกาสที่เข้าเฝ้าฯ โดยนั่งพับเพียบเก็บปลายเท้า แล้วจึงหมอบลงให้ศอกทั้งสองข้างถึงพื้นคร่อมเข่าอยู่ด้านล่างเพียงเข่าเดียว มือประสาน เมื่อจะกราบให้ประนมมือ ก้มศีรษะลง หน้าผากแตะส่วนบนของมือที่ประนม เมื่อกราบแล้วนั่งในท่าหมอบเฝ้าฯ อีกครั้งหนึ่ง แล้วทรงตัวนั่งในท่าพับเพียบตามเดิม

การถวายความเคารพแบบสากล ใช้กับ พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์

ชาย ใช้วิธีการถวายคำนับ โดยค้อมตัวต่ำพอสมควร

หญิง ใช้วิธีการถวายความเคารพแบบย่อเข้า ถอนสายบัว มี ๒ แบบ คือ

แบบสากลนิยม ยืนตรง หันหน้าไปทางพระองค์ท่าน วาดเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหลังเล็กน้อยตามถนัด พร้อมกับย่อตัวลง ลำตัวตรง หน้าตรง สายตาทอดลง ปล่อยแขนทั้งสองข้างแล้วยืนตรง

แบบพระราชนิยม ยืนตรง หันหน้าไปทางพระองค์ท่าน วาดเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหลังเล็กน้อยตามถนัด พร้อมกับย่อตัวลง ขณะที่วาดเท้าให้ยกมือทั้งสองข้างขึ้นวางประสานกันบนหน้าขาเหนือเข้า ค้อมตัวเล็กน้อยทอดสายตาลง เสร็จแล้วยืนขึ้นในลักษณะเดิม

๖. การแสดงความเคารพศพ

๖.๑ การแสดงความเคารพศพ จะต้องกราบพระพุทธรูปเสียก่อน แล้วจึงไปทำความเคารพศพ ส่วนการจุดธูปหน้าศพนั้นเป็นเรื่องเฉพาะของลูกหลานหรือศิษยานุศิษย์ หรือผู้เคารพนับถือที่ประสงค์จะบูชา

๖.๒ การเคารพศพพระ ถ้าเจ้าภาพจัดให้มีการจุดธูปให้จุด ๓ ดอก ชายกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ หญิงหมอบกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง

๖.๓ การเคารพศพคฤหัสถ์ ให้ทำความเคารพเช่นเดียวกับตอนที่ผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ ถ้าเป็นศพของผู้ที่มีอายุโสมมาก กราบ ๑ ครั้ง (ไม่แบ่มือ) แต่ถ้าเป็นศพของผู้ที่มีอายุโสใกล้เคียงกันกับผู้ที่เป็นศพทำความเคารพ ให้ไหว้ในระดับที่ ๓ (ไหว้บุคคลทั่วๆ ไป-ก้มหัวพนมมือ) ส่วนการเคารพศพเด็กนั้น มีเพียงยืนสงบหรือนั่งสำรวมครู่หนึ่ง

๖.๔ ในกรณีที่ศพได้รับพระราชทานเกียรติยศ ผู้เป็นประธานจุดธูปเทียนที่หน้าพระพุทธรูปและที่หน้าตู้พระธรรม แล้วไปจุดเครื่องทองน้อยที่หน้าศพเพื่อแสดงว่าวายชนม์บูชาพระธรรม แล้วจึงเคารพศพ ส่วนผู้ไปในงาน กราบพระพุทธรูปที่โต๊ะหมู่บูชาแล้วจึงเคารพศพด้วยการกราบหรือคำนับ

มารยาทในการเข้าสังคม

มารยาท ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ หมายถึง น. กิริยา วาจา ที่ถือว่าสุภาพเรียบร้อย ถูกกาลเทศะ ส่วนคำว่า **มารยาทในสังคม** หมายถึง กรอบหรือระเบียบแบบแผน ที่ควรประพฤติปฏิบัติหรือควรละเว้นในส่วนที่เกี่ยวกับผู้อื่น รวมถึงชุมชนหรือคนหมู่มาก เพราะแต่ละสังคมต่างก็มีแบบแผนแบบอย่างทางวัฒนธรรมที่เรียกกันว่ามารยาททางสังคมแตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีกฎ กติกา มารยาท เพื่อกำหนดแบบแผนในการอยู่ร่วมกันในสังคม

การแสดงมารยาทที่ดีเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ บุคคลจึงควรเรียนรู้ถึงมารยาทไทยที่พึงประพฤติปฏิบัติ และมารยาทอันพึงละเว้น เพื่อสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ไทยที่อ่อนช้อยงดงาม เป็นที่ประทับใจแก่บุคคลทั่วไป นอกจากนี้ ยังต้องศึกษาเกี่ยวกับมารยาทในการวางตัวในสถานการณ์และสถานที่ต่างๆ เพื่อการแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นที่น่าชมเชยแก่ผู้พบเห็น

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จึงขอนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับมารยาทในการเข้าสังคมมานำเสนอ เพื่อเป็นเกร็ดความรู้และประโยชน์ในทางปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

๑. มารยาทในการพูด

๑.๑ คำกล่าว “สวัสดี” จะใช้ทักทายเมื่อพบเจอกันครั้งแรก หรือใช้ในการบอกจากลา การทักทายในประเพณีไทยจะทักทายกันโดยการไหว้และกล่าวคำว่า “สวัสดี” ส่วนมารยาทสากลเวลาพบกันจะทักทายกันโดยยื่นมือขวาจับมือกันและเขย่ามือเล็กน้อย อาจทักทายด้วยคำสวัสดีเป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งการทักทายแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดี เปี่ยมไปด้วยไมตรีจิต หรือเป็นการอวยพรให้กับผู้ที่เราสนทนา ให้ประสบพบแต่สิ่งที่ดี สิ่งเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์พิเศษในคำทักทายของคนไทย และเมื่อเรากล่าวคำว่าสวัสดี คนไทยก็มักจะยกมือขึ้นประนมไหว้ตรงระหว่างอก มือทั้งสองจะประสานกันเป็นรูปดอกบัวตูมเหมือนสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายถึงสิ่งสูงค่าที่เป็นมงคล เพราะชาวไทยใช้ดอกบัวในการสักการะผู้ใหญ่นักบุญ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ส่วนการวางมือไว้ตรงระดับหัวใจนั้น เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกให้เห็นว่า การทักทายนั้น มาจากใจของผู้ไหว้ นั่นเอง

๑.๒ คำกล่าว “ขอบคุณ” จะใช้เมื่อมีผู้อื่นให้สิ่งของ ให้ความช่วยเหลือ ให้บริการ หรือเอื้อเฟื้อทำสิ่งต่างๆ ให้ ไม่ว่าจะเป็นโดยหน้าที่ของเขาหรือการมีน้ำใจหรือไม่ก็ตาม เช่น คนลูกให้ที่นั่งบนรถประจำทาง หรือช่วยถือของให้ คนช่วยหยิบของให้เวลาของหล่นลงพื้น พนักงานรักษาความปลอดภัยช่วยบอกทางในขณะจอดรถ หรือคนช่วยเปิดประตูให้ เป็นต้น

การกล่าวคำขอบคุณนั้น จะมีอยู่หลายระดับด้วยกัน หากกล่าวกับผู้ที่มีอาวุโสกว่าหรือวัยเสมอกัน จะใช้คำว่า “ขอบคุณ” หรือ “ขอบพระคุณ” ถ้ากล่าวกับคนอายุน้อยกว่าจะใช้คำว่า “ขอบใจ” ส่วนระดับของการขอบคุณนั้นจะใช้คำว่า “ขอบคุณ” “ขอบคุณมาก” “ขอบพระคุณ” “ขอบใจ” “ขอบใจมาก” ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้พูดต่อสิ่งที่ทำให้หรือได้รับ ซึ่งมีใช่แค่คำพูดเท่านั้น น้ำเสียงที่พูด กิริยาท่าทางที่ผู้นั้นพูดออกมาจากความรู้สึก ผู้ฟังจะรู้สึกรับรู้ได้ถึงสิ่งที่พูด และยิ่งผู้พูดยกมือไหว้พร้อมกับกล่าวคำขอบคุณกับผู้อาวุโสไปพร้อมกัน จะทำให้ดูอ่อนน้อมและได้รับความเมตตาจากผู้อาวุโสมากยิ่งขึ้น

๑.๓ คำกล่าว “ขอโทษ” จะใช้เมื่อทำสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่เกิดพลาด สิ่งที่ไม่เหมาะสม การรบกวน การขัดจังหวะขณะพูดหรือทำงานเมื่อมีธุระด่วน การพูดจาหรือแสดงกิริยาที่ไม่ดีหรือไม่เหมาะสม ต่อบุคคลอื่นทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจก็ตาม เป็นต้น การกล่าวคำขอโทษนั้น จะใช้คำว่า “ขอโทษ” เมื่อผู้พูดรู้สึกสำนึกผิดในสิ่งที่ตนได้กระทำ พูด หรือแสดงออกมา ถ้าพูดออกมาด้วยความรู้สึกผิด จะทำให้คำขอโทษนั้นมีความหมายที่ผู้ฟังหรือคนกระทำรู้สึกดีขึ้นและพร้อมที่จะให้อภัย และถ้าเขาให้อภัยแล้วผู้ที่ทำผิดต้องกล่าวคำขอบคุณที่เขาให้อภัยเราด้วย แต่ถ้ากล่าวคำขอโทษออกมาแบบเสียไม่ได้ หรือในท่าที่ไม่เหมาะสม คำขอโทษนั้นจะมีน้ำหนักน้อยที่อาจทำให้เขาอาจไม่ให้อภัยหรือให้อภัยตามมารยาทสังคมเท่านั้น แต่ในใจยังรู้สึกติดใจอยู่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบในอนาคตได้ที่อาจมีการเอาคืนในภายหลัง แต่การกล่าวคำว่าขอโทษแบบเสียไม่ได้ก็ยิ่งดีกว่าการไม่ยอมกล่าวคำขอโทษออกมา เพราะยอมแสดงถึงว่าเราลดตัวตนหรือทิฐิของเราลงมาในระดับหนึ่ง และยอมที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต ถึงแม้ความรู้สึกสำนึกผิดจะซ้าก็ตาม ในการกล่าวคำขอโทษนั้นถ้ากล่าวกับผู้อาวุโสควรยกมือไหว้พร้อมกันไปด้วย จะทำให้ผู้อาวุโสที่เราขอโทษเขารู้สึกดีขึ้น และบอกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนของผู้นั้นด้วย จะทำให้ดูดีและน่ารักในสายตาผู้อาวุโสและสายตาของผู้ที่ได้พบเห็นหรืออยู่ในสถานการณ์นั้น

๑.๔ คำพูดที่ใช้เมื่อสนทนาหรือกล่าวถึงผู้อื่นในลักษณะให้เกียรติ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างมาก ดังคำโบราณว่า “พูดดีเป็นศรีแก่ตัว” ก็แสดงว่า การพูดนั้นเป็นคุณแก่ผู้พูด คำพูดที่จะให้คุณ ก็คือ คำพูดดีๆ ที่พูดต่อกัน น้ำเสียงในการพูดให้น่าฟัง อ่อนโยน ใช้ภาษาที่เหมาะสมถูกกาลเทศะ แสดงความให้เกียรติรักษาน้ำใจผู้อื่น และไม่ควรพูดประชดประชันหรือซุบซิบนินทาผู้อื่นให้เสียหาย คำพูดดีๆ นั้นจะหมายรวมถึงการที่ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น หรือยกตนข่มผู้อื่น หรือแสดงตนว่าอยู่เหนือคนอื่น หรือพูดไม่ถูกกาลเทศะ การพูดเหล่านั้นนอกจากจะไม่ให้คุณแล้ว ยังแสดงถึงความไม่มีมารยาทในการพูด จะทำให้เกิดผลกระทบตามมากับผู้พูด ทำให้ผู้พูดขาดทุนเพราะขาดความน่ารัก ไม่ได้ใจผู้ฟัง และยิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งกันตามมาด้วยการพูดที่ให้เกียรติผู้อื่นนั้น ไม่ใช่ให้เกียรติเฉพาะผู้อาวุโสหรือผู้ใหญ่เท่านั้น ต้องรวมไปถึงผู้ที่มีศักดิ์และสถานะเท่าเทียมกัน จนถึงผู้ที่มีศักดิ์หรือสถานภาพด้อยกว่าผู้พูดด้วย โดยเฉพาะถ้าผู้พูดเป็นผู้อาวุโสกว่าหรือเป็นผู้บังคับบัญชา ยิ่งต้องพูดดีและให้เกียรติกับผู้ที่ทำงานร่วมกันไม่ว่าเขาอยู่ในสถานภาพไหนก็ตาม จะทำให้ได้ใจผู้ฟัง และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการทำงาน

๑.๕ การแนะนำบุคคลให้รู้จักกัน หลักโดยทั่วไปแล้ว จะแนะนำผู้อาวุโสมากกว่าก่อนผู้มีผู้อาวุโสน้อยกว่า หรือแนะนำผู้เป็นเจ้านายชั้นผู้ใหญ่หรือมีตำแหน่งระดับสูงกว่าก่อนผู้อื่น ถ้ามีสถานภาพเสมอกันก็ให้แนะนำตามความเหมาะสม อาจแนะนำผู้ที่มาก่อนก็ได้

๒. มารยาทในการรับประทานอาหาร

การรับประทานอาหารเป็นส่วนหนึ่งที่บ่งบอกถึงการมีมารยาททางสังคมของบุคคลว่า บุคคลนั้นได้รับการอบรมมาดีหรือไม่ มารยาทในการรับประทานอาหาร ได้แก่ มารยาทในการดักอาหาร โดยเมื่อเริ่มรับประทานอาหารต้องรอให้ผู้ใหญ่ แยกผู้ใหญ่ หรือเจ้าภาพดักอาหารก่อน ควรใช้ช้อนกลางในการดักอาหาร จากจานกับข้าวกลางเพื่อแบ่งอาหารใส่จานของตน ควรดักอาหารให้พอกับการรับประทาน ไม่ควรดักอาหารมาใส่จานของตนมากจนรับประทานไม่หมด ไม่ควรดักอาหารข้ามหน้าผู้อื่น การรับประทานอาหาร ควรจับช้อนและซ้อม และ/ หรือตะเกียบให้ถูกหลักการใช้ ไม่พูดในขณะที่เคี้ยวอาหารอยู่ในปาก เพราะอาจทำให้อาหารล่องหล่นจากปากและสำลักอาหารได้ ไม่ควรเคี้ยวอาหารหรือชดน้ำแกงเสียงดัง ไม่ควรไอ จาม สบน้ำมูก หรือล้วงแคะ แกะเกาในขณะที่รับประทานอาหาร หากจำเป็นต้องใช้มือป้องปาก หรือใช้ผ้าเช็ดหน้าปิดปากหรือเช็ดน้ำมูก หากมีอาหารที่ต้องคายออกให้ป้องปากและคายใส่กระดาษเช็ดปากที่รองรับอยู่ แล้วปิดให้มิดชิด ถ้าจะใช้ไม้จิ้มฟัน ควรใช้มือป้องปากไว้ขณะแคะ เป็นต้น

การรับประทานอาหารแบบสากล เมื่อเข้าที่นั่งแล้ว ให้คลี่ผ้าเช็ดมือวางบนตัก ไม่ควรเริ่มรับประทานอาหารก่อนแขกผู้ใหญ่หรือเจ้าภาพ ใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ในการรับประทานอาหารเฉพาะที่จัดไว้ให้เฉพาะคน ใช้ช้อนกลางดักอาหารจากจานกลาง ห้ามใช้ช้อนของตนตักจากจานกลาง ถ้าต้องการสิ่งที่ไกลตัว อย่าโน้มหรือเอื้อมมือไปหยิบข้ามเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารของผู้อื่น หรืออย่าข้ามหน้าคนอื่นไป หากจำเป็น ควรขอให้บริกรหยิบให้ การหยิบเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารให้หยิบจากด้านนอกเข้ามาก่อนเสมอ โดยจับส้อมมือซ้ายและมีดมือขวา ถ้าไม่มีมีดใช้ส้อมอย่างเดียวให้ถือส้อมด้วยมือขวา จานขนมปังจะอยู่ทางซ้ายให้ใช้มือซ้ายช่วยรับประทานทีละคำ อย่าบีบไวหลายชิ้นและอย่าใช้มีดหันขนมปังอย่าทานเนยหรือแยมบนขนมปังทั้งแผ่นหรือทั้งก้อนแล้วกัดกิน การกินซูปให้หงายช้อนตักออกจากตัวและรับประทานจากข้างช้อน อย่ากินปลายช้อน อย่าชดเสียงดัง ถ้าจะตะแคงถ้วยให้ตะแคงหงายออกจากตัวอาหารเนื้อสัตว์ ให้ตัดแต่พอคำและกินโดยใช้ส้อมช่วย น้ำดื่มให้วางทางขวามือเสมอ ก่อนลุกจากเก้าอี้ให้ทบผ้าเช็ดปากวางไว้บนโต๊ะ เป็นต้น

๓. มารยาทในการเดิน ยืน และนั่ง

การเดิน ควรเดินด้วยอาการสำรวม และเมื่อเดินกับผู้ใหญ่ไม่ควรเดินนำหน้า ยกเว้นต้องนำทางผู้ใหญ่ และควรเดินเยื้องอยู่ด้านข้างใดข้างหนึ่งแล้วแต่สถานที่ ซึ่งปกติจะอยู่ด้านซ้ายมือของผู้ใหญ่ เว้นระยะห่างพอสมควร เมื่อเดินสวนทางกันควรเดินชิดซ้าย และถ้าสวนทางกับผู้ใหญ่ควรก้มตัวเมื่อเดินผ่าน ถ้าเป็นทางแคบควรหยุดให้ผู้ใหญ่ไปก่อน ถ้าผู้ใหญ่นั่งอยู่ควรหลีกเลี่ยงไปใช้เส้นทางอื่น เป็นต้น

การยืน ไม่ควรยืนคำศีรษะผู้ใหญ่ และถ้ายืนอยู่กับผู้ใหญ่ต้องอยู่ในอาการสำรวม ไม่ยืนถ่างขา ไม่ยืนกอดอกหรือเอามือล้วงกระเป๋า เป็นต้น

การนั่ง ควรนั่งในท่าที่สบาย แต่อยู่ในอาการสำรวม ไม่ควรนั่งไขว่ห้าง นั่งถ่างขา นั่งโยกเก้าอี้ หรือนั่งประเจิดประเจ้อที่ทำให้ดูโป้ หรือไม่อยู่ในอาการสำรวม ไม่ควรเหยียดขาหรือกระดิกเท้าขณะนั่ง เวลานั่งกับผู้อื่นหรือในที่ระโหฐาน และไม่นั่งคำศีรษะผู้ใหญ่ เป็นต้น

๔. มารยาทในการไปชมมหรสพ การไปซื้อของ หรืออยู่ในที่สาธารณะ

การไปชมมหรสพ เช่น คอนเสิร์ต หนังหรือละคร หรือการไปซื้อของ ฯลฯ ควรเข้าแถวซื้อตั๋ว ซื้อของตามลำดับก่อน-หลัง ไม่แทรกหรือตัดแถวผู้อื่น ในขณะชมมหรสพไม่ควรลุกจากที่นั่งโดยไม่จำเป็น ไม่ควรส่งเสียงรบกวนผู้อื่นโดยการสนทนากันดัง วิพากษ์วิจารณ์การแสดงหรือแสดงอาการสนุกสนาน เป่าปาก ตบมือจนเกินกว่าเหตุ ไม่ควรเกี้ยวพาราสี หรือกอดจับต้องกันเมื่ออยู่ในโรงมหรสพหรือเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ เมื่อไอ จาม หรือถ่มน้ำลาย ต้องทำด้วยกิริยาปกปิด มิให้เกิดเสียงดังรบกวนคนอื่น

๕. มารยาทในการแต่งกาย

การแต่งกาย แสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม แล้วยังแสดงถึงอุปนิสัยใจคอ จิตใจ รสนิยม ตลอดจนการศึกษาและฐานะของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี การแต่งกายของผู้ที่อยู่ในสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีหลักสำคัญที่ควรปฏิบัติดังนี้

๕.๑ ความสะอาด ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ โดยเริ่มต้นด้วยเครื่องแต่งกาย ได้แก่ เสื้อผ้า รองเท้า เครื่องประดับ กระเป๋าถือ ต้องสะอาดหมด ใช้เครื่องสำอางแต่พอควร และร่างกายต้องสะอาด ทุกส่วนตั้งแต่ ผม ปาก ฟัน หน้าตา มือ แขน ลำตัว ขาและเท้า เล็บ รวมไปถึงกลิ่นตัวที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ

๕.๒ ความสุภาพเรียบร้อย โดยเครื่องแต่งกายนั้นต้องอยู่ในลักษณะสุภาพเรียบร้อย ไม่รุ่มร่าม หรือรัดตัวจนเกินไป ไม่ใช่สีฉูดฉาด ควรแต่งให้เข้ากับสังคมนั้น ความสุภาพเรียบร้อยนั้นรวมไปถึงอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องประดับและการแต่งหน้าแต่งผมด้วย

๕.๓ ความถูกต้องกาลเทศะ โดยการแต่งกายควรให้ถูกกาลเทศะเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้มีมารยาทดีย่อมต้องเอาใจใส่ เพราะการแต่งกายให้ถูกกาลเทศะ หมายถึง การเลือกแต่งกายให้ถูกต้องเหมาะสมกับเวลา ยุคสมัยนิยม สถานที่และงานที่จะไป เช่น งานศพก็ควรใส่สีดำ งานมงคลก็ควรใส่สีสดใส หรือไปงานที่เป็นทางการควรดูว่าเป็นงานลักษณะใด เช่น ไปประชุม หรือไปศึกษาดูงาน ควรแต่งกายให้สุภาพตามประเพณีนิยม ฯลฯ เพื่อให้สมเกียรติกับงานที่ไป

๖. มารยาทในการรักษาเวลา

การนัดหมายกับผู้อื่น ในการทำงาน การประชุม การไปเที่ยว จะต้องตรงเวลาและรักษาเวลาให้ดี ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่สามารถทำได้ ต้องรีบแจ้งหรือบอกผู้ที่เรานัดหมายก่อนล่วงหน้าหรือเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าไม่แจ้งและคนที่นัดรอนั้นจะถือว่าเป็นคนไม่ตรงต่อเวลา และไม่มีมารยาททางสังคม การรักษาเวลาจึงถือเป็นการให้เกียรติต่อกันที่มีความสำคัญมากพอๆ กับการรักษาคำพูด

๗. มารยาทในที่ประชุม

มารยาทในที่ประชุม เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการให้เกียรติกัน และเคารพในการแสดงความคิดเห็น ของกันและกัน มารยาทที่ต้องรักษาไว้ เช่น การตรงต่อเวลาในการเข้าประชุม การขออนุญาตที่ประชุม เมื่อเข้าประชุมสายหรือการออกจากห้องประชุมก่อนกำหนด การยกมือขอขึ้นเพื่อขอแสดงความคิดเห็น หรือต้องการสอบถาม การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย การเป็นผู้ฟังที่ดี รู้จักอดทนฟังเรื่องราวที่ผู้อื่นกำลังแสดงความคิดเห็นให้จบก่อนว่าเขาต้องการแสดงความคิดเห็น หรือบอกอะไร ไม่พูดแทรกหรือตัดบทไม่ให้พูดขณะที่ผู้อื่นกำลังแสดงความคิดเห็น การไม่พูดกวนหรือ ต่อเรื่องให้ยาวออกนอกประเด็นจากเรื่องที่ประชุม การเคารพกฎกติกาของที่ประชุม การเคารพมติ ของที่ประชุม การไม่คุยเรื่องส่วนตัว คุยเสียงดัง หรือวิพากษ์วิจารณ์หรือนินทาผู้อื่นในขณะที่ประชุม การพูดในที่ประชุมควรใช้เหตุผล หลักการ และความจริง ไม่ใช่อารมณ์ โดยเฉพาะอารมณ์ที่จะเอาชนะ มีอึดตาส่ง หรือต้องการพูดปกป้องตนเองก่อนที่จะฟังเรื่องราวให้จบ จะทำให้ที่ประชุมปั่นป่วนไร้ระเบียบ และทำให้การประชุมนั้นขาดประสิทธิภาพ เป็นต้น

มารยาทในการเข้าสังคม ยังมีอีกหลายด้านที่เราควรยึดในการปฏิบัติ เช่น การรู้จักเกรงใจในเรื่อง การขอความช่วยเหลือ การขอยืมของ การสั่งงาน การไปพบ การไปเยี่ยม การใช้โทรศัพท์ติดต่อ ในเวลาส่วนตัวหรือที่บ้าน การไม่ถือวิสาสะในเรื่องการเข้าห้องผู้อื่นโดยไม่เคาะประตู การหยิบหรือใช้ หรือเข้าไปสำรวจบ้านหรือห้องของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต การเปิดจดหมายหรืออีเมลของคนอื่นอ่าน โดยไม่ได้รับอนุญาต การให้เกียรติผู้อื่นด้วยวาจาและท่าทาง การใช้โทรศัพท์ การนอน การช่วยเหลือผู้อื่น การเล่นเกมหรือเกมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้ศึกษาสามารถศึกษาจากหนังสือหรือเว็บไซต์ต่างๆ เพิ่มเติมได้

ดังนั้น การที่มนุษย์เราอยู่ในสังคมเดียวกันจะต้องเคารพกฎกติกา ขนบธรรมเนียมประเพณี และบรรทัดฐานของสังคมพื้นที่ที่เราอยู่ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและทำงานอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มารยาทในการเข้าสังคม จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ทำให้คนเรารู้สึกดีต่อกัน อาจเป็นสิ่งที่ดูเล็กน้อย แต่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้ที่มีมารยาทดี มักประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน เป็นที่ชื่นชม และยอมรับของบุคคลรอบข้าง เนื่องจากการได้รับการยอมรับและเชื่อถือทางสังคม การที่มีมารยาทดี จึงเปรียบเสมือนในการเบิกทางไปสู่ความสำเร็จ

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. **แนวทางการดำเนินงานศาสนพิธี**. กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑

คุณหญิงสมจินตนา ภักดีศรีวงศ์. **มารยาทในสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. สำนักพิมพ์ต้นอ้อ. กรุงเทพฯ : ๒๕๔๒

ชลิต ศิริภิรมย์. **การจัดโต๊ะหมู่บูชา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๓

ชลิต ศิริภิรมย์, โอสธี ราษฎร์เรือง. **คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น**. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๖

ชลิต ศิริภิรมย์. **เอกสารวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ฝ่ายพิธี กรมการศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา,

๒๕๒๘

ทรงวิทย์ เจริญกิจฉนลาภ. **คู่มือการจัดงานพิธีการ**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. ๒๕๕๔

ทองสุข มั่นตาทร. **คล้ายสงฆ์พิธีกร : พิธีการ**. บริษัท เพ็ญพรินตัง จำกัด, ๒๕๔๒

ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา. **คู่มือพิธีการและการปฏิบัติพิธีการทางพระพุทธศาสนา**.

พิมพ์ครั้งที่ ๕. กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,

๒๕๔๙

ยิ่งเยาวลักษณ์ กระสันนันทน์. **ชีวิตและวัฒนธรรมไทย**. พัฒนาวิชาการ. กรุงเทพฯ : ๒๕๓๕

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๔

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **งานพิธีการต่างๆ สำหรับผู้บริหาร**. กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐

สำนักพระราชวัง. **รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับราชสำนัก**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๗